

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ORMAN ENDÜSTRİ MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI

**ORMAN ENDÜSTRİSİNE AIT BAZI ÜRÜN GRUPLARININ
AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİNDE REKABET EDEBİLİRLİĞİNİN İNCELENMESİ**

Orm. End. Müh. İbrahim YILDIRIM

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
"Orman Endüstri Yüksek Mühendisi"
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 19.12.2005
Tezin Savunma Tarihi : 18.01.2006**

150423

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Kadri Cemil AKYÜZ

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Nuray MİSİR

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Emin Zeki BAŞKENT

Trabzon 2006

150423

ÖNSÖZ

Türkiye'nin yönünü Avrupa'ya çevirdiği bu dönemde sahip olduğu öz kaynakların kıymetini bilip onları en iyi şekilde değerlendirebilmelidir. Bu nedenle ülkenin sahip olduğu ekonomik potansiyel iyi bir şekilde analiz edilmelidir. Ülkelerin gelişimi ve istenilen kalkınmışlık seviyelerine ulaşmada, kendi güçlerinin iyi bilinmesi ve bu güçten azami düzeyde yararlanabilmek için gerekli adımlarında bu yönde atılması büyük bir öneme sahiptir. Mevcut potansiyel içinde, ekonomik hayatın en etkin alanını oluşturan küçük ve orta büyüklükteki işletmeler ve bu işletmeler içerisinde önemli bir konuma sahip bulunan orman ürünleri sanayine gereken önem ve destek verilmelidir.

Bu düşünceler ışığında, ülke ekonomisine büyük katkı sağlayan orman ürünleri sanayimizin Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ile ne düzeyde rekabet edebileceğinin ortaya konulması amacıyla yapılan bu tez çalışmasında bana her türlü katkıyı sağlayan bilgi ve tecrübelerinden her zaman yararlandığım Sayın Danışman Hocam Yrd. Doç. Dr. Kadri Cemil AKYÜZ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam sırasında yardımlarını gördüğüm Sayın Hocalarım Yrd. Doç. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ ve Doç. Dr. Gökay NEMLİ'ye teşekkürlerimi sunmayı bir görev sayarım.

Değerli bilgi ve görüşlerinden her zaman için yararlandığım Sayın Hocam Prof. Dr. Hakkı YAVUZ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Tez çalışmam esnasında her yönden desteklerini gördüğüm çok değerli mesai arkadaşlarım Arş. Gör. Ali TEMİZ, Öğr. Gör. İlker AKYÜZ, Arş. Gör. Tanık GEDİK, Arş. Gör. Halil İbrahim ŞAHİN ve Ana Bilim Dalımızda bulunan tüm akademisyenlere teşekkür ederim.

Ayrıca tez çalışmam sırasında her türlü sıkıntıma ortak olan, bir an olsun manevi desteğini esirgemeyen sevgili eşime ve Samsun'da bulunan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İbrahim YILDIRIM

Trabzon 2006

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	II
İÇİNDEKİLER.....	III
ÖZET.....	VI
SUMMARY.....	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VIII
TABLolar (ÇİZELGELER) DİZİNİ.....	IX
SEMBOLLER DİZİNİ.....	XI
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Avrupa Birliğinin Tarihçesi.....	2
1.3. Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı.....	4
1.4. Avrupa Birliği'nin Amaçları.....	6
1.5. Avrupa Birliği - Türkiye İlişkileri.....	7
1.5.1. Gümrük Birliği.....	9
1.5.1.1. Gümrük Birliği'nin Türk Ekonomisine Etkileri.....	10
1.5.2. Kopenhag Kriterleri ve Ulusal Program.....	11
1.5.3. Genişleme Sürecindeki İlişkiler.....	13
1.5.4. Türkiye'nin AB Ülkelerine Olan İhracat ve İthalat Değerleri.....	15
1.6. Rekabet ve Rekabet Edebilirlik.....	18
1.6.1. Türkiye ile AB Arasında Rekabeti Etkileyen Faktörler.....	20
1.7. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ) Hakkında Genel Bilgiler.....	21
1.7.1. KOBİ'lerin Tarihsel Gelişimi.....	21
1.7.2. KOBİ'lerin Tanımlanmasında (Dünyada ve Türkiye'de) Kullanılan Kriterler.....	24
1.7.3. Dünyada ve Türkiye'de KOBİ Tanımlamaları.....	28
1.7.4. AB ve Çeşitli Ülke Ekonomilerinde KOBİ'lerin Yeri ve Önemi.....	32
1.7.5. Türkiye Ekonomisinde KOBİ'lerin Yeri ve Önemi.....	37

1.7.6.	AB Ülkelerinde KOBİ'lere Yönelik Destek Sağlayan Kuruluşlar.....	38
1.7.6.1.	AB'de Yaratıcı KOBİ'lere Finansal Yardım Paketi.....	38
1.7.6.2.	Avrupa Yatırım Bankası-AYB (European Investment Bank-EIB).....	39
1.7.6.3.	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu-AKÇT (European Coal And Steel Community-ECSC).....	40
1.7.6.4.	KOBİ'ler İçin Topluluk Finansal Kredileri "Yeni Topluluk Aracı" (The New Community Instrument-NCI).....	40
1.7.6.5.	Avrupa Topluluğu Yatırım Ortakları Programı (European Community Investment Partners-ECIP).....	40
1.7.7.	Türkiye'de KOBİ'lere Yönelik Destek Sağlayan Kuruluşlar.....	42
1.7.8.	KOBİ'lerin Avantajları.....	44
1.7.9.	KOBİ'lerin Dezavantajları.....	47
1.7.10.	KOBİ'lerin Genel Sorunları.....	49
1.8.	İmalat Sanayi Hakkında Genel Bilgiler.....	51
1.9.	Orman Ürünleri Sanayi Hakkında Genel Bilgiler.....	59
1.9.1.	Orman Ürünleri Sanayinin Tanımlanması.....	59
1.9.2.	Orman Ürünleri Sanayinin Dünyadaki ve Türkiye'deki Gelişimi.....	60
1.9.3.	Türkiye Ekonomisinde Orman Ürünleri Sanayinin Yeri ve İmalat Sanayi İçersindeki Durumu.....	61
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	68
2.1.	Materyal ve Yöntem.....	68
2.1.1.	Materyal.....	68
2.1.2.	Yöntem.....	68
2.1.2.1.	Aşamalı Kümeleme Analizi (Hierarchical Cluster Analysis).....	69
2.1.2.2.	Ayırma Analizi (Discriminant Analysis).....	70
3.	BULGULAR VE TARTIŞMA.....	71
3.1.	AB Ülkeleri ile Türkiye'nin Orman Ürünleri Sanayi Sektörü Verileri.....	71
3.1.1.	Yonga Levha Endüstrisi.....	71
3.1.2.	MDF Endüstrisi.....	72
3.1.3.	Kontrplak Endüstrisi.....	74
3.1.4.	Kereste Endüstrisi.....	75
3.1.5.	Ahşap Kaplamalı Levha Endüstrisi.....	76

3.1.6.	İzolasyon Levha Endüstrisi.....	78
3.1.7.	Mekanik Odun Hamuru Endüstrisi.....	79
3.1.8.	Kimyasal Odun Hamuru Endüstrisi.....	81
3.1.9.	Geri Kazanılmış Kâğıtlar.....	82
3.1.10.	Gazete Kâğıdı.....	84
3.1.11.	Baskı ve Yazı Kâğıtları.....	85
3.1.12.	Diğer Kâğıt ve Kartonlar.....	87
3.2.	AB Ülkeleri ile Türkiye'nin Orman Ürünleri Sanayi Sektörüne Göre Aşamalı Kümeleme Analizi Yöntemi ile Sınıflandırılması.....	88
3.3.	Aşamalı Kümeleme Analizi Yöntemi ile Elde Edilen Grupların Ayırma Analizi ile Test Edilmesi.....	90
4.	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	94
5.	KAYNAKLAR.....	99
6.	EKLER.....	105
	ÖZGEÇMİŞ.....	129

ÖZET

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin ekonomik durumu ve refah seviyeleri diğer birçok ülkeye göre ileri düzeydedir. AB'ye yeni üye olmuş bir ülke bile ekonomik yönden iyi bir duruma gelebilmekte ve birliğin sahip olduğu birçok haktan yararlanabilmektedir. Türkiye 42 yıl gibi bir süredir Avrupa Birliği'ne girebilmek için çok büyük çabalar harcamaktadır. 3 Ekim 2005 tarihinde, AB'nin ülkemizle kesin olarak müzakerelere başlama kararının alınmasıyla bu süreç bir netlik kazanmıştır.

Küreselleşme süreci ile giderek yoğunlaşan ve bilgi ekonomisine dayalı bir hal alan ülkeler arası rekabette, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) önemli bir katkısının olacağı muhakkaktır. KOBİ'ler ülkeler genelinde işletmelerin büyük çoğunluğunu teşkil etmekle birlikte büyük işletmelere göre daha esnek ve dinamik bir yapıya sahip durumdadırlar. KOBİ'ler gelişmiş bütün ülkelerde adeta dinamo görevi görmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin AB'ye girebilmesi ve sonrasında KOBİ'lere büyük görevler düşmektedir.

Bu çalışmada Avrupa Birliği üyesi 25 ülke ve Türkiye'nin orman ürünleri sanayi alanında 12 farklı ürün grubuna ait (yonga levha, MDF (Orta Yoğunluklu Lif Levha), kontrplak, kereste, ahşap kaplamalı levha, izolasyon levha, mekanik odun hamuru, kimyasal odun hamuru, geri kazanılmış kağıtlar, gazete kağıdı, baskı ve yazı kağıtları ile diğer kağıt ve kartonlar) 2002, 2003 ve 2004 yıllarındaki istatistiksel veriler incelenmiştir. İmalat sanayi yapılanması içerisinde önemli bir konuma sahip olan orman ürünleri sanayi sektörünün AB ülkelerine kıyasla ne durumda olduğunun ortaya konulması amacıyla Aşamalı Kümeleme Analizi ve Ayırma Analizi istatistik yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, İmalat Sanayi, Orman Ürünleri Sanayi, Aşamalı Kümeleme Analizi, Ayırma Analizi.

SUMMARY

Investigation on Competition of Some Product Groups in Forest Industry during to European Union Membership

It is fact that economical and welfare levels of European Union (EU) Countries are more developed than non-member of EU countries. New member country of EU increases the economical structure of country and uses the advantageous of EU. Turkey has been waiting to join EU for 42 years. Finally, EU had been declared that they started to negotiation for membership with Turkey at 3 October 2005.

Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) play important role in the countries and very effective position in market structure due to production and management flexibility. Therefore, Small and Medium Sized Enterprises will affect the joining process of Turkey to EU.

In this study, it was analyzed 3 years statistical data (from 2002 to 2004) of Forest Products Industry with 12 Products Groups (i.e. particle board, medium density fiberboard MDF, plywood, sawnwood, veneer sheets, insulating board, mechanical wood pulp, chemical wood pulp, recovered paper, newsprint, printing and writing paper, other paper and paper board) between 25 EU countries and Turkey. Hierarchical Cluster Analysis and Discriminant Analysis were used in order to compare forest products industry between EU and Turkey.

Keywords: European Union, Small and Medium Sized Enterprises, Manufacturing Industry, Forest Product Industry, Hierarchical Cluster Analysis, Discriminant Analysis.

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1.	Orman ürünleri ve mobilya sanayi ile kâğıt ve kâğıt ürünleri sanayinin yıllara göre işyeri sayılarındaki değişimi.....	65
Şekil 2.	İmalat sanayinin yıllara göre işyeri sayılarındaki değişimi.....	66
Şekil 3.	Orman ürünleri ve mobilya sanayi ile kâğıt ve kâğıt ürünleri sanayinin yıllara göre çalışan sayılarındaki değişimi.....	67
Şekil 4.	İmalat sanayinin yıllara göre çalışan sayılarındaki değişimi.....	67
Şekil 5.	Yonga levha endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları.....	72
Şekil 6.	MDF endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları.....	73
Şekil 7.	Kontrplak endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları.....	75
Şekil 8.	Kereste endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları.....	76
Şekil 9.	Ahşap kaplamalı levha endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları....	77
Şekil 10.	İzolasyon levha endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları.....	79
Şekil 11.	Mekanik odun hamuru endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları...	80
Şekil 12.	Kimyasal odun hamuru endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları...	82
Şekil 13.	Geri kazanılmış kâğıdın üretim, ithalat ve ihracat miktarları.....	83
Şekil 14.	Gazete kâğıdının üretim, ithalat ve ihracat miktarları.....	85
Şekil 15.	Baskı ve yazı kâğıtlarının üretim, ithalat ve ihracat miktarları.....	86
Şekil 16.	Diğer kâğıt ve kartonların üretim, ithalat ve ihracat miktarları.....	88
Şekil 17.	Aşamalı kümeleme analizi sonucunda elde edilen dendrogram.....	89

TABLolar (ÇİZELGELER) DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1.	Gümrük Birliği'nin tamamlanması ve işleyişine ilişkin hükümler.....	8
Tablo 2.	Türkiye'nin 2002 ve 2003 yıllarında AB ülkelerine yaptığı ihracat ve % değişimi.....	15
Tablo 3.	Türkiye'nin 2002 ve 2003 yıllarında AB ülkelerinden yaptığı ithalat ve % değişimi.....	16
Tablo 4.	Bazı ülkelerde temel alınan ölçütlere göre küçük ve orta ölçekli işletmelerin tanımı.....	31
Tablo 5.	Avrupa Birliğinde KOBİ tanımı.....	32
Tablo 6.	Türkiye'de 1999 yılı verilerine göre KOBİ'lerin durumu.....	37
Tablo 7.	AB'de KOBİ'lere sağlanan genel finansal destekler ve sağlayan kuruluşlar.....	41
Tablo 8.	İmalat sanayinde faaliyet gösteren toplam girişim sayısı ve oranı.....	54
Tablo 9.	Tüm girişimlerin ölçeksel dağılımı.....	55
Tablo 10.	Tüm imalat sanayi girişimlerinin ölçeksel dağılımı.....	55
Tablo 11.	İmalat sanayi faaliyet kollarının işyeri sayısı ve yüzdesi.....	56
Tablo 12.	İmalat sanayi faaliyet kollarının çalışan sayısı ve yüzdesi.....	57
Tablo 13.	İktisadi faaliyet kollarına göre, 1987 sabit fiyatlarıyla GSMH (Üretici Fiyatlarıyla).....	58
Tablo 14.	Türkiye genelinde ekonomik faaliyet kollarına göre işyeri sayısı, çalışanların sayısı ve katma değer miktarları.....	62
Tablo 15.	İktisadi faaliyet kolu ve harcama grubuna göre AR-GE harcaması (Milyon TL).....	63
Tablo 16.	Orman ürünleri ve mobilya sanayi, kâğıt ve kâğıt ürünleri sanayi ile imalat sanayi işyeri ve çalışan sayılarının yıllara göre değişimi.....	64
Ek Tablo 17.	Yonga levha endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları.....	105
Ek Tablo 18.	Yonga levha endüstrisinde ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi.....	106
Ek Tablo 19.	MDF endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları	107
Ek Tablo 20.	MDF endüstrisinde ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi	108
Ek Tablo 21.	Kontrplak endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları.....	109

Ek Tablo 22.	Kontrplak endüstrisinde ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi.....	110
Ek Tablo 23.	Kereste endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları.....	111
Ek Tablo 24.	Kereste endüstrisinde ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi	112
Ek Tablo 25.	Ahşap kaplamalı levha endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları	113
Ek Tablo 26.	Ahşap kaplamalı levha endüstrisinde ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi.....	114
Ek Tablo 27.	İzolasyon levha endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları.....	115
Ek Tablo 28.	İzolasyon levha endüstrisinde ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi	116
Ek Tablo 29.	Mekanik odun hamuru endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları	117
Ek Tablo 30.	Mekanik odun hamuru endüstrisinde ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi.....	118
Ek Tablo 31.	Kimyasal odun hamuru endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları	119
Ek Tablo 32.	Kimyasal odun hamuru endüstrisinde ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi.....	120
Ek Tablo 33.	Geri kazanılmış kâğıdın üretim, ithalat ve ihracat miktarları.....	121
Ek Tablo 34.	Geri kazanılmış kâğıtta ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi	122
Ek Tablo 35.	Gazete kâğıdının üretim, ithalat ve ihracat miktarları.....	123
Ek Tablo 36.	Gazete kâğıdında ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi.....	124
Ek Tablo 37.	Baskı ve yazı kâğıtlarının üretim, ithalat ve ihracat miktarları.....	125
Ek Tablo 38.	Baskı ve yazı kâğıtlarında ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi	126
Ek Tablo 39.	Diğer kâğıt ve kartonların üretim, ithalat ve ihracat miktarları.....	127
Ek Tablo 40.	Diğer kâğıt ve kartonlarda ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi	128
Tablo 41.	Ayırma analizinde 9'lu gruplandırma sonuçları.....	90
Tablo 42.	Ayırma analizi sonucu grupların test edilmesi.....	91
Tablo 43.	Tahmin edilen grupların gerçek grup üyelikleri.....	91
Tablo 44.	Aşamalı kümeleme analizi sonucuna göre oluşan gruplar ve grup üyesi ülkeler.....	92

SEMBOLLER DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
AKÇT	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
EURATOM	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AYB	Avrupa Yatırım Bankası
GATT	Gümrükler ve Ticaret Genel Antlaşması
GB	Gümrük Birliği
OGT	Ortak Gümrük Tarifesi
STB	Serbest Ticaret Bölgeleri
NAFTA	Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi Antlaşması
APEC	Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği
KOB	Katılım Ortaklığı Belgesi
UP	Ulusal Program
BM	Birleşmiş Milletler
MGK	Milli Güvenlik Kurulu
KOBİ	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı
EKOFIN	Ekonomik ve Finansal Olaylar
TSO	Ticaret ve Sanayi Odaları
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
İGEME	İhracatı Geliştirme Merkezi
KÜSGET	Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı
TDA	Teşebbüs Destekleme Ajansı
MPM	Milli Prodüktivite Merkezi

MESS	Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası Vakfı
MEKSA	Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı
TOSYÖV	Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı
SYKB	Sınaf Yatırım ve Kredi Bankası
TDA	Teşebbüs Destekleme Ajansı
OKİK	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği bünyesinde kurulan Orta ve Küçük İşletmeler Kurulu
KGF	Kredi Garanti Fonu
TES-AR	Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü
FORUM	Fuarcılık ve Geliştirme A.Ş.
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
NACE	Avrupa Birliği Ekonomik Faaliyetler Sınıflaması
IMD	Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsü

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Türkiye 31 Temmuz 1959 tarihinde, Avrupa Ekonomik Topluluğunun kurulmasından bir yıl sonra, topluluğa ortak üye olmak için Yunanistan'ın ardından başvuruda bulunmuştur. Yunanistan'ın ortaklık anlaşması 2 yıl sonra imzalanmasına karşılık Türkiye'nin ortaklık anlaşması 4 yıl sonra imzalanmıştır. Avrupa Birliği ile Türkiye ilişkilerinin temel metni olan Ankara Antlaşmasının (Ortaklık Antlaşması) imzalanıp yürürlüğe girmesinden bu yana yaklaşık 42 yıllık bir süre geçmiştir. Bu süre zarfında kimi zaman iyi olan, kimi zaman kopma noktasına gelen ilişkilerin iki taraf için vazgeçilmesi zor bir nitelik taşıdığı görülmektedir [1].

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) tam üyelik için müracaatı 14 Aralık 1987 tarihinde gerçekleştirilmiştir. 17 Aralık 2004 tarihinde Brüksel'de toplanan Avrupa Birliği Konseyinin sonuç bildirgesinde alınan kararlar çerçevesinde, 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye ile müzakerelere başlanılmasına oy birliğiyle karar verilmiş olup, bu karara sıkıntılı bir süreç sonunda da olsa uyulmuştur [2].

Türkiye'nin 42 yıllık Avrupa Birliği'ne üyelik hayali, müzakerelerin başlamasıyla birlikte bir netliğe kavuşmuştur. Oluşan bu netlik neticesinde ülkemizin her alanda sahip olduğu üretim gücünün Avrupa Birliği üyesi ülkelere oranla hangi konumda bulunduğu önemli bir tartışma konusu olmaya başlamıştır. AB ülkelerinin 2002 yılı verileri incelendiğinde işletmelerin yaklaşık % 99'unu küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) oluşturduğu görülmektedir. Oluşturulan katma değerde KOBİ'lerin ve mikro işletmelerin payı % 59,7 civarındadır [3].

Türkiye'nin sanayi yapılanması incelendiğinde, her ne kadar tanımlama kriterleri farklı olsada, KOBİ'lerin işyeri ve istihdam alanlarında önemli ağırlıklara sahip oldukları görülmektedir. KOBİ'ler imalat sanayinin % 99,4'ünü, istihdamın % 55,3'ünü ve katma değerinde % 30,5'ini teşkil etmektedir [4]. Ayrıca orman ürünleri sanayi de imalat sanayinde % 28,7 ve istihdamda % 12,4'lük bir paya sahiptir [5].

Bu nedenle Türkiye'nin AB'ye girmesi sonucunda KOBİ'ler ve sanayi yapımızda olabilecek değişiklikler incelenmesi gereken önemli konuları oluşturacaktır. Türkiye 23 Nisan

2002 tarihinde küçük işletmeler için Avrupa şartını kabul ettiğine ilişkin Maribor Bildirisini diğer aday ülkelerle birlikte imzalamıştır. Bu bildirmede küçük işletmelerin Avrupa ekonomisinin belkemiğini oluşturduğu belirtilmekte ve küçük işletmeler ve girişimciler için mümkün olan en iyi iş ortamının oluşturulması gerektiği vurgulanmaktadır [6].

Ülkemiz imalat sanayi ekonomimizin lokomotifini oluşturmaktadır. İçerisinde yer alan sektörel gruplar farklı alanlarda farklı üstünlüklere sahip konumda bulunmaktadır. Ülkemiz için kritik öneme sahip olan bu sektörlerin AB sürecinde nasıl bir yapılanmada olacakları ve birliğe giriş sonrasında nasıl bir rekabet ortamı ile karşılaşacakları incelenmesi gereken konuları oluşturmaktadır. Bu amaçla Türkiye ile AB ülkelerinin orman ürünleri sanayi genel durumu incelenip aşamalı kümeleme yöntemi yardımıyla ülkemizin üye ülkeler arasında hangi konumda bulunduğu ortaya konulması hedeflenmiştir.

1.2. Avrupa Birliğinin Tarihçesi

18 Nisan 1951 tarihinde Paris'te Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun (AKÇT) temellerini atan Paris Antlaşması imzalanmıştır. 50 yıl geçerli olan bu anlaşma metni tarafların yasama organlarınınca 31 Ekim 1951 ile 16 Haziran 1952 tarihleri arasında onaylanmış ve 25 Eylül 1952'de AKÇT kurulmuştur [7].

AKÇT'nin amaçları, üye ülke ekonomilerinin gelişmesine katkıda bulunmak, tam istihdamı gerçekleştirerek işsizliği önlemek ve hayat seviyesinin yükseltilmesini sağlamaktır. Ayrıca, sektörde tekelleşmenin önlenmesi, yatırımların hızlandırılması ve işçilerin konut edinmelerine yardımcı olunması da amaçlar arasında bulunmaktadır. AKÇT'nin temel ilkelerini oluşturan maddelerin özünü ise şu şekilde özetlemek mümkündür. Kömür ve çelik ticaretinde serbestlik, pazarlardaki sınırlama ve ayrıcalıkların ortadan kaldırılması, yüksek otoritenin özel durumlarda müdahalesi, işçilerin serbest dolaşımı [7].

AKÇT'nin 1952 yılında kurulmasından sonra ortaya koyduğu başarılı gelişme, Avrupa'da sektör bazında olmayan daha geniş kapsamlı bir ekonomik birleşmenin gerçekleştirilmesi konusundaki görüşlerin ağırlık kazanmasına yol açmıştır. Ayrıca, Fransa'da Avrupa Savunma Topluluğu Antlaşması kabul edilmeyince yeni bir "Birleşik Avrupa Devletleri İçin Eylem Komitesi" oluşturulmuştur. Kısmen bu komitenin çalışmaları, kısmen de

Benelüks ülkelerinin girişimi sonucunda AKÇT'ye üye ülkelerin Dışişleri Bakanları, İtalya'nın Messina şehrinde 1-2 Haziran 1955 tarihlerinde yaptıkları toplantıda, Belçika Dışişleri Bakanı Paul Henri Spaak başkanlığında bir komite kurmuşlardır. Komite, Batı Avrupa'da öncelikle ekonomik entegrasyonu gerçekleştirecek yeni bir topluluğun kurulması konusundaki çalışmalarını bir yıl içinde tamamlamıştır. Hazırlanan rapor, AKÇT yanında Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) isimli iki yeni topluluğun kurulmasını önermiştir. Üç topluluğun üç ayrı komisyonu (Yüksek Otorite yerine), üç ayrı Bakanlar Konseyi, ortak bir Adalet Divanı ve Parlamentosu bulunması kararlaştırılmıştır [7].

Roma'da 25 Mart 1957'de imzalanan antlaşmalar ile AET ile EURATOM kurulmuş ve antlaşmalar 1 Ocak 1958'de yürürlüğe girmiştir. AET antlaşmasının süresi sonsuzdur ve AKÇT ile Benelüks antlaşmalarını yürürlükten kaldırmamıştır [7]. AET'nin nihai hedefi Avrupa'nın siyasi bir bütünlük kazanmasını sağlamaktır. Bu hedefe ulaşmak için de öncelikle ekonomik olarak işbirliği ve bütünleşmenin üye ülkeler arasında sağlanması gerekmektedir. Bu hedefi gerçekleştirebilmek amacıyla AET oluşturulması yolunda altı Batı Avrupa Devleti (Almanya, İtalya, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) öncülük etmiştir [8].

AET'ye 1973 yılında ilk olarak İngiltere, İrlanda ve Danimarka katılarak üye ülke sayısı dokuzaya yükselmiştir. İkinci genişleme 1981 yılında Yunanistan, üçüncü genişleme 1986 yılında İspanya ve Portekiz, dördüncü genişleme 1995 yılında Avusturya, İsveç ve Finlandiya ile gerçekleşerek üye ülke sayısı 15'e yükselmiş ve aynı yıl Topluluğun adı Avrupa Birliği (AB) olarak değişmiştir [7].

Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından 3 Kasım 1990 tarihinde Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesi, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin Sovyet denetiminden kurtulmaları ve demokratikleşmeleri, Aralık 1991'de de Sovyetler Birliği'nin çözülmesi Avrupa'nın siyasi yapısını baştan aşağı değiştirmiştir. Üye Devletler, bağlarını güçlendirme kararlılığıyla, temel özellikleri 9-10 Aralık 1991 tarihinde Maastricht'te toplanan Avrupa Doruğu'nda kararlaştırılan yeni bir antlaşmanın müzakerelerine başlamışlardır [9].

Bu müzakereler doğrultusunda; 1999'a kadar parasal birlik, yeni ortak politikalar, Avrupa yurttaşlığı, diplomatik işbirliği, ortak savunma ve iç güvenlik, dünya ölçeğindeki rekabeti göğüsleyebilmek ve işsizliği azaltmak için Avrupa Doruğu, Komisyon tarafından sunulan projeleri Temmuz 1994'te kıta ölçeğinde yürürlüğe koymaya karar vermiştir [9].

1996 yılı için planlanan kurumsal gündemde, 15 üyeli AB yapısının yeni görevleri göğüsleyebilecek şekilde uyarlanması ve kurucularının büyük siyasi projelerinin kaynakları göz ardı edilmeden ve kapsamı kısıtlanmadan tüm kıtaya istikrar getirebilecek biçimde yeni üyelerin katılımına olanak sağlanmalı şeklinde açıklanmıştır [9].

AB tarihinin en büyük genişlemesi beşinci genişleme diye de bilinen 1 Mayıs 2004 tarihinde hem ülke hem de nüfus olarak gerçekleşmiştir. Bu son genişleme neticesinde AB'ye 10 ülke (Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Letonya, Polonya, Slovakya, Slovenya, Malta ve Kıbrıs) daha katılmış ve nüfusu 75 milyon artarak 455 milyona ulaşmıştır. Böylece 28 milyon işgücü daha AB piyasasına girmiştir. AB'nin nüfusu 2007 yılında Bulgaristan ve Romanya'nın da katılımıyla 30 milyon daha artacaktır. Ancak AB'nin yeni ülkeleri demografik açıdan bazı endişeler taşımaktadır. 10 ülkenin sekizinde nüfus azalmakta, yaşam süresi ise uzamaktadır. Estonya ve Letonya'nın 2050 yılına kadar nüfusunun % 50 azalacağı tahmin edilmektedir. AB'ye yeni üye olan 10 ülkenin ekonomik performansı eski 15 ülkenin sadece % 5'ini oluşturmaktadır. Bunlara rağmen AB, dünyada eşi görülmemiş büyük bir siyasi başarıya imza atmanın yanında ekonomik açıdan da devasa bir yatırım gücüne sahiptir [10].

Türkiye'nin üyeliği konusu, 2004 yılı Aralık ayında AB tarafından tartışmaya sunulmuş ve 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye ile müzakerelere başlama kararı oy birliğiyle alınmıştır. Belirlenen bu tarihte Türkiye'nin üyeliği konusunda olumlu gelişmeler olmuş ve müzakerelere başlanılmıştır. Önümüzdeki birkaç yıl içerisinde AB içinde büyük değişimler yaşanacağı muhakkaktır [11].

1.3. Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı

Avrupa Birliği'nin kurumsal yapısı parlamenter demokrasi ile yönetilen bir ülkenin kurumsal yapısı gibi olup aşağıdaki organlardan oluşmaktadır [12].

1. Devlet ya da Hükümet Başkanları Konseyi: Yılda en az bir kere toplanan ve Bakanlar Konseyi'nin de dikkate alacağı Topluluk politikalarının genel ilkelerini belirleyen Devlet/Hükümet Başkanları Konseyi, AB'nin en üst kuruludur; Avrupa (Birliği) Konseyi adıyla da bilinir.

2. Bakanlar Konseyi: Bakanlar Konseyi, Topluluğun etkinlik alanında ortak karar alınması amacıyla ulusal hükümetlerin temsilcilerinin oluşturduğu bir kurumdur. Genellikle Dışişleri bakanlarının ya da ekonomik işlerden sorumlu bakanlardan oluşur. Konsey’de üye ülkelerin oy ağırlığı nüfuslarıyla orantılıdır.

3. Avrupa Komisyonu: Avrupa Komisyonu Topluluk çıkarlarını temsil eden bir kurumdur. Üye ülkelerin ortak çıkarları doğrultusunda Avrupa Topluluğu’nda yasa önerme yetkisine sahip bir organ ve yürütmeden sorumlu bir kurum olarak önemli bir işleve sahiptir. Komisyon bir yılda binlerce hüküm yayımlamakta ve Konseye yılda yüzlerce yasa tasarısı da önermektedir [12]. Tüm bu özelliklerinden dolayı Komisyon Avrupa Topluluğu’nda “entegrasyon motoru” olarak görülmektedir [13].

4. Avrupa Parlamentosu: Avrupa Parlamentosu Topulukta denetim, bütçe, yasama ve danışma konusunda yetkili bir kurumdur. Topuluk bütçesinin ve yasaların hazırlanmasında yönlendirici etkiye sahiptir. Avrupa Parlamentosunun milletvekilleri, politik yönelimlerine göre gruplar oluştururlar. Bu uluslar üstü gruplarda bir araya gelen milletvekilleri, kendilerini seçip gönderen ülkeleri değil, AB halkını temsil ederler.

5. Avrupa Adalet Divanı: Topluluğun “anayasa mahkemesi” olarak nitelendirilen Avrupa Adalet Divanı, Roma Antlaşmasının uygulanmasında ve yorumlanmasında hukuk normlarına uyulmasını sağlamakla görevlidir.

6. Ekonomik ve Sosyal Komite: Ekonomik ve Sosyal Komite, Roma Antlaşmasının öngördüğü şekilde Topuluk vatandaşlarının çeşitli kesimden temsilcilerinden oluşan bir kurum olarak, Avrupa Topluluğu’nda yasama ve yürütme görevi yapan Konsey, Komisyon ve Parlamentosunun çalışmalarına katkıda bulunmaktadır. İşçi, işveren ve serbest meslek mensuplarından oluşur.

7. Bölgeler Komitesi: Maastricht Antlaşmasıyla kurulan Bölgeler Komitesi, yerel kesimde meslek ve çıkar gruplarının AB karar sürecine katılımlarını sağlayan bir gruptur.

8. Avrupa Yatırım Bankası: Avrupa Topluluğu’nun kuruluşuyla birlikte varlık göstermeye başlayan Avrupa Yatırım Bankası (AYB), mali özerkliğe sahip bir topluluk organıdır. Asıl amacı, Topuluk hedeflerinin gerçekleştirilmesine yardımcı olmaktır.

9. Sayıştay: Avrupa Topluluğu’nun hesap işlerine bakan mahkeme olarak 1975’te kurulan Sayıştay, Maastricht Antlaşması ile AB organı haline getirilmiştir. AB bütçesinin

uygulanması ve denetimi konusunda Parlamento'ya ve Bakanlar Konseyi'ne yardımcı olan Sayıştay, kendiliğinden veya talep üzerine görüş bildirir [12].

Bu kurumların yanı sıra AB'den bağımsız olarak kurulmuş, temel insan hak ve özgürlüklerini garanti eden her ülkenin üye olabileceği Avrupa Konseyi mevcuttur. Bu kurum, hükümetler arası diyalogu geliştirmeye ve Avrupa ülkelerinin sorunlarına çözüm yolları bulmaya çalışan bir teşkilattir. Üye ülkelerin Dışişleri Bakanlıklarının daimi üyelerinden oluşur. Merkezi Strasburg'da bulunmaktadır. Üç temel görevi vardır: İnsan hakları ve demokrasinin denetlenip uygulanması, toplumsal problemlere çözüm önerileri getirmek ve kültürel bir Avrupa kimliğinin oluşması için çalışmaktır [14].

1.4. Avrupa Birliği'nin Amaçları

Amsterdam Antlaşması, Maastricht Antlaşması ile belirtilen birlik hedeflerini yeniden ele alarak aşağıdaki gibi belirlemiştir [12]:

- İç sınırları olmayan bir alan oluşturarak ekonomik ve sosyal uyumu güçlendirip uzun vadede tek bir para birimini de içerecek şekilde bir ekonomik ve parasal birlik oluşturmak suretiyle ekonomik ve sosyal ilerlemenin ve yüksek bir istihdam düzeyinin teşvik edilmesi, dengeli ve kalıcı bir gelişmenin sağlanması.

- Uluslar arası düzeyde bir AB kimliğinin, özellikle ileride ortak bir savunmaya götüreceği bir ortak savunma politikasının da dahil olacağı ortak bir dış politika ve güvenlik politikası aracılığıyla öne çıkarılması.

- Bir Birlik Yurttaşlığı ihdas edilerek üye ülkelerin yurttaşlarının hak ve çıkarlarının daha iyi korunması.

- AB'nin, dış sınırların kontrolü, sığınma, göç ve terörle mücadele konularında uygun önlemler alınarak kişilerin serbest dolaşmalarının güvence altında tutulduğu bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı olarak korunması ve daha da geliştirilmesi.

- Bu Antlaşma ile getirilen politika ve işbirliği türlerinin, Topluluk organları ve mekanizmalarının etkin çalışmalarını sağlamak için ne derecede bir revizyonuna tabi tutulmaları gerektiğinin ölçülmesi yoluyla Topluluk birikiminin tümüyle korunması ve daha da geliştirilmesi.

1.5. Avrupa Birliği - Türkiye İlişkileri

Türkiye ilk olarak, AET'nin kuruluşundan bir yıl sonra, Temmuz 1959'da Yunanistan'ın ardından ortak üye olmak için AET'ye başvurmuştur. Ancak, Yunanistan'ın 1961 yılında ortaklık antlaşmasını imzalamasına karşılık, Türkiye'nin Topluluk ile ilişkileri 1960 askeri darbesiyle sekteye uğramıştır. Neticede, Türkiye ile AET arasında 12 Eylül 1963 tarihinde, Türk Hükümeti'nin başvurusundan 4 yıl sonra, ortaklık antlaşması (Ankara Antlaşması) imzalanmıştır. Ankara Antlaşması imzalandıktan sonra "Gümrükler ve Ticaret Genel Antlaşması" (GATT), AET üyesi devletleri parlamentoları ve Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından onaylanarak, 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ankara Antlaşması, bir "çerçeve antlaşma" niteliğindedir. Bir başka deyişle, Ankara Antlaşması, ortaklık ilişkilerinin genel esaslarını belirlemektedir. 33 maddeden oluşan antlaşma, özellikle Gümrük Birliği (GB) ile ilkeleri belirleme yetkisini, daha sonra imzalanan ve bir uygulama antlaşması niteliğindeki Katma Protokol'e bırakmıştır. 1973'te yürürlüğe giren Katma Protokol ise 64 maddeden oluşmaktadır. Ankara antlaşması ve buna ilave olarak Katma Protokol çerçevesinde öngörüldüğü üzere, 1 Ocak 1996 tarihinde 22 yıllık geçiş dönemi bittiği için GB tamamlanarak son döneme geçilmiştir [1].

6 Mart 1995'te, AB-Türkiye Ortaklık Konseyi GB kararı almıştır. Ancak, 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi Kararı, taraflar arasında imzalanan bir antlaşma değil, Ankara Antlaşması'nda öngörülen GB'nin işleyişiyle ilgili hükümlerin belirtildiği bir belgedir. Ayrıca, GB uygulaması 1970 yılında imzalanan ve 1973'te yürürlüğe giren Katma Protokol ile fiilen başlamıştır. Nitekim 6 Mart 1995 gün ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı, hukuki açıdan bazı tartışmalara yol açmamak amacıyla daha 1. maddesinde, "Ankara Antlaşması ve onun Katma ve Tamamlayıcı Protokollerinin hükümlerine hâlel getirilmeksizin" söz konusu kararın alındığını belirtmektedir. Bu karar 1963 tarihli Ortaklık Antlaşması'nın öngördüğü "son dönem" uygulamalarına ilişkin kurallar belirlemektedir (madde 1). Kararın, "Malların Serbest Dolaşım ve Ticaret Politikası'na" ilişkin bölümünde yer alan madde 3/1, hangi malların serbest dolaşımında olacağını Katma Protokol'den aynen benimsemiştir. Bunlar Türkiye veya Toplulukta üretilen mallar ile her iki tarafta serbest dolaşımında bulunan mallardır. Hangi malların serbest dolaşımında olduğu ise madde 3/2, yine Katma Protokol'deki hükmü aynen

almak suretiyle ortaya koymuştur. Katma Protokol'ün 2/2. maddesi ile Ortaklık Konseyi kararının 3/2. maddesi aynıdır [1].

Sonuç olarak, 1/95 sayılı GB kararı, daha önce ifade edildiği gibi, koşulları Katma Protokol ile belirlenmiş bulunan Geçiş Dönemini sona erdirmektedir. Temelinde taraflar arasında malların serbest dolaşımını ve üçüncü ülkelere karşı Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) uygulamasını öngören bir entegrasyon olan GB, AB'de ticaret ve rekabet politikalarında kaydedilen gelişmeler doğrultusunda, Türkiye'nin bu politikalara da uyumunu öngören bir nitelik kazanmıştır. Tablo 1'de Gümrük Birliği'nin tamamlanması ve işleyişine ilişkin hükümler görülmektedir [1].

Tablo 1. Gümrük Birliği'nin tamamlanması ve işleyişine ilişkin hükümler

1.	Malların serbest dolaşımı ve ticaret politikası
a.	Gümrük vergilerinin, miktar kısıtlamalarının ve eş etkili vergi ve tedbirlerin kaldırılması,
b.	Ticarette teknik engellerin kaldırılması,
c.	Ticaret Politikası ve Ortak Gümrük Tarifesi,
d.	Hassas ürünler,
e.	Topluluğun tercihli rejimlerinin Türkiye tarafından üstlenilmesi,
f.	İşlenmiş tarım ürünleri ithalatında uygulanacak sisteme ilişkin mevzuat,
2.	Türkiye'nin Topluluk Ortak Tarım Politikası'na uyumu ve tarım ürünleri ticaretinde uygulanacak tercihli rejim
3.	Gümrüklere ilişkin rejimler, Türkiye'nin Topluluk Ortak Gümrük Kodu'na uyumu ve karşılıklı idari işbirliği
4.	Mevzuat uyumu
a.	Fikri, sınai ve ticari mülkiyetin korunması,
b.	Rekabet kuralları ve mevzuat yakınlaştırılması,
c.	Devlet yardımları,
d.	Tekeller,
e.	Ticari korunma araçları,
5.	Kamu alımları
6.	Vergilendirme
7.	Kurumsal hükümler
8.	Uyuşmazlıkların çözümü
9.	Genel ve son hükümler

1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı, 66 madde, bazı maddelere ilişkin ortak ya da tek taraflı 17 bildirim ve 10 ekten oluşmaktadır.

1.5.1. Gümrük Birliği

Dünya ticaretini serbestleştirme çalışmaları iki ayrı yönde gelişmiştir. Bunlar, “küresel” ve “bölgesel” yaklaşımlardır. Birincisi, küresel yaklaşım, Gümrükler ve Ticaret Genel Antlaşması'nın çerçevesinde yürütölen periyodik görüşmelerle tüm üye devletlerin gümrük tarifelerini indirmeleri esasına dayanmaktadır. İkincisi, bölgesel yaklaşım, genellikle belirli bir coğrafi bölgede yer alan devletlerin bir birlik oluşturarak, kendi aralarındaki ticareti serbestleştirmeleri esasına dayanmaktadır. Bölgesel yaklaşım, dışa karşı tarifeler nedeniyle daha sınırlı bir liberalleşmeyi temsil etmektedir. Bölgesel yaklaşımın başlıca iktisadi birleşme şekilleri “serbest ticaret bölgeleri” (STB) ile “gümrük birlikleri”dir. Bu iki modelin yaygın olmasının sebebi ise, GATT'ın 24. maddesi ile bu tür bölgesel entegrasyonlara imkân sağlanmasıdır. GATT'ın “en çok kayrılan ülke ilkesi”ne göre, üye ülkeler birbirleriyle olan ticari antlaşmalarında ayırım yapmamakla yükümlüdür. Bu kuralın bir istisnası olarak bölgesel ticaret bloklarının kurulmasına imkân verilmiştir [1].

Dünyada gerçekleştirilen bölgesel ekonomik entegrasyonlarda bütünleşme düzeyleri önemli farklılıklar göstermektedir. Örneğın, 1948–1994 yılları GATT'a bildirilen 109 adet bölgesel entegrasyon antlaşmasının çoğunu STB'ler oluştururken, GB'lerin sayısı oldukça düşüktür [15]. Her iki birleşme modelinde de bölge içindeki ticarete tarifeler ve öteki kısıtlamalar kaldırılırken; üçüncü ülkelere karşı uygulanacak tarifeler konusunda, gümrük birliklerinde ortak bir tarife, serbest ticaret bölgelerinde ise her devletin kendi bireysel tarifeleri uygulanır. Gümrük birlikleri teorisinin ilk öncüsü, Viner'dir [16].

STB modelinde üye devletler, kendi aralarındaki ticarete gümrük vergilerini ve miktar kısıtlamalarını kaldırırılar. Buna karşılık üçüncü ülkelerden gelen mallar için her üye devlet kendi vergi oranlarını uygular. GB modeli ise, STB modeli ile benzerlikler ve farklılıklar içermektedir. Bu iki model arasındaki temel benzerlik, Gümrük Birliği'ne üye devletlerin kendi aralarındaki mal ticaretini tamamen kısıtlamasız hale getirmeleri, temel farklılık ise, üçüncü ülkelere karşı sürdürölen ticareti ortak bir politika kapsamında sürdürmeleridir. Bu durumda, GB'ye üye devletler OGT uygulamakta, üçüncü ülkelerle yaptıkları mal ticaretindeki uluslar arası rekabet hukuku kurallarının ihlaline karşı, ortak korunma önlemleri olarak, alınan önlemlere birlikte uymaktadırlar. Yine uluslar arası ticaretin serbestleştirilmesi kapsamında yürütölen müzakereleri tek elden sürdürmektedirler.

GB modeli içinde yer alan devletler, yukarıda da ifade edilen işlemi gerçekleştirmek için üç temel noktada yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadırlar. Bunlar;

- ◆ Gümrük Birliği'ne üye devletlerin birbirlerine karşı ticaretlerini serbestleştirmeleri,
- ◆ Gümrük Birliği'ne üye devletlerin üçüncü ülkelere karşı ortak ticaret politikası uygulaması,
- ◆ Gümrük Birliği'ne üye devletler arasında rekabet hukuku kapsamındaki mevzuatın uyumlaştırılmasıdır.

1.5.1.1. Gümrük Birliği'nin Türk Ekonomisine Etkileri

Türkiye ile AB arasındaki GB'nin en önemli özelliği, Türkiye'nin AB'ye üye olmadan GB'yi gerçekleştirmiş olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, bundan önce AB ile GB'ye giden bütün ülkeler, önce AB ile tam üyelik antlaşması yapmış, ardından da GB'ye geçmişlerdir.

Türkiye'nin AB ile gerçekleştirdiği GB'nin önemli olmasının nedeni, dünya ekonomisinin bölgesel ekonomik bloklaşmaya dayanmasıdır. AB'nin yanı sıra Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi Antlaşması (NAFTA) ve Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği bölgesi (APEC) günümüzde dünya ekonomisinin merkezlerini teşkil etmektedirler. Ticaretin serbestleşmesi bu bloklar içinde gerçekleşirken, bloklar arası ticaret kontrollü bir biçimde gerçekleşmektedir. Bu blokların kendi içlerinde gerçekleştirdikleri ticaret hacmi dünya ticaretinin üçte ikisinden fazlasını teşkil etmektedir. Yalnız AB'nin dünya ticaretindeki payının % 48 olması ve bunun % 70'ini kendi üyeleri arasında yapması, Türkiye'nin bu blokta yer almasının önemini ifade etmektedir.

1996'da AB ile GB sürecinin başlatılmasından bu yana, Türk kamuoyunda şu soru sürekli tartışılmaktadır: Gümrük Birliği Türkiye'nin lehine mi, aleyhine midir? Tartışmaların yoğunlaştığı başlıca noktalar şunlardır;

- ◆ Gümrük Birliği'ne yönelik eleştirilerden biri, beklide en önemlisi, Türkiye'nin tam üye olmadan AB ile Gümrük Birliği'ni gerçekleştiren ilk ülke olması,
- ◆ Türkiye'nin, GB sürecinde AB üyeleri ve üçüncü ülkeler karşısında açık bir pazar konumuna gelmesi, üretimden çok ithalata ağırlık verilmesine ve dolayısıyla dış ticaretin büyük açıklar vermesine neden olması,

- ◆ Türkiye ekonomisinin uluslar arası rekabete açılması için mutlaka GB'ye girilmesine gerek yoktu. Çünkü Türkiye'nin zaten Gümrükler ve Ticaret Genel Antlaşması (GATT) 94 denilen antlaşmalar sistemini imzalayan devletlerarasında yer alması,
- ◆ Türkiye'nin AB ile GB'den beklediği en önemli faydalardan biride, doğrudan yabancı yatırımlardaki artış ve AB fonlarından gelecek yardımları. Ancak bu beklentilerin gerçekleşmemesi olarak sayılabilir.

1.5.2. Kopenhag Kriterleri ve Ulusal Program

Türkiye de, Aralık 1999 Helsinki Zirvesi'nde AB'ye aday ülke statüsünün verilmesinden sonra, diğer aday ülkeler gibi, üyelik için Kopenhag kriterlerini yerine getirmekle yükümlüdür. Kopenhag Kriterleri, AB'ye üye olmak isteyen Avrupa devletlerinin yerine getirmesi gereken siyasal, hukuksal, idari, ekonomik ve yapısal koşulları ifade eder.

AB'nin, 1990'lı yıllardan itibaren ve özellikle Maastricht Zirvesi çerçevesinde, ekonomik ve parasal birlikle beraber siyasal birlikteliği hedefleyen bir süreci başlatması, üyelik koşullarının ekonomik alanın ötesinde hukuki, siyasi ve sosyal boyutları da kapsamına neden olmuştur. Diğer bir ifadeyle, Avrupa Topluluğu, bugünkü Avrupa Birliği'nin sadece üçayağından birini oluşturmaktadır. İkincisi, ortak güvenlik ve dış politika; üçüncüsü ise adalet ve içişleridir. Bu da, AB ne kadar çok derinleşirse ve yayılırsa, AB'ye üye olacak devletlerin yerine getirmeleri gereken koşulların o kadar çok olacağını gösterir.

Bu kriterler, herhangi bir AB antlaşmasında yer almazlar. Doğu Avrupa'ya doğru genişleme kararı kapsamında 1993 yılında Kopenhag'da toplanan AB Avrupa Konseyi tarafından saptanmıştır. Kopenhag Kriterleri üç başlık altında toplanmıştır. Bunlar;

1. **Siyasi Kriterler:** Demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlık haklarını güvence altına alan kurumların ülkede bulunmasıdır.
2. **Ekonomik Kriterler:** İşleyen ve aynı zamanda AB içinde rekabetçi baskılara ve diğer piyasa güçlerine dayanabilecek bir serbest piyasa ekonomisinin varlığıdır.
3. **AB Mevzuatının Benimsenmesi Kriteri:** Ekonomik ve parasal birliğin hedeflerine bağlı kalmak üzere üyelik yükümlülüklerini yerine getirebilme kapasitesine sahip olmaktır. Bu bağlamda, aday ülkelerin ortak dışişleri ve güvenlik politikasına uyum sağlanması ile

ekonomik ve parasal birlik kriterlerine (Maastricht Kriterleri) uyum doğrultusunda adım atılmasıdır.

1998 yılından itibaren her yıl yayınlanan “Düzenli İlerleme Raporları”, Kopenhag kriterleri çerçevesinde Türkiye’deki gelişmeleri incelemektedir. Daha sonra, 8 Kasım 2001 tarihinde AB Komisyonu, Helsinki ve Lüksemburg zirve kararları ile Kopenhag kriterleri çerçevesinde hazırladığı “Katılım Ortaklığı Belgesi” (KOB) yayınlandı. Bu belge Türkiye’nin AB’ye giden “yol haritası” niteliğinde olup, Türk hükümetinin kısa ve orta vadede yerine getirmesi gereken öncelikleri belirlemektedir.

AB komisyonu tarafından hazırlanan KOB’un yayınlanmasının ardından, Türk hükümeti, KOB’da yer alan kısa ve orta vadeli hedefleri benimsediğini göstererek yapılması gereken çalışmaları, 19 Mart 2001 tarihinde onayladığı “Ulusal Program” (UP) çerçevesi içinde açıkladı. Yaklaşık bin sayfa ve 6 bölümden oluşan UP çerçevesinde, KOB’da Türkiye’den gerçekleştirilmesi istenen siyasi, ekonomik, sosyal ve kurumsal reformlar bir takvime bağlandı. İlk bölümde Türkiye’nin vizyonu ve demokratik kazanımları ile üyeliğin AB’ye yapabileceği katkılar sıralanmaktadır. Siyasi kriterler, ekonomik kriterler Türk mevzuatının AB mevzuatına uyumu, bu uyumun gerçekleşmesi için idari kapasitenin geliştirilmesi ve mali yardımlar geri kalan bölümleri teşkil etmektedir. UP’de kısa vadeden kastedilen sürenin 1 yıl olduğu, orta vade için de 5 yılın geçilmemesi gerektiği ifadesine yer verildi.

Genel kanı, UP’nin AB tarafından Türkiye’nin tam üyeliği için koşullarını sıraladığı KOB’u karşılamakta yetersiz kaldığı yönündeydi. Özellikle KOB’daki açık reform istemlerine karşı Türk Hükümeti’nin muğlâk ifadeler kullandığı düşünülen başlıca konular şunlardır: Ana dilde yayın, ölüm cezası, Birleşmiş Milletler (BM) sözleşmeleri, Milli Güvenlik Kurulu’nun (MGK) rolü, düşünce özgürlüğü, işkenceyle mücadele, Devlet Güvenlik Mahkemeleri’nin (DGM) durumu, bölgesel dengesizlikler, olağanüstü halin kaldırılması. AB yetkilileri, UP’nin hazırlanmasından duydukları memnuniyeti ifade etmişler; önemli olanın ise, söz konusu programdaki hedeflerin gerçekleştirilmesi olduğunu vurgulamışlardır. Tabii, süreç içerisinde AB Komisyonu’nun yayınladığı İlerleme Raporları ile Türkiye’nin taahhüdünü ne kadar yerine getirdiği izlenecektir.

UP, 19 Mart 2002’de 1. yılını doldurduğunda, 117 alanda reforma gitmeyi öngören Türk Hükümeti, bunların yalnızca 57’sini tamamlayabildi. AB’nin tam üyelik müzakerelerini

başlatmak için mutlaka yapılmasını istediği “siyasi ölçütler” alanında ise öngörülen 30 yasal değişiklikten sadece 17’si çıkarılabildi. Demokratikleşme ve insan hakları alanında AB’nin beklentilerini karşılayamayan hükümet, piyasa ekonomisinin koşullarını oluşturma konusunda ise nerdeyse tüm taahhütlerini yerine getirdi [1].

Kopenhag siyasi kriterleri kapsamında yer almakla birlikte, Türkiye’yi en çok rahatsız eden konuların başında, Kıbrıs sorunu gelmektedir. Türkiye-AB ilişkilerinde giderek önem kazanmakta ve hatta tam üyelik müzakerelerinin başlatılmasında temel koşul haline dönüşmüştür. Diğer bir ifadeyle, AB, Kopenhag siyasi kriterleri yerine getirilse de, Kıbrıs’ta siyasi bir çözüm bulunmadıkça, Türkiye ile tam üyelik müzakerelerini başlatmak istememektedir [17].

1.5.3. Genişleme Sürecindeki İlişkiler

Türkiye Avrupa Birliğine tam üyelik için 14 Aralık 1987 tarihinde müracaat etmiş, AB Komisyonu müracaata 18 Aralık 1987 tarihli görüşüyle yanıt vermiştir. Komisyon “Türkiye ile katılım müzakerelerinin hemen başlatılmasının faydalı olmayacağına” kanaat getirerek hem ekonomik hem de siyasi gerekçelerini açıklamıştır. Komisyon ayrıca Kıbrıs meselesinin ve Yunanistan ile Türkiye arasındaki ihtilafın olumsuz etkilerinin de altını çizmiştir. Bununla birlikte, Komisyon görüşünde “Türkiye’nin genelde Avrupa’ya doğru olan dışa açılımını dikkate alarak, Topluluğun Türkiye ile olan işbirliğini devam ettirmesi gerektiğine inandığını” ifade etmiş, ayrıca “Türkiye ile olan ilişkileri derinleştirerek ülkenin siyasi ve ekonomik modernleşme sürecini en kısa sürede tamamlamasına yardımcı olmanın Topluluğun da menfaatine olacağını” belirtmiştir.

Lüksemburg’daki AB Konseyi, Aralık 1997’de “Türkiye’nin AB’ye üyelik konusundaki ehliyetini” üst düzey katılımı ile tekrar teyit etmiştir. Hükümet ve Devlet Başkanları ayrıca “Türkiye’yi her alanda Avrupa Birliği’ne yakınlaştırarak katılıma hazırlayacak” bir strateji belirleme kararı almıştır. Bu stratejide “Ankara Anlaşması ile tanınan imkânların geliştirilmesi, Gümrük Birliği’nin derinleştirilmesi, mali işbirliğinin uygulamaya konulması, yasaların uyumlulaştırılması ve Avrupa Birliği müktesebatının benimsenmesi; her bir olay bazında kararlaştırılmak suretiyle, çeşitli programlara ve kurumlara Türkiye’nin katılımı...”

bulunacaktır. Ayrıca, AB Konseyi Türkiye ile olan bağların güçlendirilmesine imkan verecek ilkeleri belirlemiştir. AB Konseyi ayrıca Türkiye'nin de diğer aday ülkeler gibi Avrupa Konferansına katılmak üzere davet edileceğini ifade etmiştir. Lüksemburg'daki AB Konseyi'nde yapılan talebi takiben, Komisyon 4 Mart 1998'de "Türkiye için Avrupa Stratejisi" hazırlanmasını öngörmüştür.

10-11 Aralık 1999 Helsinki'deki AB Konseyi'nde belirtildiği üzere, Konsey "Türkiye'de son zamanlarda yaşanan olumlu gelişmeleri ve ayrıca Türkiye'nin Kopenhag kriterlerine uyum yönündeki reformlarını sürdürme niyetini memnuniyetle karşılar. Türkiye, diğer aday devletlere uygulananlar ile aynı kriterler temelinde Birliğe katılmaya yönelmiş bir aday devlettir". Helsinki'de alınan kararlar AB-Türkiye ilişkilerinde bir dönüm noktasıdır. Diğer aday devletler gibi Türkiye de, reformlarını teşvik etmeye ve desteklemeye yönelik bir katılım öncesi stratejiden istifade edecektir [2].

1.5.4. Türkiye'nin AB Ülkelerine Olan İhracat ve İthalat Değerleri

Türkiye ile AB ülkeleri arasında 2002–2003 yılları itibariyle gerçekleştirilen ihracat, ithalat ve % değişim değerleri Tablo 2 ve Tablo'3 de verilmiştir.

Tablo 2. Türkiye'nin 2002 ve 2003 yıllarında AB ülkelerine yaptığı ihracat ve % değişimi

ÜLKELER	2002		2003		2002–2003 Değişim (%)
	İhracat (Milyon \$)	Pay (%)	İhracat (Milyon \$)	Pay (%)	
Avusturya	362,6	1,01	472,4	1,01	30,3
Belçika	666,9	1,85	871,1	1,86	30,6
Çek Cumhuriyeti	126,8	0,35	188,3	0,4	48,5
Danimarka	362,6	1,01	453,9	0,97	25,2
Estonya	18,1	0,05	23,2	0,05	28,4
Finlandiya	133,7	0,37	214	0,46	60
Fransa	2107,9	5,85	2817,6	6,01	33,7
Almanya	5810,6	16,11	7452,8	15,9	28,3
Yunanistan	573,8	1,59	902,6	1,93	57,3
Macaristan	192,8	0,53	282,2	0,6	46,4
İrlanda	180,3	0,5	261,6	0,56	45,1
İtalya	2237,4	6,2	3166,8	6,76	41,5
Litvanya	52,2	0,14	85	0,18	62,7
Letonya	19,8	0,05	26,7	0,06	35
Malta	115,2	0,32	156,9	0,33	36,2
Hollanda	1026,5	2,85	1520,4	3,24	48,1
Polonya	340,5	0,94	482,7	1,03	41,8
Portekiz	218,9	0,61	310	0,66	41,6
Slovakya	32,5	0,09	59,7	0,13	83,9
Slovenya	66,7	0,19	102,5	0,22	53,6
İspanya	1081,6	3	1781,4	3,8	64,7
İsveç	293,2	0,81	453,9	0,97	54,8
İngiltere	2986,9	8,28	3658,6	7,8	22,5
Toplam	19007,5	52,7	25744,3	54,93	35,4

Tablo incelendiğinde görüleceği üzere Türkiye 2003 yılında ihracatının % 55'ini AB ülkelerine gerçekleştirmiş olup bununda yaklaşık % 66'sını Almanya (% 29), İngiltere (% 14),

İtalya (% 12) ve Fransa'ya (% 11) gerçekleştirmiştir. Türkiye en düşük ihracat oranlarını % 0,0009 ile Estonya ve % 0,001 ile Letonya'ya yapmıştır. Anılan yıllar itibariyle ihracatta en büyük değişim % 83,9'la Slovakya'ya gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3. Türkiye'nin 2002 ve 2003 yıllarında AB ülkelerinden yaptığı ithalat ve % değişimi

ÜLKELER	2002		2003		2002-2003
	İthalat (Milyon \$)	Pay (%)	İthalat (Milyon \$)	Pay (%)	Değişim (%)
Avusturya	579,1	1,12	823,1	1,2	42,1
Belçika	1138,1	2,21	1521,3	2,21	33,7
Çek Cumhuriyeti	315,5	0,61	443,6	0,65	40,6
Danimarka	291,3	0,57	342,8	0,5	17,7
Estonya	1,2	0	13,9	0,02	1078,4
Finlandiya	371,9	0,72	478,4	0,7	28,6
Fransa	3007,2	5,83	4158	6,05	38,3
Almanya	6966,5	13,51	9400	13,68	34,9
Yunanistan	323,6	0,63	425,4	0,62	31,5
Macaristan	320,6	0,62	409,4	0,6	27,7
İrlanda	476,4	0,92	500,4	0,73	5
İtalya	4101,8	7,96	5446	7,92	32,8
Litvanya	109,5	0,21	136	0,2	24,1
Lüksemburg	128,4	0,25	367,5	0,53	186,2
Malta	28,3	0,05	72,5	0,11	156,4
Hollanda	1303	2,53	1632,9	2,38	25,3
Polonya	244,2	0,47	410,8	0,6	68,2
Portekiz	100,6	0,2	155	0,23	54,1
Slovakya	112,2	0,22	203	0,3	80,9
Slovenya	57	0,11	85,2	0,12	49,5
İspanya	1386,3	2,69	1953	2,84	40,9
İsveç	534	1,04	820,1	1,19	53,6
İngiltere	2415,5	4,69	3471,4	5,05	43,7
Toplam	24312,2	47,16	33269,7	48,43	36,8

Tablo 3 incelendiğinde ithalatın % 48,5'inin AB ülkelerinden karşılandığı görülmektedir. Bir önceki ihracat tablosunda olduğu gibi gerçekleşen bu ithalatın da % 67'sini aynı dört ülke Almanya (% 28), İtalya (% 16), Fransa (% 12) ve İngiltere (% 11)

oluşturmaktadır. Türkiye'nin ithalat yaptığı AB ülkelerinden en düşük değere sahip olan ülke % 0,0004 ile Estonya olmasına rağmen anılan yıllar itibariyle en büyük değişimi de % 1078,4 ile Estonya göstermiştir. Estonya'yı % 186,2 ile Lüksemburg ve % 156,4 ile Malta izlemektedir [18].

2004 yılının ilk 9 ayında Türkiye 24359,1 Milyon \$ ile ihracatının % 55'ini AB ülkelerine gerçekleştirirken bunun % 94,5'ini eski 15 üye ülke oluşturmaktadır. İthalatın ise % 47'sini (33149,4 Milyon \$) AB ülkelerinden yaparken bununda % 93,5'ini eski 15 üye ülke oluşturmuştur [19].

Son bir yıl içinde, farklı mevzuat konularında değişiklikler getiren dört önemli siyasi reform paketi kabul edilmiştir. Reformlardan bazıları, ifade özgürlüğü, gösteri özgürlüğü, kültürel haklar ve ordunun sivil denetimi gibi Türkiye bağlamında duyarlı konularla ilgili olduklarından, büyük siyasi anlam taşırlar. Bu bağlamda, Temmuz 2003'te kabul edilen yedinci reform paketi özellikle önemliydi. 3 Kasım 2002'de seçilen yeni Parlamento, bu "reform paketleri"ni çok büyük çoğunluklarla kabul etti. Bu süreç boyunca, genel olarak Türk halkı, Türkiye'yi Avrupa Birliği'nin değerlerine ve standartlarına yaklaştırmayı amaçlayan değişikliklere tam desteğini gösterdi. Hükümet de, reformların etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için, bir Reform İzleme Grubu kurulması gibi adımlar atmıştır. Ayrıca, hükümet işkenceye karşı sıfır hoşgörü politikası ilan etti. Güneydoğu'nun geri kalan bütün illerinde olağanüstü hal, 30 Kasım 2002'de kaldırıldı. Ancak, bazı olumlu gelişmelere karşın, reformların pratikte getirdiği sonuçlar sınırlı kalmıştır. Şimdiye dek, uygulama yavaş ve düzensiz olmuştur.

Türk hükümeti birçok defa ifade etmiştir ki onun ana hedefi, gelecek yıl Avrupa Komisyonu'nun olumlu bir değerlendirme yapabilmesi ve böylece Aralık 2004'te AB Konseyi'nin Türkiye ile katılım müzakereleri açmak için bir karar almasına zemin hazırlamak üzere Kopenhag siyasi kriterlerini o tarihe kadar yerine getirmektir. Buna paralel olarak, Uluslararası Para Fonu'nun talepleri uyarınca önemli ekonomik reformlar devam etmiştir. Bu reformlar, Türk ekonomisinin istikrar kazanmasına ve gitgide canlanmasına katkıda bulunmuşlardır [20].

1.6. Rekabet ve Rekabet Edebilirlik

Rekabet, işletmeler için iyi eğitilmiş nitelikli çalışanların istihdamı, verimliliği, ürün ve hizmetlerin kalitesinin artırılması, dünya piyasasında rekabetçi bir konum kazanılması bakımından son derece önemli bir unsurdur.

Son yıllarda yaşanan küreselleşme süreci sonucunda küçük bir köy haline gelen dünya, rekabet çağı olarak adlandırılabilir hızlı bir dönüşüm içerisinde olup rekabet edebilirlik farklı ve çok boyutlu bir anlam kazanmıştır.

Rekabet edebilirlik, sürekli değişen piyasa ortamında en avantajlı konumu alma yeteneğidir. Rekabet edebilirlik, müşteri odaklılığa, kaliteye, teknik üstünlüğe, hizmet ve ürün farklılaşmasına ve nitelikli iş gücüne dayanmaktadır. Saydığımız bu unsurlardan nitelikli işgücü, hızlı teknolojik değişim ve küreselleşme sonucu artan rekabet, sürekli eğitim, metodolojik ve yaşam boyu öğrenme ile esnek becerilerin ve bilginin kullanılabilmesinin önemini artırmaktadır [21].

İşletmelerin başarısının en önemli göstergesi rekabet edebilirlik yetenekleridir. Çünkü rekabet edebilirlik gerek işletmelerin gerekse çalışanların geleceğini belirleyen önemli bir faktördür. Günümüzde işletmelerin rekabet edebilmesi için, işletme organizasyonunun ve süreçlerinin gözden geçirilmesi ile verimlilik odaklı çalışılması artık bir zorunluluk haline gelmiştir [21].

Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsü (IMD)'nin "Dünya Rekabet Gücü 2003 Yılı"na göre, nüfusu 20 milyonun üstünde olan ülkelerin yer aldığı 30 ülkenin rekabet gücü sıralamasında, Türkiye 25. sırada yer almaktadır. Türkiye 2002 yılında 23., 2001 yılında ise 20. sırada yer almıştır. Rekabet gücü sıralamasında ülke olarak her yıl daha da alt sıralara düşmekteyiz. Dünya Ekonomik Forumu tarafından yayımlanan 2003–2004 Küresel Rekabet Raporu'nda ise Türkiye 102 ülke arasında 65. sırada yer almıştır [21].

"Genişleyen Avrupa'da Sanayi Politikaları" bildirisi; AB'nin genişleme sürecini, küresel ekonomiyi, bilgi ve iletişim teknolojilerini, sürdürülebilir kalkınmayı, Lizbon Zirvesinde alınan AB'nin 2010 yılına kadar dünyanın en rekabet edebilir ve bilgiye dayalı ekonomisi olma konusundaki hedefini ve Avrupa Birliği'nde verimlilikteki yavaşlamayı dikkate alarak hazırlanmıştır [22].

AB'nin sürdürülebilir kalkınmasının temelini, imalat sanayinin rekabet edebilirliği oluşturmaktadır. Avrupa Birliği üretim yapısında imalat sanayinin payı 1970'lerdeki % 30'luk paydan 2001 de % 18'e düşmüştür. Aynı dönemde hizmet sektörünün payı ise % 52'den % 71'e yükselmiştir. Gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri hizmet ve imalat sektörleri arasındaki bağılılığı arttırmaktadır [22].

Ekonomide meydana gelen bütünleşme, özellikle Avrupa'da uzmanlaşmayı arttırmaktadır. Bu çerçevede, politika oluşturanların, rekabet edebilirlik politikasının bir elemanı olarak küme yaklaşımı üzerinde durmaları bir zorunluluk halini almıştır. Küme (Cluster), yerel kaynakları paylaşan, ortak teknolojileri kullanan, bağlantılar ve birleşmeler (ittifaklar) oluşturan, ayrıca bütünleyici ilişkiler içinde işbirliği yapan şirketler ve ortak kurumlar grubudur. [22].

Her alanda önemli bir yere sahip olan kümeleme, KOBİ'ler içinde önemli bir rol oynamaktadır. KOBİ'ler Avrupa Birliği sanayinin belkemiğini oluşturmakta ve istihdamın üçte ikisini ve toplam katma değer %60'ını oluşturmaktadır. Yeni organizasyon metotları ve taşeron ağları giderek KOBİ'lerin önemini arttırmakta, büyük firmaların başarısı giderek kendilerine mal üreten küçük ve orta ölçekli üreticilerin başarılarına dayanmaktadır [22].

Rekabet edebilirliğin sağlanmasında KOBİ'lerin büyük bir kısmını oluşturduğu sanayi, rekabet edebilirliğin temelidir. Bu çerçevede AB Politikalarının; rekabet edebilirlik, büyüme ve verimliliği arttıracak temel itici güçler üzerinde yoğunlaştırılması gerekmektedir.

Avrupa Birliği'nin endüstriyel rekabet edebilirliğinin, büyüme ve verimlilik artışının temel itici güçleri [22];

1. Bilgi,
2. Buluşlar (innovasyon), araştırma,
3. Girişimcilik ve
4. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin (ICT-Information and Communication Technologies) kullanılmasıdır.

Girişimciliğin desteklenmesinde, bilgi ve buluşlar rekabet edebilirlik için önemlidir ancak bilgi ve buluşları kullanarak üretim yapacak olan girişimciler ve işletmelerdir. Bu nedenle girişimciliğin teşviki ve işletmeler için bürokrasinin en aza indirildiği, mevzuatın basitleştirildiği iş ortamının tesisi önemlidir.

Türkiye'nin, 23 Nisan 2002 tarihinde Slovenya'nın Maribor şehrinde düzenlenen konferansta diğer aday ülkelerle birlikte teyit ettiği Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı, işletmeler için iyi bir iş ortamının sağlanmasına yönelik 10 temel unsuru içermektedir. Bu unsurlar şu şekildedir [22, 23];

- Girişimcilerin eğitimi ve öğretimi.
- Daha ucuz ve daha hızlı iş kurma süreçleri geliştirilmesi.
- Daha iyi kanunlar ve mevzuat düzenlemesi yapılması.
- Nitelikli personel eğitiminin gerçekleştirilmesi.
- İnternette anında işlem imkanlarının yaygınlaştırılması.
- Tek pazarın ötesinde pazarlara açılması.
- Vergilendirme ve finansal konularda iyileştirmeler yapılması.
- KOBİ'lerin teknoloji ve yenilikçilik kapasitesinin geliştirilmesi.
- E-ticaretin ve teknoloji tabanlı işletmelerin desteklenmesi.
- Ulusal ve uluslar arası platformlarda KOBİ'lerin daha etkin ve daha güçlü temsil edilmesi.

Türkiye, bu şartı onaylamakla tüm kurum ve kuruluşlarıyla yukarıda belirtilen 10 temel alanda somut adımlar atmaya, program ve projeler üretmeye, gerekli kaynakları tahsis etmeye söz vermiş bulunmaktadır. Bu nedenle, AB KOBİ Şartı bir anlamda Türkiye'nin uzun vadeli KOBİ stratejisi dokümanı ve ev ödevidir [23].

1.6.1. Türkiye ile AB Arasında Rekabeti Etkileyen Faktörler

Gümrük birliğinin bazı unsurları, AB ile Türkiye arasındaki rekabet koşulları üzerinde olumsuz etkilere neden olabilmektedir.

Bölgesel gelişmişlik farklarını gidermek, alt yapıyı geliştirmek, çevre problemlerine çözüm getirmek, AR-GE kapasitesini geliştirmek, istihdam yaratmak ve bazı sektörel problemlerin çözümü için kullanılan çeşitli AB fonları, AB'deki üreticilerin sabit sermaye, AR-GE ve çevre yatırımı maliyetleri ile istihdam harcamalarını azaltmaktadır. Ancak, aynı pazarda ve aynı koşullar altında rekabet etmek durumunda olan Türk üreticiler bu kaynaklardan yararlanma olanağına sahip bulunmamaktadırlar [23].

Türkiye’de KOBİ’lere sağlanan devlet yardımlarının nitelikleri, çeşitlilikleri ve mali büyüklükleri, KOBİ’lerin sağladığı istihdam, katma değer, ödedikleri vergi miktarı vb. gibi değerlerle orantılı olarak da ele alındığında, AB üyesi ülkelerdeki destek ve hizmetler karşısında görece olarak yetersiz kalmaktadır. Türkiye-AB gümrük birliğinin, KOBİ’ler üzerindeki olumsuz etkilerini telafi edecek etkili sistemler de bulunmamaktadır.

Öte yandan, Kuzey Afrika ülkeleri, Meksika ve Güney Amerika ülkeleri başta olmak üzere, AB’nin Serbest Ticaret Anlaşması (STA) akdettiği bazı ülkeler Türk ürünleri ile rekabet endişesi nedeniyle ülkemizle STA imzalamaktan kaçınmaktadır. Bu durum, bir taraftan Türk ürünlerini söz konusu pazarlarda rekabet açısından AB menşeli ürünler karşısında dezavantajlı bir konumda bırakırken, diğer taraftan AB’de serbest dolaşım hakkını kazanan anılan ülke menşeli ürünlerin ülkemiz piyasasına son derece avantajlı bir şekilde girişine imkân tanımaktadır. Özellikle KOBİ’leri olumsuz yönde etkilemekte ve haksız rekabete yol açmaktadır [23].

Yukarıda belirtilen temel yapısal sorunlara ilâveten, ülkemizin, sahip olduğu ekonomik potansiyele, insan gücüne ve son yıllarda gerçekleştirilen hukuki ve kurumsal alt yapıya rağmen, yabancı sermaye girişi açısından da yetersiz durumda olduğu görülmektedir. Ayrıca, KOBİ’lere sunulan finansman dışı desteklerin de yeterince gelişmediği, kamu sektörünün talebi karşılamada yetersiz kaldığı, özel sektörün ise bu alanda aktif bir şekilde rol alacak kurumsal kapasiteye sahip olmadığı görülmektedir [23].

1.7. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ) Hakkında Genel Bilgiler

1.7.1. KOBİ’lerin Tarihsel Gelişimi

Tarihin her döneminde ekonomik hayatta faal durumda bulunan KOBİ’ler ekonomik yapı içerisinde kendilerine sürekli yer bulmuş ve gelişme dinamiğinin yapı taşı oluşturmuşlardır. Türk sanayi tarihine bakıldığında; Osmanlı İmparatorluğu döneminde küçük sanayi işletmelerinin kendine özgü bir teşkilatı olan Lonca düzeni içerisinde, hemen her ilde güçlü esaslar üzerine teşkilatlanmış bir yapıda oldukları görülmektedir. Bu sınıfın mensupları asker ve memur gibi diğer sınıflar yanında önemli bir yere sahip olmuşlardır [24].

Bu düzenlemeler ve teşkilatlanmalar sayesinde XV ve XVI. yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu Avrupa ülkelerine göre daha ileri el sanatları ve küçük sanayiye sahip olmuştur. XVII. yüzyılın ortalarında Avrupa ortaya çıkan sanayi hamlesi ile makine gücünden yararlanma düzeyi yükselmiş ve Dünya ekonomisinde bir yön değişikliği kendini göstermeye başlamıştır.

XVIII. yüzyılın ortalarından itibaren sanayi devrimi ekonomik hayata damgasını vurmuş, böylelikle küçük sanayi önemini kaybetmeye başlamış fakat hiçbir zaman toplum hayatından çıkmamıştır [25]. Bu dönem zarfında sanayi hamlesinden uzak kalan Osmanlı İmparatorluğu Tanzimat ile birlikte liberal ekonomiye geçiş yapmıştır [26].

XIX. yüzyılın başlarında başlayan üçüncü dönem ile birlikte özel sektörün desteklenmesi amaçlanmış ve böylece irili ufaklı birçok KOBİ ekonomik hayatta kendini göstermeye başlamıştır.

1908 yılında Tanzimat'ın ilanı ile birlikte sanayiye teşvik etmek amacı ile değişik kanunlar çıkarılmaya başlanmış, sübvansiyon niteliğinde birçok tedbir getirilmiştir [27]. Cumhuriyetin ilan edilmesi ile birlikte karma ekonomik dizen içersinde faaliyet göstermeye başlayan KOBİ'ler için esnaf ve sanatkârlar teşkilatları kurulmuştur. 1929–1931 yılları arasında oluşan Dünya ekonomik krizi ile birlikte devlet ekonomik hayatta önemli fonksiyonlar yüklenmek zorunda kalmıştır. Bu değişim 1923 yılında yapılan İzmir İktisat Kongresinde kararlaştırılan liberal iktisat politikasının değiştirilmesine neden olmuş ve 1930'lu yıllarda iktisadi devlet teşekküllerinin kurulmaya başlaması ile politika değişikliği yürürlüğe konulmuştur [28].

Bu tarihsel süreç ve ekonomik dalgalanmalar günümüzün kabul edilen piyasa ekonomisinde özellikle KOBİ'lerin hızlı bir biçimde ön plana çıkmasına neden olmuştur.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte ülkemizde faaliyet gösteren sanayi kuruluşlarının ve dolayısı ile KOBİ'lerin sayı ve tespiti amacıyla Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) temel bilgilerin elde edilmesi için yedi adet (1927, 1950, 1963, 1970, 1980, 1985 ve 1992) çalışma yapmıştır. Mevcut veri eksikliğinin giderilmesi maksadı ile yapılan çalışmalar KOBİ'lerin görmüş oldukları fonksiyonların açıklanabilmesinde yetersiz kalmıştır.

Bu tür eksikliklerin giderilmesi amacıyla bu işletmeler üzerinde birçok çalışma ve araştırma yapılmış, daha esnek bir ekonomik çevrenin oluşturulabilmesi ve büyütülebilmesini açıklamak için KOBİ'ler üzerine teoriler oluşturulmuştur.

Endüstriyel alanlarda, esneklikte uzmanlaşmada, küreselleşmenin artması ile KOBİ'ler yeni bir role sahip olmuşlardır. Bölgesel gelişimde yeni bir dinamik faktör olan KOBİ'lerin gelişimi ekonomik anlamda çağdaş bir tanımlama olarak belirlemektedir. KOBİ'lerin yeniden oluşumları ile ortaya çıkan tartışmalar üç ayrı konu etrafında yoğunlaşmaktadır [29].

İlk olarak sermayenin yeniden toparlanmasında oluşan kriz, ekonomideki dalgalanmalar ve ekonomik faaliyetlerde esnek talepleri karşılayabilme riskidir. Yeni yöntemlerin kullanılması ve teknolojik gelişmeler, yeni ekonomik aktivitelerin organizasyonu ve uluslararası bu sorunların cevap kısımları olarak ortaya çıkabilmektedir.

İkinci olarak ekonomik faaliyet alanlarının büyümesi ve dışa açılma artan bir öneme sahip olacaktır. Bundan dolayı teknoloji, bilgi ve insan sermayesi üretimin en önemli parçaları olacaktır. Uzmanlaşma, işgücünün bölümü, üretimdeki bilgi birikimi, çevrenin gelişimi ve küçük firmaların öneminin artması tartışmanın ana ögesini oluşturacaktır.

Üçüncü olarak ekonomik aktivitelerin tüm yünleri ile toplanması ve sosyal çevrelerin özel durumları firmaların ekonomik performansını etkileyecektir. İş yapmadaki kolaylık, ustalıkların geliştirilmesi ve arz edilmesi, yeniliklerin yapılması, sosyo-kültürel ilişkilerin belirlenmesi ülkelerin ekonomik yapılarını oluşturacaktır.

Bu fonksiyonlar nedeniyle 1980'lerde gelişen ekonomilerin çoğunda küçük ölçekli işletmeler dikkate değer bir biçimde büyümektedir. Bu değişim akademik çalışmalarını teşvik etmiş ve hatta bölgesel gelişim politikaların oluşturulmasında önemli yer tutmuştur [30].

KOBİ'lerin büyüebilmeleri ve gelişebilmeleri ekonomik faaliyetlerinde gelişmesi anlamına geleceğinden bu işletmelerin gelişimlerinde gerekli olan faktörlerin araştırılması ve desteklenmelerine yönelik çalışmalar yapılmıştır.

Yapılmış bulunan araştırmalar gelişim için uygun çevre şartlarını doğru yapıda ve nitelikte kaynaklar ile gerekli teçhizat olarak belirtmekte ve bu kaynakların işgücü, bilgi, yönetim yeteneği, destekleyici fonksiyonlar ve servisler, hammaddenin amaca uygun sağlanabilmesi, gerekli olan finansman ihtiyacının temini ve müşteri olarak açıklamaktadırlar [31].

1.7.2. KOBİ'lerin Tanımlanmasında (Dünyada ve Türkiye'de) Kullanılan Kriterler

KOBİ'lerin tanımlanmasında tüm Dünyada üzerinde anlaşmaya varılmış bir tanımlama mevcut değildir. Ülkelerin ekonomik yapılarına bağlı olarak oluşturulan tanımlamalar, ekonomik gelişme ve değişmelerin oluşumu ile tanım değiştirebilen bir yapı arz etmektedir. Tanımlama ülke pazarının yapısı ve büyüklüğü, ekonomini gelişme düzeyi, çalışanların niteliği ve teknoloji düzeyi ile ilişkili bir biçimde değişiklik gösterebilmektedir [32]. Ayrıca ülke içersinde yapılan tanımlamalar bölgesel sanayinin gelişimine sektörlere göre farklılaşabilmektedir. Yani ülkenin gelişmiş kabul edilen bölgelerinde küçük işletme sınıfında bulunan işletmeler sanayi bakımından daha geride bulunan bölgelerde büyük işletme sınıfında bulunabilmektedir. Bu nedenle KOBİ'lerin tanımlanmasında kullanılan kriterler hukuki anlamdan daha çok ekonomik niteliklere sahiptir.

Gelişmiş ve gelişmemiş ülkelerin tanımlama kriteri olarak kabul ettikleri ve kendi ekonomik yapılarına bağlı olarak sınıflandırmalar getirdikleri ölçütler genel olarak nitel ve nicel olarak sınıflandırılmakta olup, bazı kaynaklarda bunlar sosyolojik ve teknik ölçütler olarak adlandırılabilir. Sosyolojik ve teknik ölçütler olarak aşağıda belirtilen kriterler dikkate alınmaktadır [33].

Sosyolojik Ölçütler: İşletmenin yönetimi ve pazarlama ilişkilerinde şahsi nitelik hâkim görünüyorsa yani işçisi ile işvereni, müşterisi ve işletme sahibi arasında daha çok kişisel bağlar şeklinde ilişkiler düzenlenmiş ise bu tür işletmeler KOBİ niteliğinde kabul edilmektedir.

Teknik Ölçütler: Bunlar işletme ile ilgili belirli büyüklükleri ifade etmekte ve işletmeler arası mukayese imkânı vermektedirler.

Nicel açıdan yapılan tanımlamalarda kullanılan kriterler ise genel olarak aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır [32, 34, 35, 36, 37, 38];

- ◆ İşçi sayısı,
- ◆ Personele ödenen maaş ve ücretlerin toplamı,
- ◆ Üretim miktarı,
- ◆ Sermaye,
- ◆ Aktif toplam,

- ◆ Kâr,
- ◆ Toplam çevirici güç miktarı,
- ◆ Kullanılan hammadde miktarı,
- ◆ Oluşturulan katma değer,
- ◆ Enerji kullanımı,
- ◆ Ciro (Satış hâsılatı),
- ◆ Makine parkının büyüklüğü,
- ◆ Kapasite (Üretim hacmi).

Kullanılan bu kriterlerin yanında yapılan bir başka çalışmada nicel özellikler olarak aşağıdaki ölçütler belirtilmiştir [28];

- ◆ İşletmede istihdam edilen personel sayısı,
- ◆ İşgücünün toplam iş zamanı fonu (çalışma süresi),
- ◆ Ücret toplamı ve işgücü maliyetinin toplamı,
- ◆ Sabit varlıkların miktarı,
- ◆ Sabit varlıkların değeri,
- ◆ Makine sayısı,
- ◆ Makine parkı değeri,
- ◆ Makinelerin iş zamanı fonu toplamı,
- ◆ Yıllık amortisman tutarı,
- ◆ Kullanılan alan,
- ◆ Kullanılan hacim,
- ◆ Kullanılan malzeme miktarı,
- ◆ Malzeme maliyeti,
- ◆ Kullanılan enerji miktarı,
- ◆ Enerji maliyeti,
- ◆ Toplam çevirici güç,
- ◆ Toplam sermaye,
- ◆ Öz sermaye,

- ◆ Çalışma (İşletme) sermayesi,
- ◆ Sabit sermaye,
- ◆ İş istasyonu sayısı,
- ◆ Sipariş tutarı (değeri),
- ◆ İşletme kapasitesi,
- ◆ Kapasite kullanım derecesi,
- ◆ Vardiya sayısı,
- ◆ Üretim derinliği (Üretim aşamasının sayısı),
- ◆ Satış tutarı,
- ◆ Kâr hacmi,
- ◆ Katma değer,
- ◆ Ödenen vergi tutarı,
- ◆ Net servet,
- ◆ Piyasa payı,
- ◆ İhracat/satış tutarı oranı vb.

Yukarıda belirtilen nicel ölçütleri daha da artırmak mümkündür.

Niceliksel ölçütlerin yanı sıra niteliksel kriterlerde işletme büyüklüğünü belirlemede kullanılmaktadır. Kullanılan kriterler genel olarak aşağıdaki biçimde ifade edilmektedir [35];

- ◆ Bağımsız yönetim (Genellikle işletmenin yöneticisi aynı zamanda işletmenin sahibidir),
- ◆ İşletmenin çalışmasını bağımsız olarak sürdürmesi (Yerel pazara hitap etmesi),
- ◆ İşletmenin çalıştığı iş kolunda çok küçük bir yere sahip olması,
- ◆ İşletme sermayesinin tamamının yahut büyük bir bölümünün işletme sahibi tarafından karşılanmış olması.

Ayrıca bir diğer çalışmada temel alınması gereken kriterler aşağıdaki gibi verilmektedir [39];

- ◆ Birim yönetim fonksiyonlarında uzmanlaşma (İşletme mülkiyeti ile yönetimin ayrılması),

- ◆ Yönetim kademesi ile işletme personeli, müşteriler, kredi verenler ve işletme sahipleri arasındaki ilişkiler,
- ◆ Kredi sağlayabilme olanakları,
- ◆ İşletmenin tedarik ve satış aşamalarında sahip olduğu pazarlık gücü,
- ◆ Yerel toplum ile tedarik ve satış konularındaki ilişkiler,
- ◆ Üretim, sermaye ve emek faktörlerinin payları.

İstanbul Ticaret Odası tarafından yapılan bir çalışmada ise nitel kriterler [34];

- ◆ Girişimcinin işletmede fiilen çalışması,
- ◆ İş bölümü ve uzmanlaşma derecesi,
- ◆ Sermayenin sınırlı oluşu ve finansal yetersizlik,
- ◆ Yönetim tekniklerinin uygulanmaması veya yetersizliği şeklinde belirtilmektedir.

Ayrıca nitel tanımlama kriterleri, işletme sahiplerinin kendisinden ve işletmeden kaynaklanan özellikler tarafından şekillendirilmektedir. Genel olarak işletmelerde fiilen çalışan işletme sahiplerinin işletmeleri ile özdeşleşmeleri, tüm karar ve hareketleri ile işletmeyi etkilemeleri bu konuda büyük önem taşımaktadır. İşletmenin yönetim, üretim, pazarlama, finans ve personel gibi temel fonksiyonları, işletme sahibinin kişisel özellikleri ve vermiş olduğu kararlardan büyük oranda etkilenmektedir [40].

Bu açıklamalar ışığında, nitel tanımlama kriterleri şu şekilde sıralanabilir;

- ◆ İşletme sahibinin fiilen işletmede çalışması,
- ◆ Risk üstlenme ve sorumluluğun işletme sahibine ait olması,
- ◆ İşletme mülkiyetinin ve yönetimin bağımsızlık derecesi,
- ◆ Aile bireylerinin işletmede fiilen çalışması ve potansiyel katkılarının değerlendirilmesi,
- ◆ Yönetim tekniklerinin uygulanmaması ve yetersizliği,
- ◆ Sermayenin sınırlı oluşu ve finansal yetersizlik,
- ◆ İş bölümü ve uzmanlaşma derecesinin düşüklüğü,
- ◆ İşletmenin sahip olduğu pazar payının azlığı,
- ◆ İşletmenin satış ve satın almadaki pazarlık gücünün olmaması [41].

1.7.3. Dünyada ve Türkiye’de KOBİ Tanımlamaları

KOBİ terimi belirli bir sayıya kadar işçi çalıştıran ya da belirli bir yıllık kazancı olan şirketleri ifade etmek için kullanılır. KOBİ tanımı ülkeden ülkeye, hatta bir ülke içinde de kurumdan kuruma değişir. Çünkü tedarik, üretim, pazarlama, finansman, personel ve yönetim gibi temel işletmecilik fonksiyonlarına ek olarak, KOBİ’ler istihdam ettikleri personel sayısı, satış hacmi, sabit sermaye ve makine parkı değerleri, kullandıkları enerji miktarı, kurulu kapasite düzeyi, katma değerleri, kar büyüklüğü ve piyasa payı gibi ölçülebilen özellikleri açısından da büyük farklılıklar göstermektedir.

Yasal, kurumsal ve kişisel birimlerce ülkemizde yapılan KOBİ tanımları standart değildir. Ülkemizde KOBİ tanımı yapan kuruluşlar şunlardır;

- ◆ Türk Ticaret Kanunu,
- ◆ Esnaf ve Sanatkarlar Odası Kanunu,
- ◆ Gelir Vergisi Kanunu,
- ◆ Sanayi Sicil Kanunu,
- ◆ Belediyeler Kanunu,
- ◆ Devlet İstatistik Enstitüsü,
- ◆ Türkiye Halk Bankası,
- ◆ Sınaf Yatırım ve Kredi Bankası,
- ◆ Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,
- ◆ İstanbul Sanayi Odası.

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı’nın (KOSGEB) yaptığı tanım;

Ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında Küçük ve Orta Boy İşletmelerin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini yükseltmek amacıyla kurulan Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığının kuruluş yasasının 2. maddesinde;

İmalat sanayi sektöründe faaliyet gösteren 1-50 arası işçi çalıştıran işletmeler küçük, 51-150 arası işçi çalıştıran işletmeler ise orta ölçekli olarak kabul edilmiştir.

Ayrıca, işletmelerin büyüklük ve mahiyetlerinin günün ekonomik ve sosyal şartlarına göre bakanlar kurulunca değiştirilebileceği hükme bağlanmıştır.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yaptığı tanım;

Nicel ölçü olarak çalışan işçi sayısı esas alınarak, 1-9 arası personel çalıştıran işletmeler çok küçük işletme, 10-49 arası personel çalıştıran işletmeler küçük, 50-99 arası personel çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletme ve 100'den fazla personel çalıştıran işletmeler de büyük işletme olarak tanımlanmıştır [42].

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin yaptığı tanım ise;

Küçük ve Orta Boy İşletmelerin tanımında genellikle çalışan kişi sayısı ölçü olarak alınmakta olup, tanıma göre, 50 kişiye kadar işçi çalıştıranlar küçük boy işletmeler, 99'a kadar işçi çalıştıranlar orta boy işletmeler, 100'den fazla işçi çalıştıranlar da büyük işletmeler olarak adlandırılmaktadır.

Kanunda yer alan Küçük ve Orta Boy İşletme tanımı;

İmalat sanayi sektöründe faaliyette bulunan, işyerinde en fazla 150 işçi çalıştıran, kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makine ve teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demir başları toplamı 50 Milyar TL' yi aşmayan işletmeler KOBİ olarak kabul edilir [43].

Dünya ülkelerinin çoğunda çalıştırılan personel sayısı dikkate alınırken, ikincil olarak yatırılan sabit sermaye tutarı dikkate alınmaktadır. İşletme sahibinin işletme üzerinde tam anlamıyla söz sahibi olması, sorumluluğu üstlenmesi, bağımsız çalışması, sermaye piyasasından fon temin edememesi ve işiyle özdeşleşmesi en çok üzerinde durulan nitel ölçütler olmaktadır.

Çeşitli ülkelerde kullanılan bu sınıflandırma kriteri şu biçimde özetlenebilir [19, 21, 27];

- Tanımlamada sadece istihdam edilen çalışan sayısını dikkate alan ülkeler:

Danimarka, Güney Kore, Malezya, Brezilya, Şili, Arjantin, Irak, Kuveyt, Suudi Arabistan, Suriye.

- Tanımlamada istihdam ve toplam sermaye tutarını dikkate alan ülkeler:

Japonya, Filipinler, Tayland, Meksika.

- Tanımlamada istihdam, yıllık satışların tutarı ve nitel kriterleri dikkate alan ülkeler:

Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda.

- Tanımlamada istihdam ve yıllık satış tutarlarını dikkate alan ülkeler:

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İngiltere.

- Tanımlamada istihdam edilen çalışanları ve sabit kıymetler tutarını dikkate alan ülke:
İrlanda.

- Tanımlamada sabit sermaye yatırım tutarı ve nitel kriterleri dikkate alan ülke:
İtalya.

- Tanımlamada istihdam ve makine parkı büyüklüğünü dikkate alan ülke:
Mısır.

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı (OECD) ülkeleri genelinde ise personel sayısı, yıllık satış tutarı ve sabit yatırım tutarı KOBİ'lerin tanımlanmasında kullanılan kriterlerdir.

Özet olarak ülkelere ve temel alınan ölçütlere göre KOBİ'lerin sınıflandırılması Tablo 4'de gösterilmektedir [44].

Tablo 4. Bazı ülkelerde temel alınan ölçütlere göre küçük ve orta ölçekli işletmelerin tanımı

Ülkeler	İşçi Sayısı	Yatırılan Sermaye	Satış Miktarı
ABD Küçük Orta	X<100 100<X<500		X<1 Milyon USD
Japonya Küçük Orta	X<300	X<100 Milyon Yen X<1 Milyar Yen	
Almanya Küçük Orta	X<50 50<X<500		X<2 Milyon DM X<25 Milyon DM
İtalya Küçük Orta	X<500	X<3 Milyar Lire	
Hindistan Küçük Orta	X<50	X<3,5 Milyon Rupi	
İngiltere Küçük Orta	X<200		
Kolombiya Küçük Orta	X<50 X<100		
Güney Kore Küçük Orta	X<100 100<X<300		
Türkiye Küçük Orta	X<50 50<X<150		

USD: Amerikan Doları, DM: Alman Markı

Bazı Avrupa Birliği üyesi ülkelerde KOBİ tanımı;

Ülke	Çalıştırılan İşçi Sayısı
Belçika	1-50
Danimarka	6-50
Fransa	0-500
Almanya	6-500
İrlanda	1-50
İtalya	1-500

Hollanda	1-100
İngiltere	1-200

AB üyesi ülkelerde genel bir sınıflandırma yapıldığında ise şöyle bir durum göze çarpmaktadır;

1-9 arası işçi çalıştıran işletmeler Mikro İşletme,

10-499 arası işçi çalıştıran işletmeler Küçük ve Orta Ölçekli İşletme (KOBİ),

500 ve daha fazla işçi çalıştıran işletmeler ise Büyük İşletme olarak nitelendirilmektedir [43].

Avrupa Birliği'nde KOBİ'ler, çalışan kişi sayısı ile yıllık ciroları veya bilançolarına göre tanımlanır. Bu sayı işletmedeki tüm çalışan sayısını kapsar. Buna ilişkin veriler Tablo 5'de görülmektedir [3].

Tablo 5. Avrupa Birliği'nde KOBİ tanımı

KOBİ Tanımı	Çalışan Sayısı	Yıllık Ciro	Veya	Bilanço
Mikro Ölçekli İşletme	10'dan az	2 milyon Euro'ya kadar		2 milyon Euro'ya kadar
Küçük Ölçekli İşletme	50'den az	10 milyon Euro'ya kadar		10 milyon Euro'ya kadar
Orta Ölçekli İşletme	250'den az	50 milyon Euro'ya kadar		43 milyon Euro'ya kadar

1.7.4. AB ve Çeşitli Ülke Ekonomilerinde KOBİ'lerin Yeri ve Önemi

Sürekli bir değişimin yaşandığı dünyada bu değişim sürecini hızlandırıcı ekonomik ve sosyal faaliyetler ön plana çıkmaktadır. Bu süreç içinde KOBİ'ler tüm ülke ekonomilerinde önemlerini artırmışlar ve ekonomilerin dinamikliğini ve esnekliğini sağlamışlardır.

Dünyada zaman zaman ortaya çıkan ekonomik krizlere, uluslar arası dengeleri değiştiren durumlara karşı, gelişen ve kalkınan ekonomiler için temel çözümlerden biriside küçük ve orta

ölçekli işletmeleri desteklemek ve güçlendirmektir [45]. Çeşitli ülkelerde KOBİ'lere yönelik gerçekleştirilen faaliyetler ve ekonomik yapı içerisindeki rolleri ise şöyledir.

Amerika Birleşik Devleti (ABD):

ABD'de bulunan küçük işletmeler teşkilatı, bünyesinde barındırdığı uzman kadrosu ve büroları ile dev bir teşkilat olarak faaliyet göstermektedir. Toplam işletmelerin % 97,2'sini ve istihdamın % 50,4'ünü bu tür işletmeler oluşturmaktadır. Genç işgücünün büyük kısmı KOBİ'lerde istihdam edilmektedir. KOBİ'lerin desteklenmesi için devlet, satın alımların belirli bir limit altında kalan kısmını bu işletmelerden karşılamakta ve çok düşük faizli krediler Pazar paylarının artırılması için verilmektedir.

Japonya:

Japonya'daki toplam işletmelerin % 99,4'ünü, toplam istihdamın % 81,4'ünü, toplam üretimin % 51,8'ini ve toplam ihracatın % 38'ini KOBİ'ler gerçekleştirmektedir.

Güney Kore:

Sanayi işletmelerinin % 97,3'ü KOBİ niteliğindedir. Çalışanların % 57,2'si bu sektörde istihdam edilmektedir. Ticari bankalar toplam kredi hacimlerinin % 35'ini yerel bankalara % 55'ini küçük işletmelere kullandırmaktadırlar.

Hindistan:

KOBİ'ler imalat sektöründeki toplam üretimin % 50'sini gerçekleştirmektedir. İhracat içinde KOBİ'lerin payı % 40'ı bulmaktadır [46]. KOBİ'ler ile ilgili teşkilatlanma konusuna çok geniş kapsamlı yer veren Hindistan'da 27 adet ana kuruluşun yanı sıra 120 adet yan kuruluş KOBİ'lere destek sağlamaktadır. KOBİ'ler tüm işletmelerin % 98,6'sını, istihdamın % 63,2'sini ve yatırımın % 28'ini teşkil etmektedir.

Almanya:

Ülke Gayri Safi Milli Hâsıla'nın % 50'sini KOBİ'ler gerçekleştirmektedir. Bölgesel yardımlar, ucuzlatılmış krediler, makine parkının yenilenmesinde vergi muafiyeti, Ar-Ge faaliyetlerinde sübvans, bilgi akışının devletçe organize edilmesi, ihracatın garanti altına

alınması, oluşturulan yeni istihdama prim verilmesi gibi konularda teşvik politikaları uygulanmaktadır. Toplam işletmelerin % 99,8'ini, istihdamın % 64'ünü, yatırımın % 44'ünü ve üretimin % 49'unu KOBİ'ler oluşturmaktadır.

İngiltere:

İngiltere'deki toplam 1,4 milyon işletmenin % 96'sı küçük işletmedir. Toplam istihdamın % 36'sı küçük işletmelerde barındırılmaktadır. Yatırım payı % 30, üretim payı ise % 25,1'dir.

İtalya:

İtalya'da bulunan imalat sektöründeki KOBİ'lerin toplam işletmelere oranı % 90, istihdam içindeki payı ise % 55,8'dir [47].

Avrupa Birliği(AB):

Avrupa Birliğinde KOBİ'lere yönelik politikalar özellikle 1987 yılından itibaren bu işletmeleri Avrupa tek pazarına uyumlaştırmak amacıyla geliştirilmiş ve gittikçe birlik içersinde de ortaya çıkan işsizlik sorununa çare olarak KOBİ'lerin büyük fırsatlar oluşturacağına inanılmıştır. Bu çerçevede son yıllardaki tüm toplantı ve zirvelerde KOBİ'lere büyük yer verilmiştir [48].

Avrupa Birliğinde 2002 yılı verilerine göre, işletmelerin % 89,1'ini mikro işletmeler, % 11,3'ünü ise küçük ve orta ölçekli firmalar oluşturmaktadır. Çalışan sayısına göre dağılımda ise büyük şirketlerin payı % 33,1, mikro ölçeklilerin % 27,8, küçük ve orta ölçeklilerin ise % 38,9'dur. Oluşturulan katma değerde en büyük pay % 40,3 ile 250'den fazla çalışanı olan büyük işletmelere ait iken, mikro işletmelerin payı % 20,8, küçük ve orta ölçekli firmaların payı ise % 38,9'dur [3].

10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de düzenlenen Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesinde Türkiye'nin, Avrupa Birliği'ne tam üye olmaya aday ülke olarak kabul edilmesini takiben Avrupa Birliği İşletmeler politikasına uyum süreci hızlanmış ve Türkiye Avrupa Birliği tarafından yürütülen program ve çalışmalar içinde yer almaya başlamıştır.

Bu konuda en önemli gelişmeler şu şekildedir:

- ◆ Türkiye, Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı'nı (European Charter for Small Enterprises) kabul ettiğine ilişkin Maribor Deklarasyonu'nu diğer aday ülkelerle birlikte 23 Nisan 2002 tarihinde imzalamıştır.
- ◆ İşletme, girişimcilik ve özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler için çok yıllık programa ülkemizin katılımı ile ilgili mutabakat zaptı 23 Ekim 2002 tarihinde imzalanmış ve 29 Aralık 2002 tarih ve 24978 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- ◆ AB İşletmeler Politikası ile uyumlu "KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı" ve "Türkiye Sanayini Geliştirme Stratejisi" hazırlanmıştır.

23 Nisan 2002 tarihinde imzalanan Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı'nda, küçük işletmelerin Avrupa ekonomisinin belkemiğini oluşturduğu belirtilmekte ve küçük işletmeler ve girişimciler için mümkün olan en iyi iş ortamının oluşturulması gereği vurgulanmaktadır. Türkiye, Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı'nı onaylamakla tüm kurum ve kuruluşlarıyla aşağıda belirtilen konuları kapsayan 10 temel alanda somut adımlar atmayı, program ve projeler üretmeyi taahhüt etmiş bulunmaktadır.

1. Girişimcilik için eğitim ve öğretim,
2. Hızlı ve ucuz iş kurma,
3. Daha iyi mevzuat ve düzenlemeler,
4. Uzmanlık-ustalıkların geliştirilmesi (availability of skills),
5. On-line sistemlerine girişlerin iyileştirilmesi,
6. İç pazarın imkânlarından daha fazla yararlanılması,
7. Vergilendirme ve finansal konularda iş ortamının iyileştirilmesi,
8. Küçük işletmelerin teknoloji kapasitelerinin desteklenmesi,
9. Başarılı e-iş modellerinin uygulanmasını teşvik etmek ve küçük işletmelere en üst kalitede iş destek hizmeti sağlamak,
10. AB ve ulusal seviyede küçük işletmelerin daha etkin ve daha güçlü temsil edilmesi.

Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı'nın kapsadığı alanlardaki ilerlemelere ilişkin rapor çalışmaları her yıl sürdürülecek ve AB Komisyonuna rapor sunulacaktır. Tüm üye ve aday ülkelere hazırlanan şartın yürütülmesine ilişkin ilerleme raporlarına ilişkin bilgiler ise her yıl bahar aylarında yapılan Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesine sunulacaktır.

Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı'nın yürütülmesine ilişkin 2002 yılı Türkiye Raporu KOSGEB Koordinasyonunda hazırlanmış ve AB Komisyonuna iletilmiştir. AB Komisyonunun Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı'nın yürütülmesine ilişkin üye ülkeler raporu ve aday ülkeler raporu 21 Ocak 2003 tarihinde yayımlanmıştır.

23 Ekim 2002 tarihinde imzalanan işletme, girişimcilik ve özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler için çok yıllık program hedeflerine ulaşmak amacıyla KOBİ'lerin ihtiyaçlarına uygun projeler geliştirilmekte ve tüm üye ve aday ülkeler bu proje çalışmalarına katılarak, tüm ülkelerde uygulanması öngörülen sonuçlara ulaşılmaktadır. Çok Yıllı Program projelerine katılım KOSGEB koordinasyonunda yürütülmektedir.

Programın faydaları şu şekildedir:

- ◆ KOBİ'lerle ilgili program ve politikaları oluşturmak üzere Çok Yıllı Program kapsamında teşkil edilen proje grubu çalışmalarına ülkemiz uzmanları da katılım sağlayacak ve AB'de oluşan bilgi ve tecrübeyi ülkemize taşıyacaktır. Bu çerçevede Türkiye, Çok Yıllı Program kapsamındaki proje sonuçlarından üye ülkelerle eşit düzeyde faydalanabilecektir.
- ◆ Çok Yıllı Program Projelerine katılım, topluluğun çalışma usulleri ve ortak politikalarına daha kolay uyum sağlayabilmemize katkı sağlayacaktır.
- ◆ AB çapında geliştirilen ortak metodolojik yaklaşımlar, hazırlanan etüt ve raporlar Türkiye'yi de içerecek, böylece Ülkemizin performansı ile AB arasında karşılaştırılabilir ortak veri tabanları oluşturulabilecektir.
- ◆ Bu proje kapsamında halen tek olan Avrupa Bilgi Merkezi (EIC-Euro Info Centre) sayısı 12'ye çıkarılacaktır. Avrupa Birliği'nde EIC-Avrupa Bilgi Merkezleri standart bir yapıya kavuşturulmuş olduğundan proje kapsamında Avrupa Bilgi Merkezlerinin standart bir yapıda kurulması çalışması yürütülecektir.

Çok Yıllı Program kapsamında ülkemizde İstanbul'da 2 olmak üzere, Adana, Ankara, Bursa, Denizli, Gaziantep, İzmir, Kayseri, Konya, Samsun, Trabzon illerinde 12 adet Avrupa Bilgi Merkezi kurulacaktır.

Çok Yıllı Program kapsamında kurulacak 12 adet Avrupa Bilgi Merkezi ile Avrupa Birliği'nin ekonomik, yasal, sosyal, teknik ve finansman konularındaki mevzuat ve düzenlemeleri, AB yardımları ve kredileri, Ar-Ge programları, sektör politikaları çalışmalarını

hakkında özel ve kamu sektörünün bilgi ihtiyacının karşılanması sağlanacak. Ayrıca Avrupa Birliği'nin çalışmaları sonucu ortaya çıkan bilgilerin KOBİ'lere ulaştırılması, işletmelerimizin ekonomi ve iş dünyası ile ilgili bilgi taleplerinin karşılanması, işletmelerin AB enstitüleri ile olan işlemlerinde yardımcı olunması ve rehberlik edilmesi, AB ile ilgili her türlü bilginin ülke içinde alt bilgi ağı oluşturularak yayılmasının sağlanması ve AB konusunda konferans ve seminerler mümkün olacaktır [6].

1.7.5. Türkiye Ekonomisinde KOBİ'lerin Yeri ve Önemi

Cumhuriyet tarihi boyunca ve daha önceki dönemlerde KOBİ'lerin yeni iş imkânları ortaya çıkarabilmeleri ve istihdam alanındaki üstünlüklerinden yararlanılabilmeleri için doğrudan veya dolaylı olarak desteklenmiş ve ekonomik faaliyetlerini geliştirmeleri amaçlanmıştır. Küçük sanayi işletmelerinde iş sahiplerinin ve iş sahibine akraba derecesindeki kişilerin üretimde yer aldığı görülmektedir. Ayrıca bu işletmeler daha az sermayeli, emek yoğun ve küçüldükçe riski azalan bir yapı göstermektedir.

1985 yılında toplam imalat sanayi işletmelerinin % 99,6'sı, istihdamın % 57,3'ü ve katma değer % 31,7'si KOBİ'ler tarafından oluşturulmuştur [49].

Aşağıdaki Tablo 6'da Türkiye'de 1999 yılında gerçekleşen KOBİ'lerin genel durumu ayrıntılı olarak görünmektedir.

Tablo 6. Türkiye'de 1999 yılı verilerine göre KOBİ'lerin durumu

Ölçek	İşletme Sayısı	% Payı	Çalışanların Sayısı	% Payı	Katma Değer (YTL)	% Payı
Küçük Sanayi (1-49)	203.984	98	511.414	35,4	2.453.995.136	14,2
Orta Sanayi (50-199)	2.963	1,4	287.100	19,9	2.814.277.300	16,3
KOBİ	206.947	99,4	798.514	55,3	5.268.272.436	30,5
Büyük Sanayi (200+)	1.166	0,6	645.227	44,7	11.999.020.388	69,5
Genel İmalat Sanayi	208.113	100	1.443.741	100	17.267.292.824	100

Tablo 6'daki veriler incelendiğinde KOBİ'ler imalat sanayinin % 99,4'ünü, istihdamın % 55,3'ünü ve katma değerinde % 30,5'ini teşkil etmektedir. Genel olarak imalat sanayinin % 98 gibi büyük bir kısmını 1-49 kişi çalıştıran küçük işletmeler oluştururken, istihdamın %

44,7'sini ve katma değerin % 69,5'ini büyük ölçekli işletmeler oluşturmaktadır. 1999 ve 1985 yılları karşılaştırıldığında ise, geçen 14 senelik uzun bir süre zarfında istihdam bakımından % 2, işletme bazında % 0,2 ve katma değer olarak % 1,2'lik bir oran azalışı söz konusudur [4].

1.7.6. AB Ülkelerinde KOBİ'lere Yönelik Destek Sağlayan Kuruluşlar

AB ve Avrupa ülkelerindeki KOBİ'lere finansal ve teknik yardım sağlayan ve çeşitli konularda danışmanlık hizmeti veren belli başlı kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır.

1.7.6.1. AB'de Yaratıcı KOBİ'lere Finansal Yardım Paketi

KOBİ'lerin istihdam oluşturma ve değişimi için bir seri finansman yardım önlemini kapsayan büyüme ve istihdam üzerine girişimler konusunda konsey kararı, 19 Mayıs 1998'de Ekonomik ve Finansal Olaylar (ECOFIN) Konseyinde resmen kabul edilmiştir. Bu karar ile 1997 Haziran ayında Amsterdam Avrupa Konseyi'nde planlanan yaratıcı KOBİ'ler için finansal yardım programı oluşacaktır. Bu da 1998 yılına ait, Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından bu tür istihdam yaratma konusunda olumlu etkileri olan faaliyetlere yönelik olarak tahsisatı hali hazırda yapılmış olan fonlar için resmi temel oluşturacaktır. Projenin içeriği üç bölümden oluşmaktadır:

- ◆ Avrupa Teknoloji İmkânları (ETF), Avrupa Yatırım Fonu tarafından yürütülen risk sermayesi olanakları,
- ◆ Avrupa İş Ortaklığı (JEV), Komisyon tarafından yürütülecek olan Avrupa Birliği'nde uluslararası iş ortaklıkları yaratılmasını desteklemek için finansman paketi,
- ◆ KOBİ Garanti Olanakları, Avrupa Yatırım Fonu tarafından yürütülecek olan, küçük veya yeni kurulmuş firmalara kredi verme olanakları.

450 Milyon ECU'lük (Avrupa Para Birimi) toplam bütçe, üç yıl (1998–2000) için projeye tahsis edilmiştir. Komisyon tarafından önerilen 30 Milyon ECU'lük bir artış bütçeye eklenecektir. Komisyon kararı her üç olanağın uygulamasında önemli göstergelerdir.

1.7.6.2. Avrupa Yatırım Bankası-AYB (European Investment Bank-EIB)

Banka, 1958’de Roma Antlaşmasına dayanılarak kurulmuş olup, bağımsız bir kamu kuruluşudur. AB üyesi 15 ülke, aynı zamanda Avrupa Yatırım Bankası (AYB) üyesidir. Amacı, AB çıkarları doğrultusunda öz kaynaklarını kullanarak sermaye piyasasına başvurarak, dengeli kalkınmaya yönelik projeleri finanse etmektedir. Büyük ölçekli projeler, bu projelere açılan krediler ile finanse edilirken, KOBİ’lerin projeleri global ödünçlerle finanse edilmektedir. AYB’nin finanse edebileceği alanlar sayılırken, “KOBİ’lerin gelişimini sağlayan projeler” için özel bir madde ayrılmıştır.

AYB, kar amacı gütmeksizin borç fonlar temin etmek yanında, teminat da sağlamaktadır. Şu nitelikteki projeleri finanse etmektedir;

1. Az gelişmiş bölgeleri geliştirmeye yönelik projeler,
2. Üye ülkelerin her birinde mevcut finansman araçları ile tamamen karşılanamayan, işletmelerin modernizasyonu ya da yeni faaliyet alanları oluşturulmasına yönelik projeler.

İkinci gruba giren projelerin “yeni faaliyet alanları yaratılması” amacına yönelik olması, AB’nin risk sermayesi nedeniyle yaklaşımını desteklediğini de bir ölçüde ortaya koymaktadır. AB yönetiminin dışında özel bir tüzel kişiliği olan banka, AB Komisyonu tarafından değil, kendi organları tarafından yönetilir.

AB’nin diğer fon kaynakları ile işbirliği içinde olmakla beraber, AB’nin temel finansman kuruluşudur. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Avrupa Sosyal Fonu, Tarım Fonu’nun (FEOGA) yön verme bölümü ve değişik Ar-Ge yatırım, AB bütçesinden karşılanırken, Avrupa Kömür Çelik Birliği (AKÇT), Euratom ile sağlanan fonlar ise borçlanarak elde edilmektedir. AYB, adı geçen fonlar ile işbirliği içinde kendi amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmaktadır. AB KOBİ’lerinin AYB kredilerinden yararlanabilmesi için şu özellikleri taşıması gereklidir; bağlı değerleri 75 Milyon ECU’yu aşmamak, 500’den az işçi çalıştırmak, yatırım projesi maliyetinin 20 Milyon ECU’yu geçmemesi. Krediler ilke olarak proje maliyetinin en fazla % 50’sine kadar verilmektedir (Kredi tavanı 10 Milyon ECU’dur). 1993 Kopenhag Avrupa Konseyi Toplantısında, AYB’nin 1 Milyar ECU’yu KOBİ’lere tahsis etmesi istenmiştir.

1.7.6.3. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu-AKÇT (European Coal And Steel Community-ECSC)

1951 Paris Antlaşması ile 6 Batı Avrupalı devlet tarafından Almanya ve Fransa arasındaki kömür ve demir cevherlerini ve çelik sanayilerini devletler üstü bir otoritenin kontrolüne vermek amacıyla kurulmuştur. Üye ülkeler arasında ortak bir pazar oluşturarak, KOBİ'lere büyük ölçüde katkılarda bulunmak istenmiştir. Bu amaçla yeni üretilen her yeni iş için 200 Bin ECU'luk faiz yardımının yapıldığı görülmektedir. AKÇT, 1967'de aldığı bir kararla, organlarını AB organları ile birleştirmiştir.

1.7.6.4. KOBİ'ler İçin Topluluk Finansal Kredileri “Yeni Topluluk Aracı” (The New Community Instrument-NCI)

Bir kredi ve finansman aracı kurumu olan NCI, 1978 yılında Konsey kararı ile kurulmuş olup, krediler Avrupa Yatırım Bankası tarafından yönetilmektedir. Bu kuruluşta KOBİ'lerin çok özel yeri olup, krediler KOBİ'lere aktarılmaktadır. 1982 ile 1984 yılları arasında, AB'nin KOBİ'lere verdiği toplam krediler iki katına çıkarılınca, bu tür krediler toplam içinde % 25'e ulaşmıştır. Bu gelişme, KOBİ finansmanına destek sağlanmasını, AB polifinans politikasında önemli bir yer aldığını işaret etmektedir. Daha sonra bu önem, Mart 1987 kararı ile daha da açıkça anlaşılmıştır. Konsey kararına göre, 750 Milyon ECU tutarındaki NCI kredisinin, KOBİ'lere tahsisi istenilmiş, ayrıca aynı tutardaki Avrupa Yatırım Bankası kredisinin de KOBİ'ler için kullanımı öngörülmüştür.

1.7.6.5. Avrupa Topluluğu Yatırım Ortakları Programı (European Community Investment Partners-ECIP)

Bu program özellikle KOBİ'lerin yabancı ortak bulma veya Avrupalı firmalarla ortak yatırım yapmalarını finanse etmek amacıyla hazırlanmış olup, Türkiye Gümrük Birliği'ne geçmeden önce ülkemizde faaliyete başlamışlardır. Aslında ECIP, AB Komisyonunun bir finansman programıdır. Akdeniz ülkelerinde, Latin Amerika'da, Asya'da AB KOBİ'lerinin de

kullanımına açık olan bir programdır. Dolayısıyla, Türkiye tam üye olmadığı halde bu finans kaynağından yararlanabilir [50].

Aşağıda belirtilen tabloda AB ülkelerinde KOBİ'lere yönelik sağlanan finansal destek ve teşvik ile bu desteği sağlayan kuruluşlar görünmektedir [51].

Tablo 7. AB'de KOBİ'lere sağlanan genel finansal destekler ve sağlayan kuruluşlar

Sağlanan Teşvik ve Destekler	Teşvik ve Destekleri Sağlayan Kuruluşlar
Sanayi, Sanatkâr ve Hizmet Yatırımlarına Parasal Yardımlar	Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu
	Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonları
	Dolaysız Yardımlar; A. Avrupa Yatırım Bankası B. Avrupa Kömür Çelik Birliği
Fizibilite (Yapılabilirlik) Analizlerin Finansmanı	Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu
Enerji ve Alternatif Enerji Tasarrufu Sağlayacak Yatırımlara Yardım	Avrupa Yatırım Bankası Topluluk Yeni Araçları
Firma Çevresi İle İlgili Yatırımlar ve Yardım	Avrupa Yatırım Bankası
Su Ürünlerinin Geliştirilmesi	Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonları
	Avrupa Su Ürünleri Gel. Sos.Fonu
Küçük Firma ve Sanatkârlara Müşavirlik	Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu
	Görev Grubu Mesleki Formasyonu Geliştirme Merkezi
Teknolojik İcatların ve Yaratıcılığın Geliştirilmesi	Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu
Kırsal ve Endüstriyel Bölgelerin Yeniden Canlandırılmasına Dönük Faaliyetlerin Desteklenmesi	Avrupa Sosyal Fonu
Alt yapının Geliştirilmesi	Avrupa Yatırım Bankası
	Topluluk Yeni Araçları
	Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu
Küçük Esnaf ve Sanatkârlara Dış Ülkelerde Staj ve Burs	Genç İşçi Mübadele Teşkilatı
	Avrupa Komisyonu Staj Kurulu
	Eğiticilerin Mübadele Kurumu
AT Dışı Üçüncü Ülkelerle Sanayi İşbirliği	Avrupa Geliştirme Fonu
	Sanayi Geliştirme Merkezi
	Teşebbüsleri Birbirine Yaklaştırma Bürosu
Topluluk İçi Teşebbüsler Arası İşbirliği	Görev Grubu (BC-NET, SPRINT, EUROCA Projeleri)

1.7.7. Türkiye’de KOBİ’lere Yönelik Destek Sağlayan Kuruluşlar

Ülkemizde KOBİ’lere yönelik teknik destek ve danışmanlık hizmeti veren kuruluşlar aşağıda belirtilmektedir [34];

1. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Küçük Sanayi ve El Sanatları Genel Müdürlüğü,
2. Türkiye Halk Bankası,
3. İlgili Meslek Kuruluşları;
 - ◆ Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Derneği,
 - ◆ Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Birlikleri,
 - ◆ Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Federasyonları,
 - ◆ Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Konfederasyonu,
4. Ticaret ve Sanayi Odaları (TSO),
5. Milli Prodüktivite Merkezi (MPM),
6. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK),
7. İhracatı Geliştirme Merkezi (İGEME),
8. Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı (KÜSGET),
9. Teşebbüs Destekleme Ajansı (TDA),
10. İlgili Vakıflar;
 - ◆ Türk Pazarlama Vakfı,
 - ◆ Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası (MESS) Vakfı,
 - ◆ Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme (MEKSA) Vakfı,
 - ◆ Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler (TOSYÖV) Vakfı.

Finans kolaylıkları sağlayan kuruluşlar ise aşağıda belirtildiği gibidir [34];

1. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Küçük Sanayi ve El Sanatları Genel Müdürlüğü,
2. Türkiye Halk Bankası,
3. Sınai Yatırım ve Kredi Bankası (SYKB),
4. Teşebbüs Destekleme Ajansı (TDA),
5. Esnaf Kefalet Kooperatifleri,

6. Küçük Sanayi Kooperatifleri,
7. Küçük Sanayi, Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü.

Bunların dışında KOBİ'lerle ilgilenen diğer kuruluşlar ise şunlardır [35];

1. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB),
2. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği bünyesinde kurulan Orta ve Küçük İşletmeler Kurulu (OKİK),
3. Kredi Garanti Fonu (KGF),
4. Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü (TES-AR),
5. Fuarçılık ve Geliştirme A.Ş. (FORUM).

Ayrıca Türk Standartları Enstitüsü (TSE), Konrad Adenauer Vakfı, Friedrich Nauman Vakfı kendilerine başvurulması halinde kendi uzmanlık dallarında küçük işletmelere yardımcı olmaktadır.

Türkiye'de KOBİ'lerle, en fazla ilgilenen kuruluş KOSGEB olduğu için bu kuruluş hakkında daha ayrıntılı bilgi vermek gerekmektedir [50].

KOSGEB; Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin teknolojik yeniliklere süratle uyumlarını sağlamak, rekabet güçlerini yükseltmek ve ekonomiye katkılarını ve etkinliklerini artırmak amacıyla 3624 sayılı Kanunla 20 Nisan 1990 tarihinde kurulmuştur. KOSGEB, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile ilgili bir kamu kuruluşu olup, tüzel kişiliğe haiz ve bütün işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabidir.

KOSGEB, ülkemiz KOBİ'lerinin varlığı ve yaşamlarını başarıyla sürdürebilmelerini kendine temel amaç edinen bir kurum olarak aşağıda belirtilen,

- ◆ Bilgilendirme, Elektronik Ticaret ve İşletmeler Arası İşbirliği Hizmetleri,
- ◆ Teknoloji Araştırma ve Geliştirme Destekleri,
- ◆ Finansman Destek Hizmetleri,
- ◆ Girişimciliği Geliştirme Hizmetleri,
- ◆ Pazar Araştırma ve İhracatı Geliştirme Hizmetleri,
- ◆ Bölgesel Kalkınma Hizmetleri,

- ◆ Laboratuvar Hizmetleri,
- ◆ Danışmanlık Hizmetleri,
- ◆ Kalite Geliştirme Hizmetleri,
- ◆ Eğitim,
- ◆ Uluslararası Gözetim Hizmetleri sunmaktadır.

1.7.8. KOBİ'lerin Avantajları

Ekonomide, sosyal hayatta ve teknolojiye sürekli bir değişim içinde bulunan dünyamızda, ulusal anlamda oluşan piyasalar uluslar arası piyasaya taşınmakta ve küreselleşmenin etkisi ile dünyada tek bir Pazar düzeyi oluşmaktadır.

Oluşan bu değişim ile KOBİ'ler önemlerini, sahip oldukları avantajların zamanla ortaya çıkmasına paralel olarak artırmışlardır. Geçmiş dönemlerde büyük işletmelerin özellikle büyüklüklerinin sağladığı maliyet avantajlarından yararlanabileceği düşüncesi ile büyük oranda desteklenmiş ancak 1960'lı yıllarda başlayan ve 1970'li yıllarda dünyada oluşan ekonomik kriz ile birlikte büyük işletmelerin önüne geçen KOBİ'ler sahip oldukları avantajlarını ve sosyal sisteme olan katkılarını giderek artırmışlardır.

KOBİ'lerin avantajlı oldukları konuları şu şekilde sıralayabiliriz [34];

1. Toplam İstihdam Açısından:

1973 yılında dünyada yaşanan ekonomik kriz döneminde büyük işletmelerin iş hacimlerindeki daralma sonucunda işsizlik önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. KOBİ'ler bu dönemde esnek yapıları gereği önemlerini artırmış, istihdam düzeylerini azaltmadıkları gibi büyük işletmelerin boş bıraktıkları pazar bölümlerini doldurarak istihdam imkânlarını artırmışlardır [44].

İstihdam üzerine yapılan çalışmalar, küçük firmaların büyük firmalar ile karşılaştırıldığında daha yüksek iş oluşturabilme yeteneklerine sahip olduklarını göstermektedir.

Büyük işletmeler daha çok eğitilmiş ve kalifiye çalışanları istihdam ederken KOBİ'ler buldukları çevrede genç ve niteliksiz kişilerin istihdamını sağlayarak işgücünün yerinde işlendirilmesi gibi önemli bir fonksiyonu da üstlenmişlerdir.

Düşük ücret ödeme politikaları, sürekli olmayan veya yalnızca part-time iş imkânı sağlamaları, çalışma sırasında sürekli bir yarışma ortamının oluşturulması, ücret ödeme politikaları, çalışanların seçiminde cinsiyet ayrımına gidilmesi ve işçiler üzerinde keyfi disiplin politikalarının bulunduğu bir yapıya sahip durumda olan KOBİ'ler bu özelliklerinden dolayı ikinci işgücü piyasası ile ilişkili olarak faaliyet göstermekte olup [52] mevcut insan gücünün eğitime ve hünere kavuşturulmasında bölgesel üretim şartlarına tamamen yerleşmiş durumdadırlar [29].

Ülkemiz gibi kalkınmakta olan ülkelerde işsizlik nüfusun artması ile artmaktadır. İstihdamın büyük kısmı tarım alanlarında barındırılırken, yatırım maliyetlerinin yüksek olması nedeni ile tarım dışı tarım dışı iş imkânlarının sayısı sınırlı kalmaktadır. KOBİ'ler büyük işletmelere nazaran daha düşük maliyet ile istihdam imkânları sağlayabilmektedirler.

Ayrıca rekabetin artması teknolojik gelişmelerin artmasına neden olmuş, teknolojik gelişmeler ise insana olan gereksinimi azaltmıştır. Fazlaşan insan kaynağı KOBİ'lerce kullanılmış ve sorunun çözülmesi sağlanmıştır [32].

2. Değişen Pazar Şartlarına Derhal Uyum Sağlama Kabiliyetleri:

KOBİ'lerin en önemli avantajı olarak kabul edebileceğimiz esnek yapıları büyük işletmeler karşısında önemli üstünlük sağlamaktadır. Özellikle ulusal anlamda oluşan pazarlar uluslararası döneme taşındığı dönemde talep boşluklarının ortaya çıkması, müşteri isteklerinin çeşitlenmesi esnek üretim sistemleri ile KOBİ'lere avantaj sağlamaktadır.

Esnek üretim sistemlerinin büyük firmalara yüksek maliyet getireceği gerçeği küçük firmaların bu üretim sistemini daha kolay kullanabileceğini ortaya çıkarmaktadır [53].

Büyük firmalara oranla genelde daha az sermayeye sahip olan bu işletmeler yapısal değişimlere daha rahat uyum sağlamaktadırlar. Bu durum ekonomik durgunluk veya kriz aşamalarında dayanıklılıklarını artırmaktadır. Herhangi bir firmada en önemli performans göstergesi ise bu ekonomik durgunluk veya kriz zamanında hayatta kalabilme yeteneğidir [54].

3. Büyük İşletmeleri Tamamlama Özellikleri:

Ekonomik yapı içerisinde bütün işletmeler birbirleri ile ilişkili bir biçimde çalışmalarını sürdürmektedirler. Çeşitli faaliyetleri, farklı üretim tekniklerini kullanma sıklıkları ile KOBİ'ler büyük işletmelere rakip olmaktan çok birbirlerini tamamlamaktadırlar.

Bugün pek çok üretim, küçük ve orta boy işletmelerde yapılmaktadır. Büyük işletmelerde ise onların ürettikleri bir takım birimler bir araya getirilmektedir [55].

Büyük işletmelerin maliyet nedeni ile yapmakta güçlük çektikleri çeşitli ürünleri KOBİ'ler daha düşük maliyet avantajı ile gerçekleştirebilmekte böylelikle hem pazar paylarının sürekli artarak önemli konumda olmaları hem de büyük işletmelerin kendilerine bağımlı hale gelmeleri sağlanmaktadır [56].

4. Bölgelerarası Dengeli Büyüme Sağlamak:

Ekonomik yapı içerisinde her alanda ve her coğrafyada faaliyet gösteren bu işletmeler ülkelerin bölgesel farklılıklarının ortadan kaldırılmasında ve dengeli büyümenin sağlanmasında etkili olmaktadır. Her alanda daha rahat ve daha az sermaye ile yeni işletmeler oluşturan KOBİ'ler büyük işletmeler için az karlı olarak gözükten alanlara yatırım yaparak mevcut kaynakların kullanım avantajlarını ele geçirmektedirler.

İmalat sanayinde yeni işletmelerin kurulmasında girişimciliğin teşvik edilmesinde KOBİ'ler büyük işletmelere göre daha avantajlı olmaktadır ve büyük işletmelerin giremedikleri küçük pazarlara girerek endüstrinin öncü kuruluşu olmaktadır [57].

Belirtilen bu avantajlar yanında genel olarak KOBİ'ler ekonomik, sosyal sisteme ve ülke kalkınmasına yardımcı olan işletmelerdir. Bu konuda değişik yaklaşımlar ve açıklamalar olmasına karşın, KOBİ'lerin vazgeçilmez işlevleri yerine getirmeleri tartışılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Genel olarak KOBİ'lerin avantajlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Gelir dağılımı içerisinde denge unsuru konumundadırlar.
2. Yeni fikir ve buluşların oluşturulmasında öncül görev almaktadırlar.
3. Daha az yönetim gideri ile çalışmaktadırlar.
4. İstihdam edilen çalışanların ilk eğitimi aldıkları okul statüsündedirler.

5. Sermayenin tek elde toplanmasının önüne geçerek, tabana yayılmasını sağlarlar ve böylelikle ekonomik hayatta ve sanayide sürekli rekabetin ön plana çıkması zeminini hazırlarlar.

6. Sanayi ve üretimin ülkenin bütün bölgelerine ulaşmasını sağlar.

7. Bölgesel refah seviyesinin artmasına neden olurlar. Genel refah seviyesi küçük işletmelerin bulunduğu yerleşim birimlerinde genellikle yüksektir. Büyük işletmeler endüstriyel ekonominin öz kısmını oluştururken küçük işletmeler ise kenar çevre kısmını oluşturmaktadırlar [58].

8. Küçük birikimlerin üretime katılmasına öncülük ederler.

9. Büyük sanayiye tamamlayıcı ve destekleyici faaliyet gösterirler.

10. Özel yetenek ve hüner isteyen pazar boşluklarını doldurarak tüketici isteklerinin tatminini sağlarlar.

11. Teknoloji transferinde ve geçişinde etkilidirler. Transfer edilen teknolojinin adaptasyonuna yardımcı olurlar.

12. Çalışanlar, yöneticiler ve müşteriler arasında daha yakın çalışma ortamı oluşturarak çalışanlar üzerinde motivasyon, moral artışını temin ederler ve toplumsal olarak yaklaşım sağlarlar.

13. Finansal sermayenin kıtlığı ve düşük sermaye yatırımı küçük işletmeler için karakteristik bir olaydır. Küçük işletmeler hammadde temini konusunda büyük oranda bölgesel olarak faaliyet içerisinde bulunmaktadır [59]. Bu nedenle buldukları bölgenin ilişkili sektörlerinin de gelişimine yardımcı olmaktadır.

1.7.9. KOBİ'lerin Dezavantajları

Serbest piyasa ekonomisinin vazgeçilmez yapı taşları olan KOBİ'ler mevcut fonksiyonları ve avantajları yanında kendi yapılarından ve dış çevreden kaynaklanan nedenlerden dolayı kendilerine göre daha büyük olan işletmelere karşın bazı dezavantajlara sahiptirler.

KOBİ'ler genelde finansman, yönetim, üretim ve pazarlamadan kaynaklanan sorunlar ile iç içe faaliyet göstermektedirler.

KOBİ'lerin en önemli belirleyici nitel özelliği olarak kabul edebileceğimiz yönetim ve girişimin aynı kişinin elinde bulundurulması bu tür işletmelerin önemli bir dezavantajını ortaya çıkarmaktadır. Genelde buldukları sektörün temelinden yetişmiş olan girişimci, teknik bilgi bakımından istenilen seviyede olmasına karşın pazarlama, finansman ve yönetim konularında aynı yeteneğe sahip olmadığından serbest piyasa şartlarında dezavantajlı konuma düşmektedir [60].

Yeterli araştırma yapılmaması sonucunda birçok durumda kendi endüstrileri için minimum etkili ölçeğin altında bir ölçekte üretime başlayan KOBİ'ler kendi endüstrileri içerisinde minimum ölçekte başarısız olurlarsa potansiyel olarak savunmasız olmakta ve daha üst seviyede çalışan diğer firmalar ile rekabet edemedikleri için kapanmaktadırlar [57].

Küçük bir işletmenin kuruluşu büyük bir firmanın başarısızlığı sonucunda meydana gelen gerileme veya iflas etme sonucunda oluşmuşsa yönetim kademesinde veya üretim alanında oluşabilecek olan yetenek kaybı nedeniyle büyüebilmesi diğer oluşacak olan firmalara göre daha yavaş olmaktadır [61].

KOBİ'lerin diğer bir dezavantajlı oldukları konu ise sermaye yetersizliği ve finansman teminidir.

KOBİ'ler iç kaynaklarının yetersizliği nedeniyle görevlerini yapamamakta, üstesinden gelinemeyecek problemlere sahip olmakta ve kendilerinden uzakta bulunan işletmeler ile ilişkilerini geliştirememektedirler [29].

Kuruluş aşamasında yetersiz sermaye ile iş hayatına atılmaları kendilerinin avantajlı olarak kabul edilen yenilik oluşturabilmesinde etkisiz kalınmasına neden olmaktadır. Böylece mevcut sermaye kıtlığı nedeniyle kendi yenilik faaliyetlerini sınırlandırmaktadırlar [54].

Genelde küçük işletmeler finansal güçlükleri nedeniyle kaliteye önem verememekte buda rekabet ortamında işletmelerin olumsuz etkilenmelerine neden olmaktadır. KOBİ'ler yüksek maliyetli ve yeni teknolojilere kaynak aktarımında güçlük içerisinde bulunmaktadırlar [62].

KOBİ'lerin üretimden kaynaklanan sorunların temelinde ise belirli bir plan dahilinde faaliyet gösterememeleri ve nitelikli işgücünün istihdamında güçlük yaşanması gelmektedir. Ayrıca bunun yanında küçük işletmelerin büyümeleri üzerine sınırlayıcı etkiye sahip olan piyasa istekleri, yetersiz eğitilmiş yöneticiler ve üretimde oluşan aksaklıklar işletmelerde büyümeyi engelleyici rol oynamaktadır [63].

Kendi bölgesel piyasalarında faaliyet gösteren bu tür işletmeler uzak bölgelerdeki farklı müşteri gruplarının isteklerinin belirlenmesi ve bu istekler uygun dağılımların yapılabilmesi için gerekli olan bilgi birikimini sağlayamamaktadırlar [64].

1.7.10. KOBİ'lerin Genel Sorunları

Birçok yönden büyük işletmelere karşın avantajlı konumda olmaları ve ülkelerin gelişmelerinin temel yapı taşlarını oluşturmalarına rağmen KOBİ'ler çeşitli sorunlar ile iç içe bulunmaktadır. Sınırlı imkânları ile hayatta kalabilme mücadelesi veren bu işletmeler kendi sorunlarının çözümünde güçlük çekmektedirler.

KOBİ'ler çok geniş kapsamlı araştırmalar yapmadan işe başlamaktadırlar. İşletmenin nasıl finanse edileceği, hangi teknolojiyi kullanacağı, işletmenin hangi ölçekte ve nerede kurulması gerektiği, pazarlama ve mal temini açısından neler yapabileceği ve enerji kaynaklarına yakınlığı, uzaklığı değerlendirmeden işe başlanmaktadır. Ayrıca, rekabet düzeyinin ne boyutta olduğu bilinemediğinden sermayenin risk altına sokulması özellikle yönetim fonksiyonu bakımından bir eksikliğin nedenidir [65].

KOBİ'lerin mevcut sorunlarını şu şekilde özetleyebiliriz [38].

1. Yönetim ve Personel Sorunu:

Özellikle KOBİ niteliğine sahip olmanın bir sonucu olarak yönetim fonksiyonunu büyük oranda elinde bulunduran işletme yöneticisi ve/veya mal sahibi gerek yeterli eğitim düzeyine sahip olmaması ve gerekse dış çevre hakkındaki bilgisizliği nedeniyle işletme üzerinde olumsuz gelişmelere neden olmaktadır.

KOBİ'lerde planlama, örgütlenme, yöneltme ve kontrol gibi işletme yönetimine ait fonksiyonları elinde bulunduran müteşebbis veya yönetici hızla değişen teknoloji, ekonomi ve pazar koşulları nedeniyle güçlü durumlar ile karşılaşmaktadır.

KOBİ'lerde çalışanların yeterli miktarda bilgilendirilmesi, motive edilmesi ve özendirici ortamların sağlanması iş verimliliği açısından sorun oluşturmaktadır. Ayrıca istenilen niteliklere sahip vasıflı elemanların istihdamlarında güçlük çekilmektedir. Yönetimde bulunan işletme sahibi veya yöneticisinin yetenekleri doğrultusunda gelişmelere adapte

olunabilmektedir. KOBİ'ler faaliyette buldukları çevrenin küçük olması nedeni ile gerekli olan düzeyde bilgi temini yapamamaktadırlar. Bilgi teminindeki eksikliğin yanı sıra özellikle bürokratik alanda oluşan güçlükler ve bunların aşılmasında karşılaşılan sorunlar KOBİ'leri olumsuz etkilemektedir.

2. Finansman Sorunu:

Finansman sorunu ne o işletmenin içinde bulunduğu çevreden bağımsız bir problem nede işletmenin kendi içlerindeki diğer fonksiyonlardan bağımsız bir problemdir [66]. Dünyada ve Türkiye'de yalnızca KOBİ'lerin değil diğer tüm işletmelerin en büyük sıkıntısını oluşturan finansman sıkıntısına karşın etkin çareler aranmasına rağmen yinede gelişmiş ülkelerde bile bu sorunun çözülmesinde güçlük çekilmektedir.

Finansman sorununun çözümünde önemli ağırlığa sahip olan banka kredileri KOBİ'lerde ucuz ve kolay temin edilebilme bakımından sorun oluşturmaktadır. Bankalar genel olarak yeterli teminat veren ve kendisine bankacılık getirisi sağlayabilecek olan mevduat sahibi firmaları beklemekte bu ise küçük işletmeleri dar boğaza sokmaktadır [67].

Ayrıca KOBİ'ler kamu ihalelerinden yeterince pay alamamaktadırlar. KOBİ'lerin sermaye, kapasite, finansman ve kaynak gibi unsurlar nedeni ile büyük firmalar ile eşit şartlarda mücadele edememekte ve finans sorununun çözümünde bu tür bir kaynaktan mahrum olmaktadır [68].

3. Tedarik Sorunu:

KOBİ'lerin küçük olmaları ve değişen talep doğrultusunda düzenli hammadde temininde bulunamadıklarından tedarik sırasında pazarlık gücü eksikliği yaşamakta ve piyasada oluşan fiyat dalgalanmalarından aşırı düzeyde etkilenmektedirler. Stoka yönelmeleri durumunda ise zayıf olan finansal yapıları daha da zayıflamaktadır.

4. Teknoloji Sorunu:

KOBİ'ler teknolojik gelişmeleri takip etmekten oldukça uzak kalmaktadır. Eski teknoloji ile üretim yapabilmekte ve maliyeti düşürücü yeniliklere gitmekte etkisiz kalmaktadırlar. Finansman ve bilgi eksikliğinin yanı sıra Ar-Ge'ye yeterince önem verilmemesi bu sonucu dolaylı olarak ortaya çıkarmaktadır.

5. Pazarlama Sorunu:

Pazarlama için gerekli olan harcamalar KOBİ bünyesinde yeterli düzeyde oluşturulamamaktadır. Yeterli yönetim ve organizasyon eksikliği KOBİ'lerin yurt dışı pazarları bir yana yeni yurt içi pazarlara girebilmesi yönünde engel oluşturmaktadır.

Yapılan bir araştırmada KOBİ'ler üzerine etkili olan sorunlar araştırılmış ve bunun için 6 gelişmiş, 5 gelişmekte olan ülkeden toplam 4034 adet işletme incelenmiştir. Sonuçlar özet olarak şöyledir; Batı Almanya'da işletmelerin en önemli sorunu faiz oranları ve finansman olarak belirlenirken, Amerika, İngiltere ve Hollanda'da devlet düzenlemeleri ve bürokratik engellemeler, Japonya'da alacak tahsilinde yaşanan güçlükler olarak ifade edilmektedir [69].

1.8. İmalat Sanayi Hakkında Genel Bilgiler

Üretim faaliyetlerini gerçekleştiren üç sektörden (Ticaret, Sanayi, Hizmetler) biri olan sanayi sektörü; hammadde ya da ara malların makine ve el emeğiyle işlenerek her türlü malın elde edilmesi faaliyeti olarak tanımlanabilmekte ve genellikle madencilik, imalat sanayi ve enerji olarak literatürlerde ve istatistiklerde yer almaktadır. Sanayinin gelişimi ise istihdamın büyük kısmını barındıran imalat sanayi üzerinden yapılmaktadır [70].

İmalat sanayi temel girdi olarak kabul ettikleri hammaddelerini bazen tamamlayıcı mallarla üretime sokarak, insanın bedensel ve zihinsel işgücünden yararlanmak suretiyle makine ve teçhizatlarla bir üretimin gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Üretim aşamasında bazen ileri teknolojinin kullanımı sağlanırken bazen de geleneksel iş yöntemlerinden yararlanılmaktadır.

İmalat sanayi kapsamında bulunan alt sektörler ve kodları şöyledir;

31. Gıda, içki ve tütün sanayi,
32. Dokuma, giyim eşyası ve deri sanayi,
33. Orman ürünleri ve mobilya sanayi,
34. Kâğıt-kâğıt ürünleri ve basım sanayi,
35. Kimya-petrol, kömür, kauçuk ve plastik ürünleri sanayi,
36. Taş ve toprağa bağlı sanayi,

37. Metal ana sanayi,
38. Metal eşya-makine, teçhizat, ulaşım araçları, ilmi ve mesleki ölçme aletleri sanayi,
39. Diğer imalat sanayi.

Avrupa Birliği Ekonomik Faaliyetler Sınıflaması'na (NACE) göre ise imalat sanayi alt sektörleri ve kodları aşağıda verilmektedir [71];

15. Gıda ürünleri ve içecek imalatı,
16. Tütün ürünleri imalatı,
17. Tekstil ürünleri imalatı,
18. Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması,
19. Derinin tabaklanması, işlenmesi; bavul, el çantası, saraçlık koşum takımı ve ayakkabı imalatı,
20. Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); hasır vb. örülerek yapılan maddeler,
21. Kâğıt hamuru, kâğıt ve kâğıt ürünleri imalatı,
22. Basın ve yayım; plak, kaset vb. kayıtlı medyanın çoğaltılması,
23. Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı,
24. Kimyasal madde ve ürünler ile suni elyaf imalatı,
25. Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı,
26. Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı,
27. Ana metal sanayi; fabrikasyon metal ürünleri,
28. Makine ve teçhizat hariç; metal eşya sanayi,
29. Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı,
30. Büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı,
31. Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazların imalatı,
32. Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı,
33. Tıbbi aletler; hassas ve optik aletler ile saat imalatı,
34. Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatı,
35. Diğer ulaşım araçlarının imalatı,
36. Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalat,
37. Yeniden değerlendirme; metal/metal olmayan atık ve hurdaların değerlendirilmesi.

2002 yılı değerlerine göre Türkiye’de toplam 1.720.598 adet girişim vardır. Bunların 116.598 adedi çok birimli, 1.604.000 adedi ise tek ve bağımsız girişimdir. Toplam girişimlerin % 46,19’u ticaret sektöründe faaliyet göstermektedir. Ticaret sektörünü % 14,35 ile imalat sanayi, % 14,21 ile ulaştırma, depolama ve haberleşme sektörü takip etmektedir. Bu üç sektör toplam girişim miktarının % 74,75’ini oluşturmaktadır. Burada girişim kavramı, çok birimli ve tek birimli olarak ifade edilmekte olup işletmeden farklı bir anlamda kullanılmıştır. Bu terimleri izah edecek olursak;

Girişim: Özellikle mevcut kaynakların tahsisi için belirli ölçüde karar alma özerkliğini kullanarak mal ve hizmet üreten bir organizasyon biçimidir.

İşyeri: Tek bir fiziksel konumda mal üreten veya hizmet gerçekleştiren bir iş veya sanayi birimi olarak tanımlanır. Örnek: Fabrika, mağaza, atölye, kuaför vb. Bir işyeri tek bir birim olabilir veya farklı coğrafi sınırlar arasında veya farklı sanayi tiplerinde yayılmış birçok işyerine sahip olabilir. “İşyeri” kavramı Avrupa Birliği’nin “Yerel Faaliyet Türü Birimi”ne karşılık gelmektedir.

Tek Birimli Girişim: Tek bir adreste bir veya daha fazla faaliyet gösteren, başka bir işyerine bağlı olmayan, bağımsız girişimdir.

Çok Birimli Girişim: Aynı yasal birime bağlı birden fazla yerel birimden oluşan, farklı yerleşim yerlerinde bir ya da birden fazla faaliyet yürüten istatistiksel birimdir.

Ücretle Çalışanlar Ortalaması: Seçilmiş 4 ayda (Şubat, Mayıs, Ağustos, Kasım) ücretle çalışanlar toplamının aritmetik ortalamasıdır.

Ortalama Çalışan Sayısı: Ücretle çalışanlar ortalamasına, Kasım ayında işyerinde çalışan iş sahibi ve ortaklarla, ücretsiz çalışan aile fertlerinin ilavesiyle bulunmuştur.

Ölçek: Çalışan Sayısı / Girişim Sayısı’dır [71].

İmalat sanayinde faaliyet gösteren 246.899 adet girişimin tüm sektörler içerisindeki oranı Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. İmalat sanayinde faaliyet gösteren toplam girişim sayısı ve oranı

Ölçek Grupları	Girişimlerin Sayısı	İmalat Sanayindeki Girişimlerin Sayısı	İmalat Sanayindeki Girişim Oranı (%)
Tek Birimli Girişim	1.604.000	227.872	14,21
Çok Birimli Girişim	116.598	19.027	16,32
Genel Toplam	1.720.598	246.899	14,35

İstihdam açısından bir değerlendirme yapmak gerekirse Türkiye’de toplam olarak 6.325.036 kişinin çalıştığı tespit edilmiştir. Bunların 4.330.743’ü tek birimli girişimlerde, 1.994.293’ü de çok birimli bir girişimde istihdam edilmektedir

Bu rakamlara göre ücretle çalışanlar açısından istihdamın % 40,09’u imalat sanayindedir. Toplam istihdam açısından değerlendirildiğinde, çok birimli girişimlerde istihdamın % 40,4’ü imalat sanayinde yer alırken tek birimli girişimlerde bu oran % 39,8’dir.

Ortalama çalışan sayısı bakımından istihdamın % 32,38’i imalat sanayindedir. Toplam istihdam açısından değerlendirildiğinde imalat sanayinin, % 37,9’u çok birimli girişimlerde, % 29,7’si ise tek birimli girişimlerde istihdam edilmektedir.

Türkiye’deki girişimlerin ortalama ölçek büyüklüğü (Çalışan sayısı / Girişim sayısı) 3,68’dir. Ölçek büyüklüğünün en fazla olduğu sektör 44,41 ile madencilik ve taşocakçılığı, ikinci olarak 33,82 ile elektrik, gaz ve su dağıtım sektörü, üçüncü olarak 13,43 ile eğitim sektörü, dördüncü olarak 9,1 ile mali aracı kuruluşların faaliyetleri ve beşinci olarak da 8,28 ile imalat sanayi sektörüdür.

Girişimlerin büyüklük sınıfına göre dağılımlarını Tablo 9’da inceleyecek olursak çok küçük ölçekli (1–9 kişi çalıştıran) olanların sayısı 1.633.509’dur. Bu sayı girişimlerin % 94,94’ünü teşkil etmektedir. Girişimlerin % 3,09’u (53.246) ise 10–49 kişi çalıştırmaktadır.

Tablo 9. Tüm girişimlerin ölçeksel dağılımı

Ölçek Grupları (Kişi)	Girişim Sayısı	Yüzdesi (%)
Sadece İşletme Sahibi	23.762	1,38
1-9	1.633.509	94,94
10-49	53.246	3,09
50-99	5.080	0,30
100-150	1.804	0,10
151-250	1.387	0,08
250 +	1.810	0,11
Toplam	1.720.598	100,00

İmalat sanayindeki durum dikkate alındığında ise ortaya çıkan değerler aşağıdaki Tablo 10'da ölçeksel olarak ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 10. Tüm imalat sanayi girişimlerinin ölçeksel dağılımı

Ölçek Grupları (Kişi)	Girişim Sayısı	Yüzdesi (%)
Sadece İşletme Sahibi	1.509	0,61
1-9	220.030	89,12
10-49	20.325	8,23
50-99	2.453	0,99
100-150	946	0,38
151-250	719	0,29
250 +	917	0,37
Toplam	246.899	100,00

KOSGEB kuruluş kanununda belirtilen “Küçük Ölçekli İmalat Sanayi İşletmeleri ve Orta Ölçekli İmalat Sanayi İşletmeleri” tanımı göz önüne alındığında 245.263 işletmenin % 99,32’lik payla bu tanım kapsamında yer aldığı görülmektedir.

İmalat sanayinde 1-9 çalışanı olan girişim sayısı toplam 220.030 olup toplam içinde % 89,12’lik bir oran oluşturmaktadır. Küçük ölçekli imalat sanayi işletmelerinde, KOSGEB tanımına göre 1-49 arası çalışanı olan girişimleri incelediğimizde ise, girişim sayısının % 97,35’lik payla 240.355 olduğu görülmektedir. Yine bu tanım kapsamında 50-150 arası girişimler incelendiğinde ise, girişim sayısının 3.399 olduğu ve % 1,37’lik bir payı aldığı görülmektedir [71].

Avrupa Birliği Ekonomik Faaliyetler Sınıflaması'na (NACE) göre imalat sanayinde faaliyet gösteren işyerleri ve yüzdeleri aşağıdaki Tablo 11'de görölmektedir.

Tablo 11. İmalat sanayi faaliyet kollarının işyeri sayısı ve yüzdesi

İmalat Sanayi Faaliyet Kolları	İşyeri Sayısı	Yüzde (%)
(15) Gıda ürünleri ve içecek imalatı	27.781	11,25
(16) Tütün ürünleri imalatı	31	0,01
(17) Tekstil ve tekstil ürünleri imalatı	20.432	8,27
(18) Giyim eşyası imalatı	31.592	12,79
(19) Derinin tabaklanması ve işlenmesi	6.592	2,66
(20) Ağaç ürünleri imalatı	26.861	10,87
(21) Kâğıt ve kâğıt ürünleri imalatı	1.954	0,79
(22) Basım ve yayım	8.706	3,52
(23) Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	67	0,02
(24) Kimyasal madde ve ürünler ile suni elyaf imalatı	3.786	1,53
(25) Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	7.950	3,21
(26) Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	11.130	4,50
(27) Ana metal sanayi	5.616	2,27
(28) Fabrikasyon metal ürünleri imalatı	33.304	13,48
(29) Makine ve teçhizat imalatı	17.643	7,14
(30) Büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı	368	0,14
(31) B.Y.S. elektrikli makine ve cihazların imalatı	4.026	1,63
(32) Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazların imalatı	527	0,21
(33) Tıbbi aletler; hassas ve optik aletler ile saat imalatı	2.044	0,82
(34) Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatı	3.798	1,53
(35) Diğer ulaşım araçlarının imalatı	923	0,37
(36) Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalat	31.695	12,83
(37) Yeniden değerlendirme	73	0,02
Toplam	246.899	100,00

Tablo 11 incelendiğinde fabrikasyon metal ürünleri imalatının % 13,48'lik oranı ile ilk sırada, mobilya imalatı ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatın %12,83'lük oranı ile ikinci sırada, giyim eşyası imalatının % 12,79 oranı ile üçüncü sırada, gıda ürünleri ve içecek imalatının % 11,25 oranı ile dördüncü sırada ve ağaç ürünleri imalatının % 10,87'lik oranı ile beşinci sırada olduğu görölmektedir. İkinci sırada bulunan mobilya imalatı ile beşinci sırada yer alan ağaç ürünleri imalatına kâğıt ve kâğıt ürünleri imalatını da ekleyecek olursak toplamda % 24,5 gibi bir oran ile imalat sanayi içinde büyük bir yer teşkil etmektedirler.

NACE'ye göre yapılan sınıflandırmada imalat sanayi faaliyet kollarında bulunan istihdam ve toplam içerisindeki yüzdeleri Tablo 12'de verilmektedir.

Tablo 12. İmalat sanayi faaliyet kollarının çalışan sayısı ve yüzdesi

İmalat Sanayi Faaliyet Kolları	Çalışan Sayısı	Yüzde (%)
(15) Gıda ürünleri ve içecek imalatı	257.037	12,41
(16) Tütün ürünleri imalatı	10.834	0,52
(17) Tekstil ve tekstil ürünleri imalatı	400.026	19,31
(18) Giyim eşyası imalatı	302.219	14,59
(19) Derinin tabaklanması ve işlenmesi	47.687	2,30
(20) Ağaç ürünleri imalatı	78.120	3,77
(21) Kâğıt ve kâğıt ürünleri imalatı	35.680	1,72
(22) Basım ve yayım	7.852	0,38
(23) Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	6.173	0,30
(24) Kimyasal madde ve ürünler ile suni elyaf imalatı	76.497	3,69
(25) Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	83.746	4,04
(26) Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	131.485	6,35
(27) Ana metal sanayi	75.467	3,64
(28) Fabrikasyon metal ürünleri imalatı	137.163	6,62
(29) Makine ve teçhizat imalatı	139.525	6,73
(30) Büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı	2.524	0,12
(31) B.Y.S. elektrikli makine ve cihazların imalatı	37.764	1,82
(32) Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazların imalatı	11.955	1,82
(33) Tıbbi aletler; hassas ve optik aletler ile saat imalatı	16.729	0,81
(34) Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatı	84.171	4,06
(35) Diğer ulaşım araçlarının imalatı	13.052	0,63
(36) Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalat	115.200	5,56
(37) Yeniden değerlendirme	949	0,05
Toplam	2.071.855	100,00

Tablodan da görüleceği üzere en fazla istihdamı barındıran ilk üç sektör sırasıyla % 19,31 oranıyla tekstil ve tekstil ürünleri imalatı, % 14,59 oranıyla giyim eşyası imalatı ve % 12,41'lik oranıyla gıda ürünleri ve içecek imalatı yapan sektörlerdir. Bu üç sektör % 46,3 ile neredeyse toplam istihdamın yarısını karşılamaktadırlar. İşyeri bakımından % 24,5 gibi büyük bir paya sahip olan orman ürünleri sanayi, istihdam açısından ancak % 11'lik bir payı elinde bulundurabilmektedir.

Türkiye'de imalat sanayinde faaliyet gösteren işyerlerinin % 75,89'u 21 ilde toplanırken bu oranın % 24,87'sini tek başına İstanbul oluşturmaktadır [71].

Ülkemizde oluşturulan toplam GSMH değeri ve bu değere imalat sanayinin ne kadar bir katkısının olduğu Tablo 13’de ayrıntılı olarak verilmektedir.

Tablo 13. İktisadi faaliyet kollarına göre, 1987 sabit fiyatlarıyla GSMH (Üretici Fiyatlarıyla)

Yıllar		Ekonomik Faaliyet Kolları		
		Toplam GSMH	Sanayi	İmalat Sanayi
1995	Değer (Milyar TL)	99.028	27.766	23.321
	Sektör Payları (%)	100	28	23,5
	Gelişme Hızı (%)	8	12,1	13,9
1996	Değer (Milyar TL)	106.080	29.743	24.980
	Sektör Payları (%)	100	28	23,5
	Gelişme Hızı (%)	7,1	7,1	7,1
1997	Değer (Milyar TL)	114.874	32.835	27.839
	Sektör Payları (%)	100	28,6	24,2
	Gelişme Hızı (%)	8,3	10,4	11,4
1998	Değer (Milyar TL)	119.303	33.494	28.166
	Sektör Payları (%)	100	28,1	23,6
	Gelişme Hızı (%)	3,9	2	1,2
1999	Değer (Milyar TL)	112.044	31.814	26.569
	Sektör Payları (%)	100	28,5	23,8
	Gelişme Hızı (%)	- 6,1	- 5	- 5,7
2000	Değer (Milyar TL)	119.114	33.738	28.278
	Sektör Payları (%)	100	28,3	23,7
	Gelişme Hızı (%)	6,3	6	6,4
2001	Değer (Milyar TL)	107.911	31.194	25.974
	Sektör Payları (%)	100	28,9	24,1
	Gelişme Hızı (%)	-9,4	- 7,5	- 8,1

Tablo 13’de görüldüğü gibi 1995 yılında ülkemizde oluşan toplam 99.028 Milyar TL’lik GSMH’nın 27.766 Milyar TL yani % 28’lik kısmını sanayi sektörü oluşturmaktadır. Sanayi sektörü içerisinde oluşturulan bu GSMH değerinin % 83,9’unu tek başına imalat sanayi sektörü teşkil etmektedir. 2001 yılı incelendiğinde ise oluşan 107.911 Milyar TL’lik GSMH’nın % 28,9’unu (31.194 Milyar TL) sanayi sektörü oluştururken imalat sanayinin sanayi sektörü içerisindeki payı ise % 83,3 düzeyindedir. Ele alınan yıllar kapsamında imalat sanayinin GSMH oluşumu içerisindeki ağırlığı değişmeden devam etmiştir. 1995’den 2001’e kadar olan sürede toplam GSMH’da ki artış % 8,9 düzeyinde gerçekleşmiştir. Sanayi

sektöründe anılan bu yıllar bazında toplam değişim miktarı % 12,3 seviyelerine ulaşırken imalat sanayinin GSMH gelişme hızı ise % 11,4 düzeyinde olmuştur. Buradan da genel olarak sanayi sektörü ve bunun içinde yer alan imalat sanayinin diğer faaliyet kollarına göre azda olsa bir artış göstermiş olduğu görülmektedir [5].

1.9. Orman Ürünleri Sanayi Hakkında Genel Bilgiler

1.9.1. Orman Ürünleri Sanayinin Tanımlanması

Orman ürünleri sanayi irili ufaklı binlerce işletmeden oluşan imalat sanayinin bir alt sektörüdür. Bu sektörde kendi içersinde alt sektörlerle veya faaliyet gruplarına ayrılmaktadır.

Uluslar arası standart sanayi sınıflandırmasına göre imalat sanayinin ikili bir alt sanayi grubu olan orman ürünleri sanayi; ara malı üreten sanayiler arasında yer alan ağaç ve mantar ürünleri ile tüketim malı üreten sanayiler arasında yer alan mobilya sanayinden oluşmaktadır [72]. Bu sektör; ormanlardan elde edilen birincil ve ikincil ham ürünlerin özellikle odunun yarma, kesme, biçme ve soyma şeklinde biçim değiştirerek, yongalayarak veya liflere ayırarak yapıştırıcı madde kullanarak veya kullanmaksızın presleme, buharlama, kurutma, emprenye etme ve benzeri işlemlerle odunun bünyesini değiştirmeden veya değiştirerek yarı mamul veya mamul mal üreten gerektiğinde birinin mamulünü hammadde olarak kullanıp entegre düzende üretim yapan bir sanayi koludur [73].

Hammadde odunun işlenmesindeki amaca ve uygulana teknolojilere göre çok değişik görünümde olan bu sanayi kolunun, daha yakından tanınabilmesi için değişik açılardan sınıflandırması yapılmaktadır. Ancak son zamanlarda üzerinde en çok birleşilen şekliyle bu sanayi kolu iki ana grupta toplanmaktadır [73].

1. Birincil İmalat Sanayi Ana Grubu: Bu grupta odunu doğrudan hammadde olarak kullanan sanayi çeşitleri toplanmaktadır. Bu ana grup elde edilen ürünleri çeşitlerine göre üç kısma ayırmaktadır;

1.1. Bıçkı Sanayi; kereste, ambalaj, vs.

1.2. Levha Sanayi; kaplama, kontrplak, kontratabla, yonga levha, lif levha, vs.

1.3. Kâğıt Hamuru ve Kâğıt Sanayi

2. İkincil İmalat Sanayi Ana Grubu: Bu grup birincil imalat sanayi tarafından üretilen ürünleri işleyerek ahşap, parke, doğrama, mobilya, prefabrik inşaat elemanları vb. ürünleri üreten sanayi dallarını içine almaktadır. İkinci imalat sanayi ana grubu; kalem, kibrit, oyuncak, karoser, silah dipçığı, müzik aletleri, el aletleri parçaları, ayakkabı topuğu ve burada sayılamayacak çok geniş bir alanı kapsamaktadır.

1.9.2. Orman Ürünleri Sanayinin Dünyadaki ve Türkiye'deki Gelişimi

a) Dünyadaki Gelişimi:

Odun işleyen ilk makine ve tezgâhlar, başlangıçta rüzgâr, su, hayvan ve hatta insan gücünden yararlanılarak çalıştırılmışlardır. XIX. yüzyılın ikinci yarısında buhar gücünden faydalanılmaya başlanmış, elektrikten faydalanma ise XX. Yüzyılın başlarında olmuştur. Orman Ürünleri Sanayi teknolojisi özellikle bıçkı sanayinde I. Dünya savaşıdan sonra hızlı bir gelişme göstermiştir. Diğer kollarda da XX. yüzyılda başlayan gelişme II. Dünya savaşıdan sonra daha da hızlanarak bugünkü düzeye ulaşmıştır. Gelişen teknoloji ile birlikte orman ürünlerinden faydalanmada çok yönlülük kazanmış ve odunun kullanım yeri günümüzde 6.000'e ulaşmıştır. Her geçen gün daha değişik kullanım yerleri uygulamaya aktarılmakta olup, günümüzde odun hammaddesinden çimentolu ve alçılı yonga levha, odun gazı, şeker ve tutkal gibi ürünler de elde edilmektedir [73].

b) Ülkemizdeki Gelişimi:

Ülkemizde orman ürünleri sanayi XIX. yüzyılın sonlarına kadar sadece bıçkı sanayi görünümünde su ve el hızarları şeklinde kalmış ve çok ağır bir gelişim göstermiştir. Her ne kadar fiçılık, düvencilik, saba, yaba gibi tarım araçları, küçük el sanatları şeklinde yapılan bölgesel çalışmalar XII. yüzyıla kadar uzanmakta ise de bunları bir sanayi karakterinde görmek mümkün değildir. Yurdumuzda ilk tesisler XIX. yüzyılın sonlarında görülmeye başlanmıştır. İlk kereste fabrikası 1892 yılında İstanbul'da kurulmuş ve XX. yüzyılın başlarından itibaren sayıları artmaya başlamıştır. Yapılan bir araştırma sonucuna göre ülkemizde 1938 yılında 33 adet kereste fabrikasının olduğu anlaşılmaktadır. Ülkemizde 1963 yılında planlı dönemin başlamasıyla birlikte orman ürünleri sanayinde hızlı bir gelişme

başlamış, tüm teknolojiler yurdumuza getirilmiş ve bu sanayi kolu ülkemiz şartlarına göre çok büyük boyutlara ulaşmıştır [73].

Türkiye’de kâğıt tüketimi ileri düzeydeki bir çok ülkeye göre azdır ve bulunması gereken düzeye ulaşamamıştır. Ülkemizin kâğıt üretimi ancak 1,5 milyon tonu geçmiş olmasına karşın tüketimi 2 milyon tonu biraz aşmıştır. Yani kişi başı kâğıt tüketimi yaklaşık 31 kg civarındadır. Kâğıt sektöründe özel sektör son yıllarda büyük gelişmeler göstermiş olup 1982 yılında 250 bin ton/yıl dolayında olan üretim miktarı bugünlerde 1,5 milyon ton/yıl’ı aşmıştır. Ülkemizde kurulu ve kurulmakta olan toplam 36 adet kâğıt fabrikası mevcuttur [74].

1.9.3. Türkiye Ekonomisinde Orman Ürünleri Sanayinin Yeri ve İmalat Sanayi İçersindeki Durumu

Ülkemizde ormanlarımızın kapladığı alan 20,7 milyon hektar olup bu ormanlık alanın ancak % 39,4’ü verimli orman niteliğindedir. Bunun % 54’ü ibrelî, % 46’sı yapraklı ağaçlardan oluşmaktadır. Ormanlarımızın dikili ağaç serveti 1,2 milyar m³ olup bu miktarın 787,3 milyon m³’ü ibrelî ağaçlardan oluşmaktadır [75].

Yuvarlak odunların hacmi ve ağırlıklarına kıyasla kullanım değeri az olduğundan doğrudan doğruya kullanıldığı yerler de sınırlıdır. Bunların endüstrinin çeşitli kollarında işlenmesi ve yeni ürünler haline gelmesi ile değerleri çok fazla yükselmekte, kullanım yerleri artmakta ve genişlemekte, böylece toplumun çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak mümkün olmaktadır [76].

Odun hammaddesinin kullanım değerini artırmak amacıyla faaliyet gösteren sektör konumunda olan orman ürünleri sanayi ekonomimiz içersinde ağırlığını zamanla artırabilen bir yapıya sahip olmuştur. Gerek istihdam ettiği çalışanlar ve gerekse üretim sürecine aktardığı ürünler ile kalkınma sürecinde etkili olmuş ve ekonomik faaliyetlerin gelişimini sağlamıştır. Türkiye ekonomisine orman ürünleri sanayinin katkısı ve imalat sanayi içersindeki yeri Tablo 14’de görülmektedir [5].

Tablo 14. Türkiye genelinde ekonomik faaliyet kollarına göre işyeri sayısı, çalışanların sayısı ve katma değer miktarları

Ekonomik Faaliyet Kolları	Yıllar	İşyeri Sayısı	Çalışanların Yıllık Ortalama Sayısı	Katma Değer (1.000.000 TL)
İmalat Sanayi	1993	199.835	1.262.121	486.055.115
	1994	198.265	1.216.234	976.444.565
	1995	199.686	1.276.284	1.882.902.998
	1996	201.428	1.340.124	3.115.027.615
	1997	203.540	1.471.112	6.636.747.548
	1998	206.494	1.402.529	11.335.980.990
	1999	208.113	1.445.349	17.267.292.824
Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi	1993	48.541	79.086	11.290.002
	1994	47.378	76.338	17.833.997
	1995	48.526	81.051	42.008.613
	1996	48.174	82.371	69.192.245
	1997	47.105	86.062	137.396.852
	1998	49.184	90.610	241.770.356
	1999	51.260	89.547	408.662.118
Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri Sanayi	1993	6.747	32.287	8.451.692
	1994	5.737	28.985	19.835.909
	1995	6.660	33.199	46.591.611
	1996	7.085	32.538	55.664.340
	1997	7.631	32.070	85.493.466
	1998	7.901	33.081	175.116.074
	1999	8.421	32.569	258.600.552

Orman ürünleri ve mobilya sanayi ile kâğıt ve kâğıt ürünleri sanayine ait 1993–1999 yıllarına ait işyeri sayısı, çalışan sayısı ve katma değer oluşum miktarları Tablo 14’de gösterilmektedir. Tablo verileri incelendiğinde; Orman ürünleri sanayinin işyeri sayısı bazında imalat sanayi içerisinde sahip olduğu pay, yıllar itibariyle yaklaşık olarak % 24 düzeyinde olduğu görülmektedir. Kâğıt ve kâğıt ürünleri sanayi incelendiğinde ise işyeri oranının yaklaşık olarak % 3,5 düzeyinde olduğu görülmektedir.

Çalışan sayısına ilişkin olarak yapılan inceleme sonucunda; özellikle orman ürünleri sanayi alanında işyeri sayısının oluşturmuş olduğu yüksek düzey, çalışan sayısı bakımından aynı konumda değildir. Tüm imalat sanayinin işyeri sayısı bakımından % 24 civarında bir

payını elinde bulunduran orman ürünleri sanayi işletmelerinde çalışanların payı olarak yaklaşık % 6,3 düzeyinde kalmaktadır. Kâğıt ve kâğıt ürünleri sanayinde ise işyeri sayısının altında bir çalışan oranı kendini göstermektedir. Ortalama olarak % 2,4 düzeyinde bir çalışanı istihdam eden kâğıt sektörü yıllar içerisinde çalışanlar sayısında inişli çıkışlı bir seyir izlemektedir.

Katma değer oluşum miktarları da sektörlerle göre incelendiğinde orman ürünleri ve kâğıt sanayi sektörlerinin imalat sanayi içerisinde istenilen ekonomik performanslarından oldukça uzak bir yapı sergilemiş oldukları görülmektedir. Özellikle orman ürünleri sanayi işletmelerinin işyeri sayısı bakımından imalat sanayi içerisinde oluşturmuş olduğu % 24 düzeyindeki ağırlık ve % 2 oranındaki katma değer oluşum payı oldukça farklı bir durum arz etmektedir. Kâğıt sanayi sektörü ise imalat sanayi içerisinde % 1,5 düzeyinde bir katma değer payına sahiptir. Bu durumda kâğıt ve kâğıt sanayinin işyeri, çalışan sayısı ve katma değer oluşum oranlarının birbirleriyle uyumlu bir ilişki gösterdiği söylenebilir.

İmalat sanayi içerisinde % 24 oranında bir işyeri potansiyeline sahip orman ürünleri sanayinde AR-GE'ye yapılan harcama Tablo 15'de gösterilmektedir [5].

Tablo 15. İktisadi faaliyet kolu ve harcama grubuna göre AR-GE harcaması (Milyon TL)

Ekonomik Faaliyet Kolları	Yıllar	Genel toplam	Cari harcama Toplam	Yatırım harcama Toplam
İmalat sanayi	1996	16.305.223	10.499.568	5.805.655
	1997	36.529.905	22.770.621	13.759.284
	1998	68.329.593	39.726.377	28.603.216
	1999	162.018.204	85.194.348	76.823.856
Ağaç, kâğıt, basım, yayım	1996	130.714	116.251	14.463
	1997	548.581	157.690	390.891
	1998	385.378	321.467	63.911
	1999	576.967	491.244	85.723
Mobilya imalatı	1996	172.708	170.255	2.453
	1997	106.362	73.662	32.700
	1998	65.690	32.198	33.492
	1999	93.008	93.008	-
Genel Toplam	1996	17.334.019	11.232.297	6.101.722
	1997	45.755.294	29.357.185	16.398.109
	1998	82.199.536	47.971.379	34.228.157
	1999	186.115.626	98.407.781	87.707.845

Tablo 15’de 1999 yılına ait AR-GE harcamaları incelendiğinde, toplam AR-GE harcamaları içerisinde imalat sanayinin % 87 gibi yüksek bir payı elinde bulundurmasına karşın orman ürünleri sanayi, imalat sanayi içerisinde % 0,4 gibi çok cüzi bir AR-GE payını elinde bulundurabilmektedir.

Bunun nedenleri arasında, orman ürünleri sanayinin emek yoğun bir sanayi sektörü olması ve teknoloji yatırımlarına finansal yapılarının zayıf olması nedeniyle gereken önemi verememeleri yer almaktadır.

1996’dan 1999’a her faaliyet kolunu kendi içinde değerlendirecek olursak AR-GE’ye genel toplamda harcanan para 11 kat, imalat sanayine harcanan para buna yakın olarak yaklaşık 10 kat artış göstermişken, orman ürünleri sanayi ancak 2 kat gibi bir artış gösterebilmiştir.

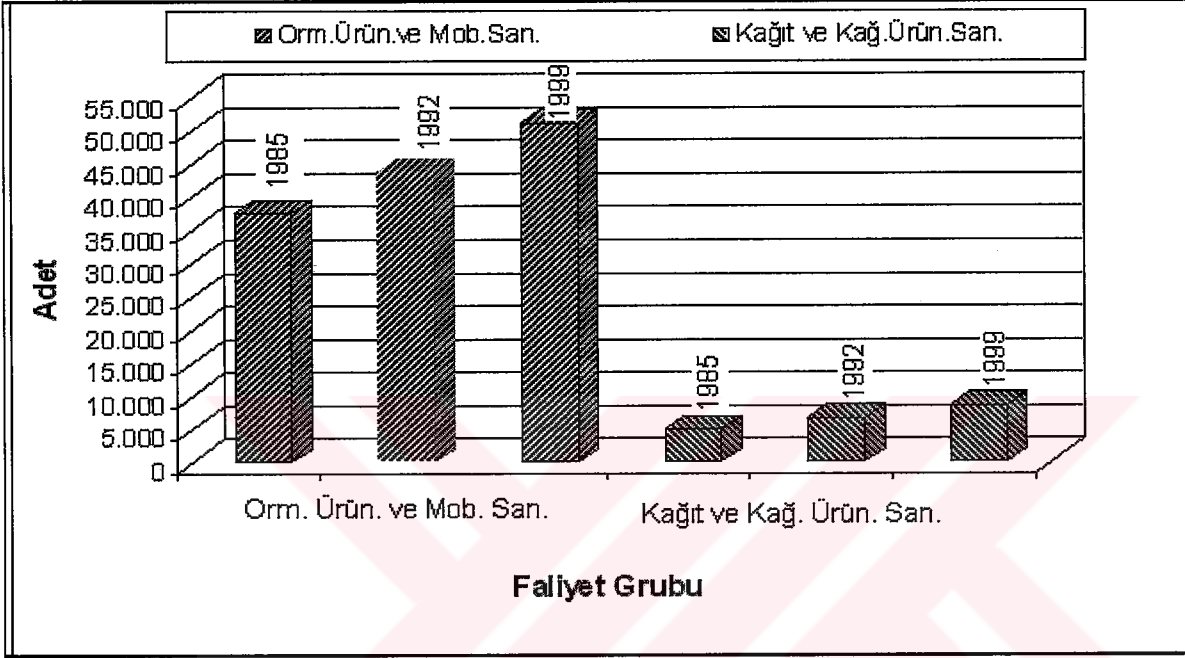
Orman ürünleri ve mobilya sanayi ile kâğıt ve kâğıt ürünleri sanayinin imalat sanayi içerisinde 1985’den 1999’a kadar olan 15 yıllık süreçte işyeri ve çalışan sayıları oranlarında nasıl bir değişim olduğu Tablo 16’da görülmektedir [77, 78, 79, 80].

Tablo 16. Orman ürünleri ve mobilya sanayi, kâğıt ve kâğıt ürünleri sanayi ile imalat sanayi işyeri ve çalışan sayılarının yıllara göre değişimi

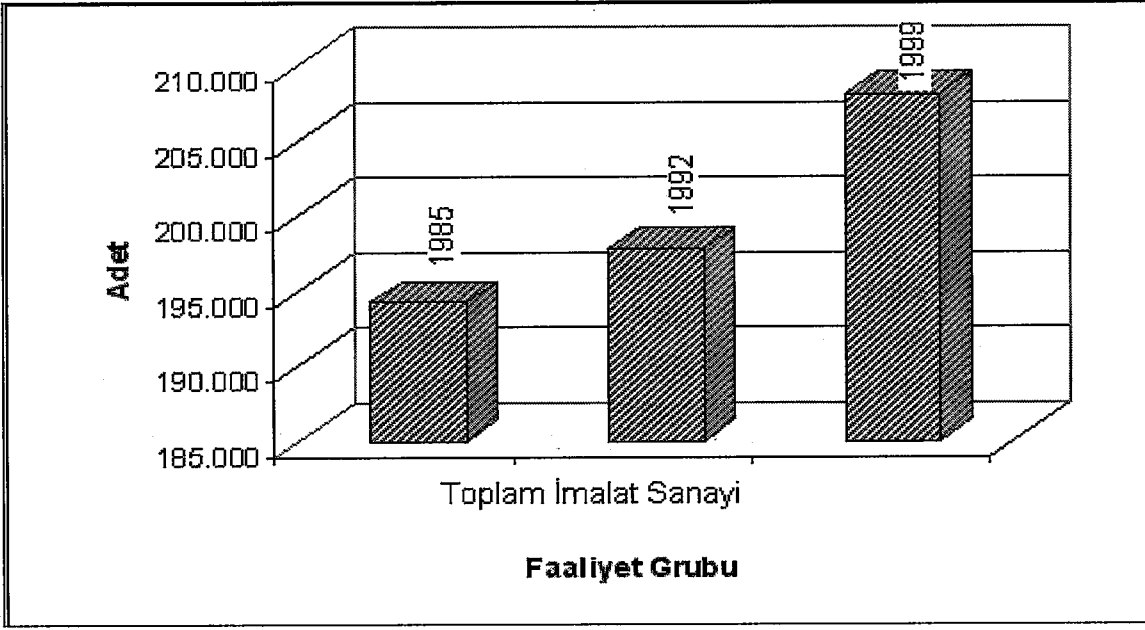
Yıl	Ekonomik Faaliyet Kolları	İşyeri Sayısı	% Payı	Çalışanların Sayısı	% Payı
1985	Orman ürünleri ve mobilya sanayi	37.530	19,3	116.188	8,2
	Kâğıt ve kâğıt ürünleri sanayi	4.921	2,5	49.825	3,5
	İmalat sanayi	194.220	100,0	1.408.801	100,0
1992	Orman ürünleri ve mobilya sanayi	43.794	22,1	137.036	8,9
	Kâğıt ve kâğıt ürünleri sanayi	6.737	3,4	54.252	3,5
	İmalat sanayi	197.775	100,0	1.530.745	100,0
1999	Orman ürünleri ve mobilya sanayi	51.260	24,6	148.623	9,0
	Kâğıt ve kâğıt ürünleri sanayi	8.630	4,1	57.205	3,4
	İmalat sanayi	208.113	100,0	1.659.344	100,0

Tablo 16 ve Şekil 1 ve Şekil 2’den de görüldüğü üzere imalat sanayi içinde 15 yıllık süreçte, işyeri sayısında orman ürünleri ve mobilya sanayinde % 5,3’lük bir artış olurken, kâğıt ve kâğıt ürünleri sanayinde % 1,6’lık bir artış görülmüştür. Bu artış miktarlarını aynı sektör içinde değerlendirecek olursak orman ürünleri ve mobilya sanayinde % 36,6, kâğıt ve

kâğıt ürünleri sanayinde % 75,4 gibi çok yüksek bir oranda gerçekleşen artış oranı imalat sanayinde % 7,2 oranında kalmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere bu iki sektör imalat sanayi içindeki payını büyük oranda artırmışken diğer bazı sektörlerde bir azalış olmuştur.

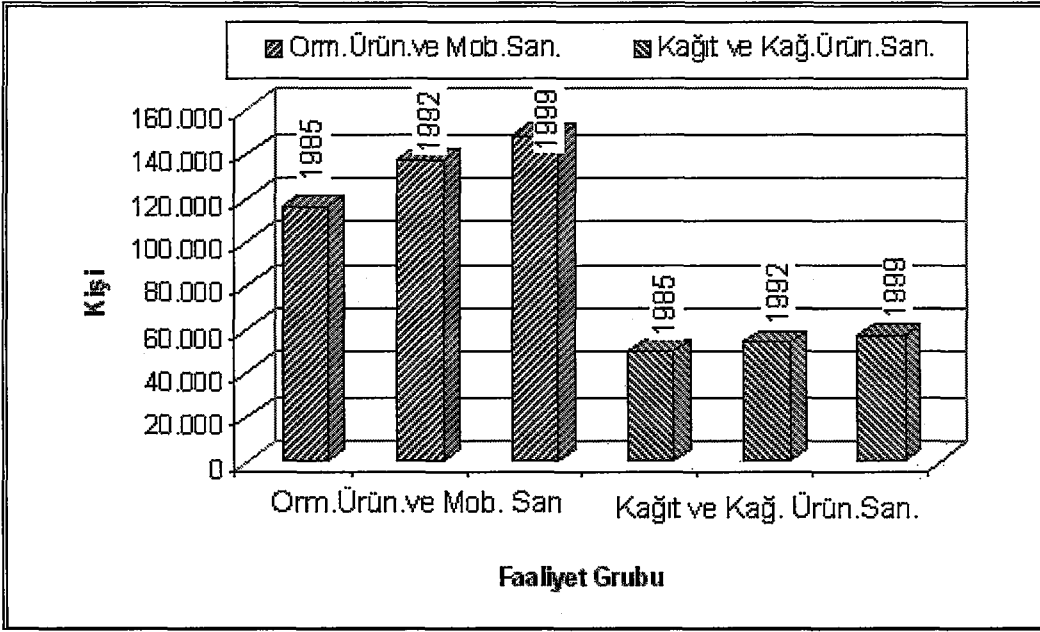
Şekil 1. Orman ürünleri ve mobilya sanayi ile kâğıt ve kâğıt ürünleri sanayinin yıllara göre işyeri sayılarındaki değişimi

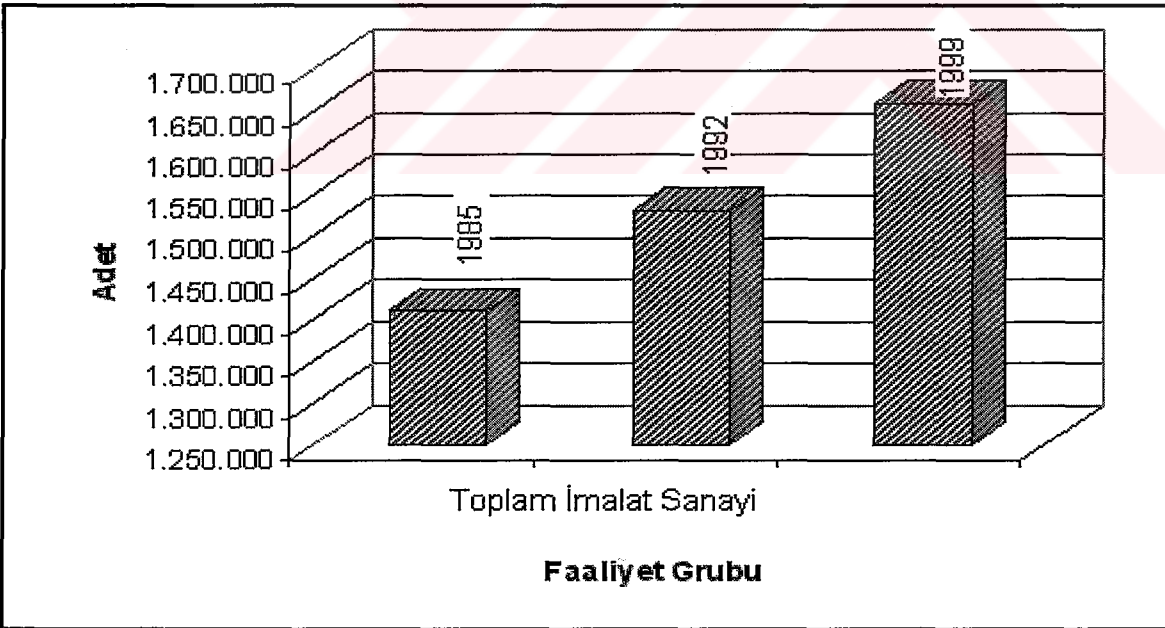
Şekil 2. İmalat sanayinin yıllara göre işyeri sayılarındaki değişimi

Tablo 16 ile Şekil 3 ve Şekil 4’de çalışan sayılarındaki değişimin imalat sanayi içersindeki oranına bakacak olursak orman ürünleri ve mobilya sanayinde % 0,8’lik bir artışın, kâğıt ve kâğıt ürünleri sanayinde ise % 0,1 gibi çok küçükte olsa bir azalışın olduğu Tablo 16 ve Şekil 2’de görülmektedir. Çalışan sayılarındaki değişimleri sektörsel tabanda inceleyecek olursak orman ürünleri ve mobilya sanayinde % 28, kâğıt ve kâğıt ürünleri sanayinde % 15 ve imalat sanayinde % 18’lik bir artış görülmektedir.

Kâğıt ve kâğıt ürünleri sanayinde, işyeri sayısında gerçekleşen artışın aynı düzeyde istihdamda gerçekleşmemesinin nedeni bu sektördeki makinelerin daha fazla otomasyona dayalı olmasından kaynaklanabilir. Yani bu sektörün emek yoğun değil teknoloji yoğun olmasından, fazla insana ihtiyaç duyulmamaktadır denilebilir.

Şekil 3. Orman ürünleri ve mobilya sanayi ile kâğıt ve kâğıt ürünleri sanayinin yıllara göre çalışan sayılarındaki değişimi

Şekil 4. İmalat sanayinin yıllara göre çalışan sayılarındaki değişimi

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Materyal ve Yöntem

2.1.1. Materyal

Çalışma alanımız Avrupa Birliği'ne üye bulunan 25 ülke ve Türkiye'den oluşmaktadır. Bilindiği üzere AB tarihinin en büyük genişlemesi, beşinci genişleme diye de bilinen 1 Mayıs 2004 yılında hem ülke hem de nüfus olarak gerçekleşmiştir. Bu son genişleme neticesinde AB'ye 10 ülke (Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya, Slovakya, Slovenya, Malta ve Kıbrıs) daha katılmış ve nüfusu 75 milyon artarak 455 milyona ulaşmıştır. Böylece 28 milyon işgücü daha AB piyasasına girmiştir. Çalışma alanımızı oluşturan diğer eski AB üyesi 15 ülke ise Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz, İspanya, İsveç ve İngiltere'dir.

Araştırma kapsamında AB ülkeleri ile Türkiye'nin orman ürünleri sanayi sektörleri irdelenmiştir. Bu bağlamda orman ürünleri sanayi bünyesinde; yonga levha endüstrisi, MDF (Orta Yoğunluklu Lif Levha) endüstrisi, kontrplak endüstrisi, kereste endüstrisi, ahşap kaplamalı levha endüstrisi, izolasyon levha endüstrisi, mekanik odun hamuru endüstrisi, kimyasal odun hamuru endüstrisi, geri kazanılmış kağıtlar, gazete kağıdı, baskı ve yazı kağıtları ile diğer kağıt ve kartonlar ele alınmıştır. Bahsi edilen bu endüstrilerin üretim miktarları, ithalat ve ihracat miktarları, ithalat ve ihracat değerleri ile dış ticaret dengesi değerleri 2002, 2003 ve 2004 yılları itibariyle değerlendirilmiştir. Daha sonra yapılacak olan istatistiksel analizlerde ise bu üç yılın ortalama değerleri kullanılmıştır.

2.1.2. Yöntem

AB'ye üye bulunan 25 ülke ile Türkiye'nin orman ürünleri sanayi sektörlerinin rekabet edebilirliğinin ortaya çıkarılması, çok boyutlu istatistikî yöntemlerin kullanılmasını gerektirmektedir. Bu nedenle sayısal verilerin düzenlenmesinde Microsoft Excel programı ile

istenilen gruplandırmanın yapılabilmesi ve oluşturulan grupların geçerliliğinin test edilmesi amacıyla SPSS 11 for Windows istatistik paket programı kullanılmıştır. Bu paket programında ise Aşamalı Kümeleme Analizi (Hierarchical Cluster Analysis) ve Ayırma Analizi (Discriminant Analysis) yöntemleri kullanılmıştır.

2.1.2.1. Aşamalı Kümeleme Analizi (Hierarchical Cluster Analysis)

Kümeleme analizinin temel hedefi, dağınık bir halde bulunan verileri benzerliklerine göre bir araya getirip sınıflandırarak, işlenebilir hale getiren istatistiksel bir yöntemdir.

Bu metot tamamen sayısal verilere dayanmakta ve sınıflar önceden bilinmemektedir. Kümeleme analizinin değerli olmasının birçok nedeni bulunmaktadır. İlk olarak doğru grupların bulunması bir amaç olabilir. İkinci olarak kümeleme analizi, verilerin azaltılması için yararlı olabilir. Kümeleme analizi için pek çok algoritma uygulanmaktadır. Aşamalı (Hiyerarşik) tekniklerle bir dendrogram üretilmesinde bir bireyin tüm birimlerine olan uzaklıklarının hesaplanması yapılmakta, gruplar daha sonra yığılmalı ya da bölüm halinde biçimlendirilmektedir.

Aşamalı kümeleme yöntemleri, birimleri birbirleri ile değişik aşamalarda bir araya getirerek ardışık biçimde kümeler belirlemeye ve bu kümelere girecek elemanların hangi uzaklık (ya da benzerlik) düzeyinde küme elemanı olduğunu belirlemeye yönelik istatistiksel yöntemlerdir [81].

Yığılmalı tercihte ilk olarak tüm bireylerin ayrı birer grup oldukları kabul edilir. Daha sonra birbirine yakın bireyler birleştirilerek grup sayısı en sonunda 1 oluncaya kadar işlemlere devam edilir. Bölümlü tercihte ise yığılmalının aksine tüm bireyler başlangıçta tek grup olarak düşünülüp daha sonra 2, 3, 4 ...vs gibi sonunda her bir birey bir grup oluşturacak biçimde n gruba bölünür. Kümeleme analizinde ikinci yaklaşım ise parçalanma yaklaşımıdır. Diğer bir ifade ile analizin farklı adımlarında bireyler değişik kümelere dâhil edilip çıkarılabilirler. Başlangıçta keyfi olarak az ya da çok grup merkezleri belirlenerek bireylerin hangi merkeze daha yakın olduğu belirlenmektedir. Daha sonra ardışık olarak işlemler yürütülerek amaç sayıda gruba ulaşıncaya işleme son verilmektedir [82].

2.1.2.2. Ayırma Analizi (Discriminant Analysis)

Ayırma analizi, başlangıçta tanımlanan sınıflandırma değişkenlerinin incelenen bireylerin gruplanmasını ne ölçüde başardığını ortaya koyan, gruplar arasında ayırım sağlama hususunda en fazla etkisi olan değişken veya değişkenleri belirleyen ve aynı değişkenler ile yeni bir bireyin hangi grupta yer alabileceği konularının ortaya çıkarılmasını amaçlayan çok değişkenli bir istatistiksel analizdir [83].

Kümeleme analizi ile ayırma analizi birbirine benzemektedir. Aralarındaki temel fark kümeleme analizinde sınıflar sonradan belirlenirken ayırım analizinde bu sınıfların önceden biliniyor olmasıdır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışma konumuzu oluşturan AB ülkeleri ile Türkiye'nin orman ürünleri sanayi sektörlerine ait kullanmış olduğumuz veriler, FAOSTAT'ın (Food and Agriculture Organization of The United Nations) internet sitesinden elde edilmiştir [84].

Çalışmanın ilk aşamasında elde edilen veriler Microsoft Excel programında ülkeler bazında düzenlenmiştir. İkinci aşamada tüm ülkelerin orman ürünleri sanayi sektörü 12 farklı ürün grubu ve 60 değişken yardımıyla, Aşamalı kümeleme analizi kullanılarak benzer özelliklerine göre gruplandırılmış ve son aşamada ise grupların güvenilirliği ayırma analizi ile test edilmiştir.

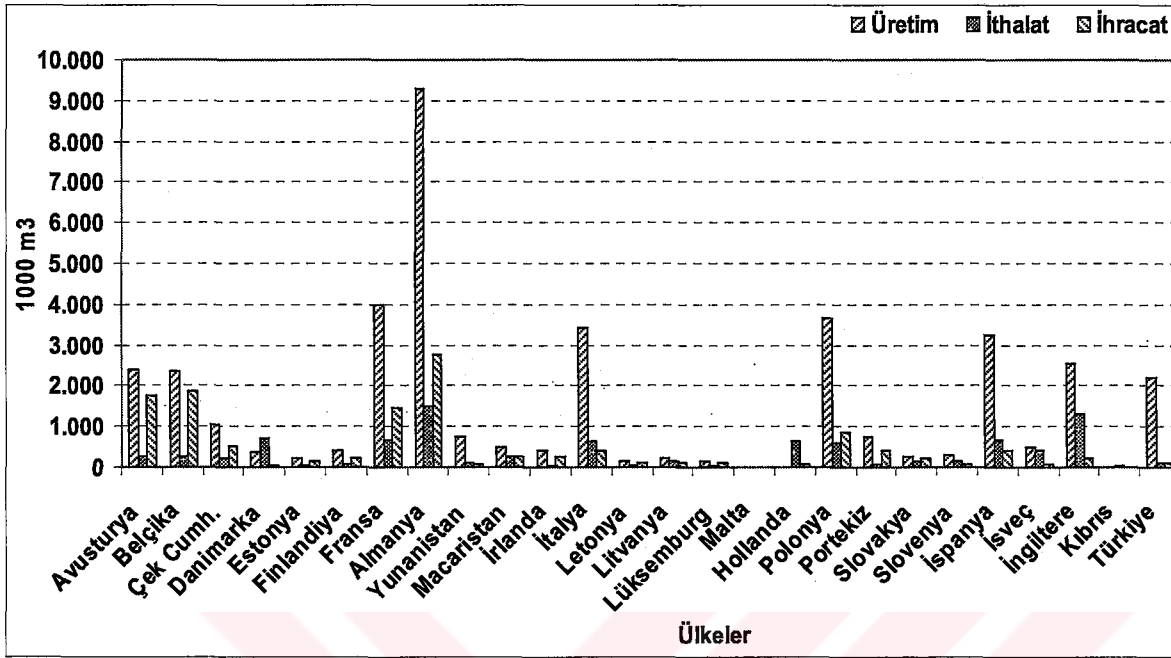
3.1. AB Ülkeleri ile Türkiye'nin Orman Ürünleri Sanayi Sektörü Verileri

3.1.1. Yonga Levha Endüstrisi

Ek Tablo 17 ve Şekil 5'de görüleceği üzere AB ülkeleri arasında yonga levha endüstrisi ortalama üretim, ithalat ve ihracat miktarı olarak Almanya ilk sırada gelmektedir. Almanya'nın 9,3 milyon m³ lük üretim kapasitesinin ardından sırasıyla Fransa 4 milyon m³, Polonya 3,6 milyon m³, İtalya 3,4 milyon m³, İspanya 3,2 milyon m³, İngiltere 2,5 milyon m³, Avusturya 2,4 milyon m³, Belçika 2,3 milyon m³ ve Türkiye 2,2 milyon m³ ile 9. sırada yer almaktadır. Almanya tek başına tüm dünya üretiminin % 10'unu, AB'nin ise % 24'ünü karşılamaktadır. Yukarıda adı geçen 9 ülke ise dünyadaki toplam yonga levha üretiminin % 36'sını karşılamaktadır.

Yonga levha endüstrisinin ithalat miktarını inceleyecek olursak Almanya 1,5 milyon m³ ile ilk sırada yer alırken İngiltere 1,3 milyon m³ ile ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye ise 129,7 bin m³ ile 17. sırada yer almaktadır.

Almanya, yonga levha ihracat miktarı bakımından da 2,8 milyon m³ ile birinci, Belçika 1,9 milyon m³ ile ikinci, Avusturya 1,8 milyon m³ ile üçüncü, Fransa 1,5 milyon m³ ile dördüncü sırada yer alırken Türkiye 107,5 bin m³ ile 18. sırada yer almaktadır.

Şekil 5. Yonga levha endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları

Ek Tablo 18’de yonga levha endüstrisinin ithalat ve ihracat değerleri ile dış ticaret dengesi görülmektedir. Bu veriler doğrultusunda Almanya 346 milyon \$ ile ilk, Avusturya 345 milyon \$ ile ikinci, Belçika 265 milyon \$ ile üçüncü, Fransa 133 milyon \$ ile dördüncü sırada yer alırken Türkiye 1 milyon \$ ile dış ticaret fazlası olan 15. ülkedir. Yonga levha endüstrisinde 11 ülkenin dış ticaret açığı bulunmaktadır. Dış ticaret açığı en fazla olan ülke 226 milyon \$ ile İngiltere olurken bunu 124 milyon \$ ile Hollanda ve 103 milyon \$ ile Danimarka takip etmektedir.

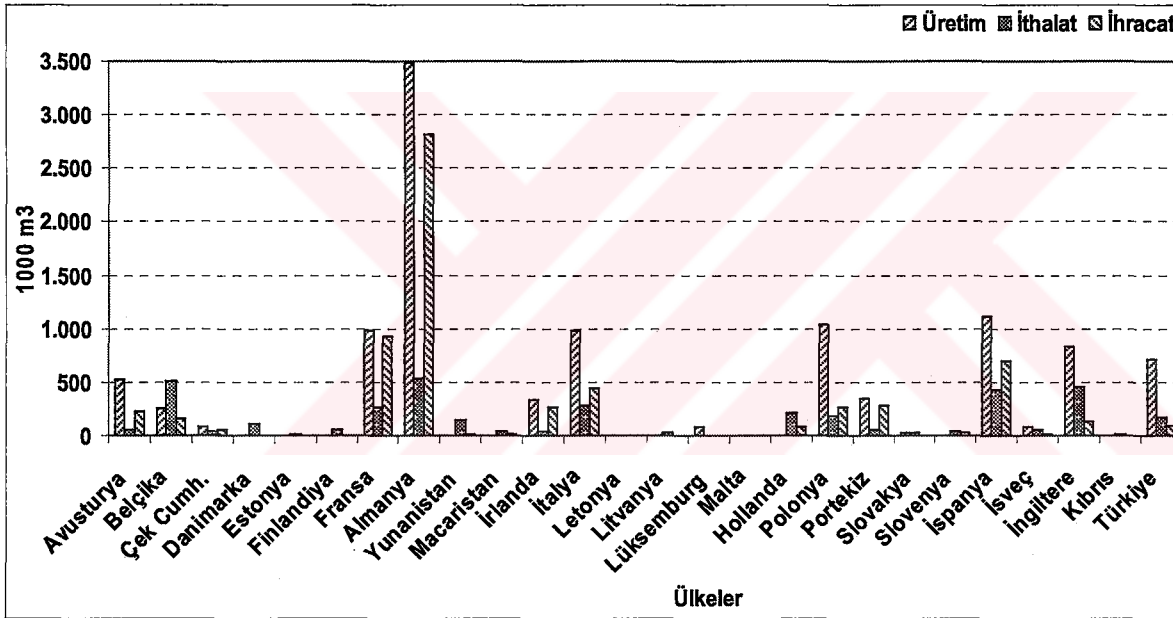
3.1.2. MDF Endüstrisi

MDF endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları Ek Tablo 19 ve Şekil 6’da ayrıntılı olarak görülmektedir. Bu tabloya göre MDF üretiminde Almanya 3,5 milyon m³ ile ilk sırada, İspanya 1,1 milyon m³ ile ikinci sırada, Polonya 1 milyon m³ ile üçüncü sırada yer

alırken Türkiye 708 bin m³ ile 7. sırada yer almaktadır. MDF üretiminde Almanya, AB piyasasının % 32'sini, dünya piyasasının ise % 12'sini karşılamaktadır.

MDF ithalatında Almanya 539,7 bin m³ ile birinci, Belçika 506,4 bin m³ ile ikinci, İngiltere 453,1 bin m³ ile üçüncü, İspanya 433,7 bin m³ ile dördüncü sırada yer alırken Türkiye 175,4 bin m³ ile 9. sırada yer almaktadır.

MDF ihracatında da Almanya 2,8 milyon m³ ile ilk sırada, Fransa 923,5 bin m³ ile ikinci, İspanya 702,3 bin m³ ile üçüncü, İtalya 439,8 bin m³ ile dördüncü sırada yer alırken Türkiye 99,4 bin m³ ile 11. sırada yer almaktadır. Almanya 2,8 milyon m³'lük ihracat miktarıyla AB'nin % 43, dünyanın % 25 ihracat oranını tek başına gerçekleştirmiştir.

Şekil 6. MDF endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları

Ek Tablo 20'de MDF endüstrisinin ithalat ve ihracat değerleri ile dış ticaret dengesi görülmektedir. Dış ticaret dengesi bakımından Almanya 1,2 milyar \$ ile ilk sırada yer alırken, Fransa 119,2 milyon \$ ile ikinci sırada yer almaktadır. Dış ticaret fazlası olan diğer ülkeler sırasıyla Portekiz, İrlanda, Avusturya, İspanya, İtalya, Polonya ve Çek Cumhuriyeti'dir. Türkiye'nin dış ticaret açığı ise 11 milyon \$ olup 18. sırada yer alırken İngiltere 103,7 milyon \$ ile ancak son sırada yer alabilmektedir.

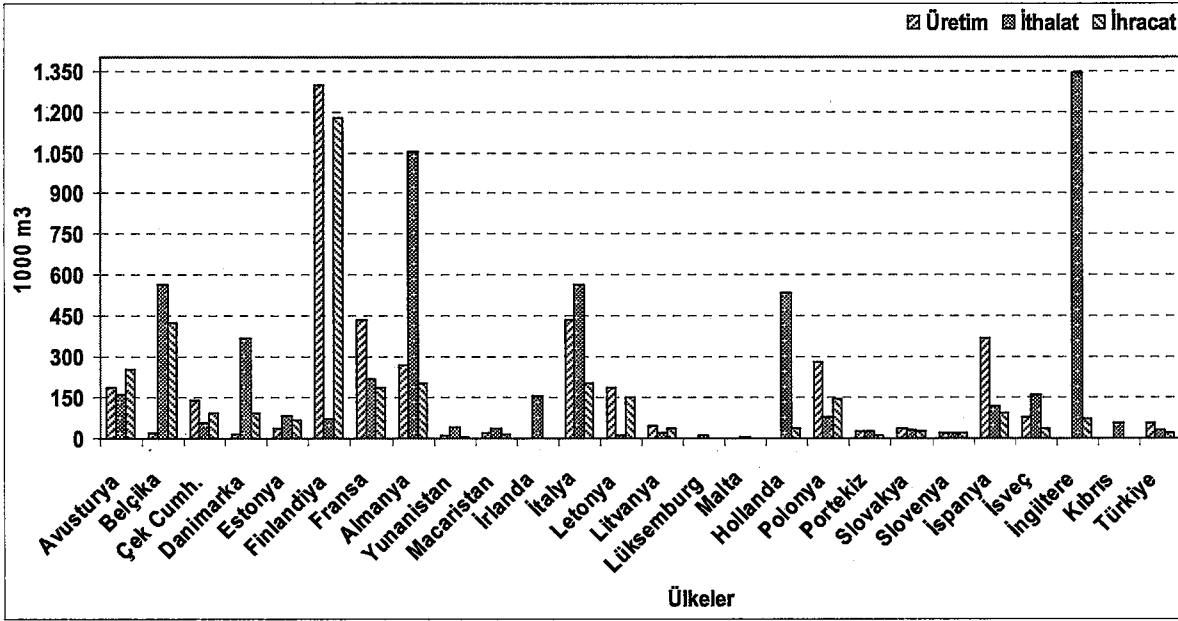
3.1.3. Kontrplak Endüstrisi

Kontrplak endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları Ek Tablo 21 ve Şekil 7'de görülmektedir. Üretim miktarlarını inceleyecek olursak Finlandiya 1,3 milyon m³ ile ilk sırada, Fransa 436,3 bin m³ ile ikinci sırada, İtalya 435, 3 bin m³ ile üçüncü sırada, İspanya 368,3 bin m³ ile dördüncü sırada yer alırken Türkiye 56,3 bin m³ ile 11. sırada yer almaktadır. Kontrplak üretimi bakımından Finlandiya, AB'nin % 33'lük bir kısmını tek başına tedarik etmektedir.

Yine aynı tablo ve şekilden kontrplak ithalatını inceleyecek olursak İngiltere 1,3 milyon m³ ile ilk sırada, Almanya 1,1 milyon m³ ile ikinci, İtalya 566 bin m³ ile üçüncü, Belçika 564 bin m³ ile dördüncü, Hollanda 532 bin m³ ile beşinci sırada yer alırken Türkiye 31 bin m³ ile 20. sırada yer almaktadır. İngiltere ve Almanya toplam 2,4 milyon m³ ile Avrupa Birliği'nin yapmış olduğu ithalatın % 41,4'ünü gerçekleştirmiş.

Kontrplak ihracat miktarlarını inceleyecek olursak Finlandiya 1,2 milyon m³ ile birinci, Belçika 425,6 bin m³ ile ikinci sırada yer alırken Türkiye 22,5 bin m³ ile 19. sırada yer almaktadır. Finlandiya 1,2 milyon m³'lük ihracat miktarıyla AB'nin % 35,3'lük ihracat hacmini karşılamaktadır. AB ülkeleri ile Türkiye toplam 3,4 milyon m³ ile tüm dünyanın ancak % 16'lık ihracat hacmini karşılamaktadır. Bu oran üretim miktarında % 6'lara kadar düşmektedir.

Ek Tablo 22'de bulunan kontrplak ithalat, ihracat değerleri ile dış ticaret dengesi incelendiğinde Finlandiya'nın 599 milyon \$ ile en fazla dış ticaret fazlası olan ülke olduğu, ikinci olarak Letonya'nın 83 milyon \$, üçüncü olarak Avusturya'nın 73,8 milyon \$, dördüncü olarak Polonya'nın 50,2 milyon \$'lık dış ticaret fazlası olduğu görülmektedir. Dış ticaret fazlası olan ülke sayısı dokuzdur. Türkiye ise 3,3 milyon \$ ile dış ticaret açığı bulunan ülkeler arasında 11. sırada yer almaktadır. Dış ticaret açığı en fazla olan iki ülke 472,3 milyon \$ ile İngiltere ve 361,5 milyon \$ ile Almanya'dır.

Şekil 7. Kontrplak endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları

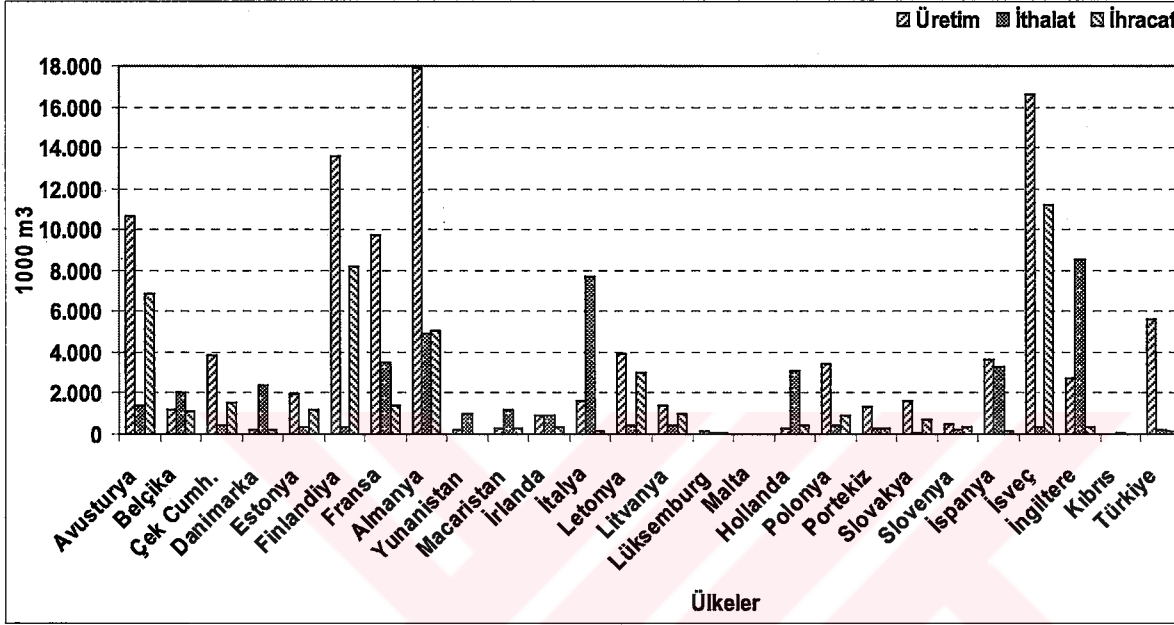
3.1.4. Kereste Endüstrisi

Kereste endüstrisine ait üretim, ithalat ve ihracat miktarları Ek Tablo 23 ve Şekil 8'de ayrıntılı olarak gösterilmektedir. Kereste üretim miktarı bakımından Almanya 17,9 milyon m³ ile ilk sırada yer alırken, İsveç 16,6 milyon m³ ile ikinci, Finlandiya 13,6 milyon m³ ile üçüncü, Avusturya 10,7 milyon m³ ile dördüncü, Fransa 9,7 milyon m³ ile beşinci ve Türkiye 5,6 milyon m³ ile 6. sırada yer almaktadır. Yukarıda adı geçen Türkiye dâhil altı ülke, AB'nin % 72'lik üretimini, dünyanın ise % 18,5'lik üretim miktarını tedarik etmektedir.

Kereste endüstrisine ait ithalat verilerini inceleyecek olursak en fazla ithalat yapan ilk üç ülkenin 8,5 milyon m³ ile İngiltere, 7,7 milyon m³ ile İtalya ve 4,9 milyon m³ ile Almanya olduğu görülmektedir. Türkiye ise 222,9 bin m³ ile ithalat yapan AB ülkeleri arasında 21. sırada yer almaktadır. İthalatta ilk üç sırada yer alan ülkelerin AB içersindeki ithalat oranları % 48,4 olurken tüm dünya içersindeki payları % 17,5'dir.

Yine Ek Tablo 23 ve Şekil 8 incelendiğinde, kereste endüstrisinde ihracat miktarı bakımından ilk dört sırada 11,2 milyon m³ ile İsveç, 8,2 milyon m³ ile Finlandiya, 6,9 milyon m³ ile Avusturya, 5,1 milyon m³ ile Almanya yer almaktadır. Türkiye ise tıpkı ithalatta olduğu

gibi 119,3 bin m³ ile yine 21. sırada yer almaktadır. İhracatta lider durumda bulunan ilk dört ülke, AB ihracat miktarının % 70,2'sini, dünya ihracat miktarının ise % 25,8'ini teşkil etmektedir.

Şekil 8. Kereste endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları

Kereste endüstrisinin ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi değerlerinin bulunduğu Ek Tablo 24 incelendiğinde dış ticaret fazlası olan ilk ülkenin 2,3 milyar \$ ile İsveç olduğu, ikinci ülkenin ise 1,5 milyar \$ ile Finlandiya olduğu görülmektedir. Genel itibariyle bakıldığında 16 ülkenin kereste endüstrisinde dış ticaret açığının bulunduğu görülmektedir. Türkiye ise bu ülkeler arasında 9,1 milyon \$ ile ikinci sırada yer alırken, İngiltere 1,9 milyar \$ ve İtalya 1,7 milyar \$ ile son iki sırada yer almaktadır.

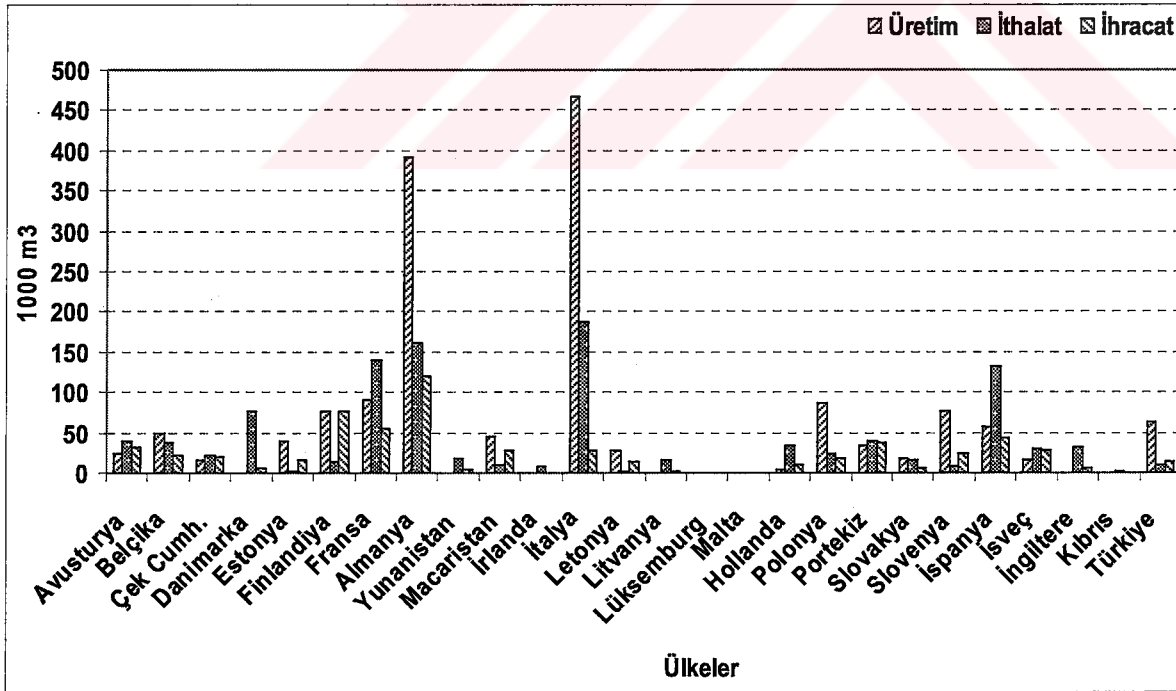
3.1.5. Ahşap Kaplamalı Levha Endüstrisi

Ahşap kaplamalı levha endüstrisinde gerçekleştirilen üretim, ithalat ve ihracat miktarları Ek Tablo 25 ve Şekil 9'da görülmektedir. Ahşap kaplamalı levha endüstrisinde üretim miktarı

incelenecek olursa İtalya 466,7 bin m³ ile ilk, Almanya 392 bin m³ ile ikinci sırada yer alırken Türkiye 63,3 bin m³ ile 7. sırada yer almaktadır. İtalya ve Almanya AB'deki üretim kapasitesinin % 54,5'ini gerçekleştirmektedir. AB ülkeleri ve Türkiye, tüm dünyada üretilen kaplama levha endüstrisinin % 15'ini karşılamaktadır.

Ahşap kaplamalı levha endüstrisinde ithalat miktarını inceleyecek olursak İtalya 187,5 bin m³ ile birinci, Almanya 161,3 bin m³ ile ikinci, Fransa 140,2 bin m³ ile üçüncü, İspanya 132 bin m³ ile dördüncü sırada yer alırken Türkiye 10,1 bin m³ ile 19. sırada yer almaktadır. İthalat miktarında ilk dört sırada yer alan ülkeler, AB'nin % 58,8'i oranında ithalat gerçekleştirirken tüm dünya üretiminin ise % 14,5'i düzeyinde ithalat gerçekleştirmişlerdir.

Ek Tablo 25 ve Şekil 9'da görüleceği üzere ahşap kaplamalı levha endüstrisinde, ihracat miktarı bakımından ilk sırada yer alan ülke 121 bin m³ ile Almanya, ikinci 76,9 bin m³ ile Finlandiya, üçüncü 55,3 bin m³ ile Fransa, dördüncü 43,7 bin m³ ile İspanya, beşinci sırada ise 37,7 bin m³ ile Portekiz yer alırken Türkiye 13,4 bin m³ ile 16. sırada yer almaktadır. 121 bin m³ ihracat hacmine sahip olan Almanya tek başına AB ülkeleri içinde % 20'lik bir payı elinde bulundurmaktadır.

Şekil 9. Ahşap kaplamalı levha endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları

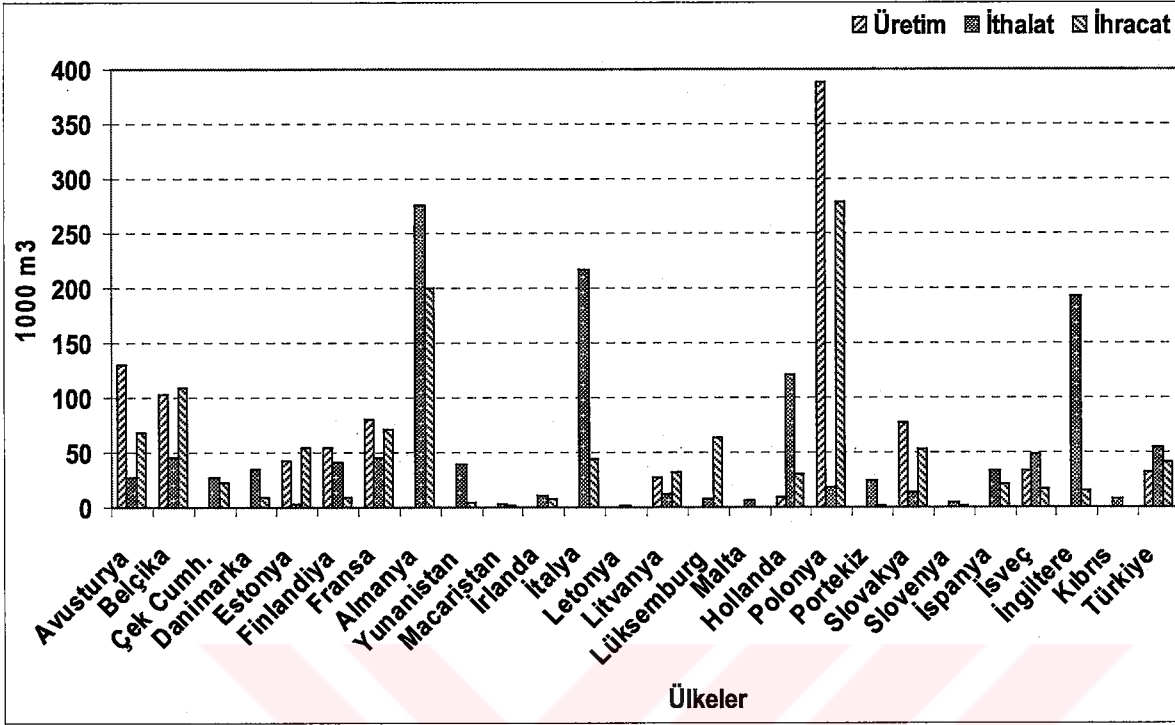
AB ülkeleri ve Türkiye'nin ahşap kaplamalı levha endüstrisinde gerçekleştirmiş oldukları dış ticaret dengesini Ek Tablo 26'da inceleyecek olursak, 9 ülkenin dış ticaret fazlasının ve 17 ülkenin de dış ticaret açığının olduğunu görebilmekteyiz. Dış ticaret fazlası olan ülkeler arasında Almanya 46,7 milyon \$ ile ilk sırada yer alırken, Finlandiya 33,3 milyon \$ ile ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye ise 9,7 milyon \$ ile bu sıralamada 6. sırada yer almaktadır. Dış ticaret açığı bulunan ülkelerin başında ise 153,5 milyon \$ ile İtalya ve 123,1 milyon \$ ile İspanya gelmektedir.

3.1.6. İzolasyon Levha Endüstrisi

İzolasyon levha endüstrisinde üretim, ithalat ve ihracat miktarlarına ait veriler Ek Tablo 27 ve Şekil 10'da ayrıntılı olarak görülmektedir. Bu tablodan görüldüğü üzere izolasyon levha üreten ülke sayısı 11 olup, bunların içinde Polonya 388,3 bin m³ ile birinci, Avusturya 130 bin m³ ile ikinci, Belçika 103,3 bin m³ ile üçüncü sırada yer alırken Türkiye 32 bin m³ ile 9. sırada yer almaktadır. AB ülkeleri arasında toplam izolasyon levha üretiminin yaklaşık % 64'ünü, tüm dünya üretiminin ise % 10'luk bir kısmını Polonya, Avusturya ve Belçika gerçekleştirmektedir.

Ek Tablo 27'de izolasyon levha endüstrisinde gerçekleştirilen ithalat hacimlerine bakacak olursak Almanya 276 bin m³ ile ilk sırada, İtalya 217,3 bin m³ ile ikinci, İngiltere 191,9 bin m³ ile üçüncü, Hollanda 122 bin m³ ile dördüncü sırada yer alırken, Türkiye 54,7 bin m³ ile 5. sırada yer almaktadır. Bu beş ülke AB ülkelerinde gerçekleştirilen toplam ithalat miktarının % 65,4'ünü, tüm dünyadaki ithalat hacminin ise % 28'ini yapmaktadırlar.

İzolasyon levha endüstrisinde gerçekleştirilmiş olan ihracat miktarını inceleyecek olursak Polonya 279,2 bin m³ ile birinci, Almanya 200,7 bin m³ ile ikinci, Belçika 109,3 bin m³ ile üçüncü sırada yer alırken Türkiye 41,2 bin m³ ile 10. sırada yer almaktadır. Polonya, Almanya ve Belçika'nın yapmış olduğu toplam ihracat hacmi AB'nin yaklaşık % 51'ini, tüm dünya ihracatının ise % 26'sını teşkil etmektedir.

Şekil 10. İzolasyon levha endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları

İzolasyon levha endüstrisine ait ithalat ve ihracat değerleri ile dış ticaret dengesi Ek Tablo 28’de ayrıntılı olarak görülmektedir. İzolasyon levha endüstrisinde dış ticaret fazlası olan ülke sayısı 8 iken dış ticaret açığı olan ülke sayısı 18’dir. Dış ticaret fazlası olan ülkeler arasında Polonya 28 milyon \$ ile ilk sırada, Avusturya 9,6 milyon \$ ile ikinci, Lüksemburg 9,3 milyon \$ ile üçüncü sırada yer almaktadır. Türkiye’nin dış ticaret açığı ise 3,9 milyon \$ olup dış ticaret açığı bulunan ülkeler arasında 12. sırada yer almaktadır. Dış ticaret açığı en fazla olan iki ülke ise 28,9 milyon \$ ile İngiltere ve 22,6 milyon \$ ile Almanya’dır.

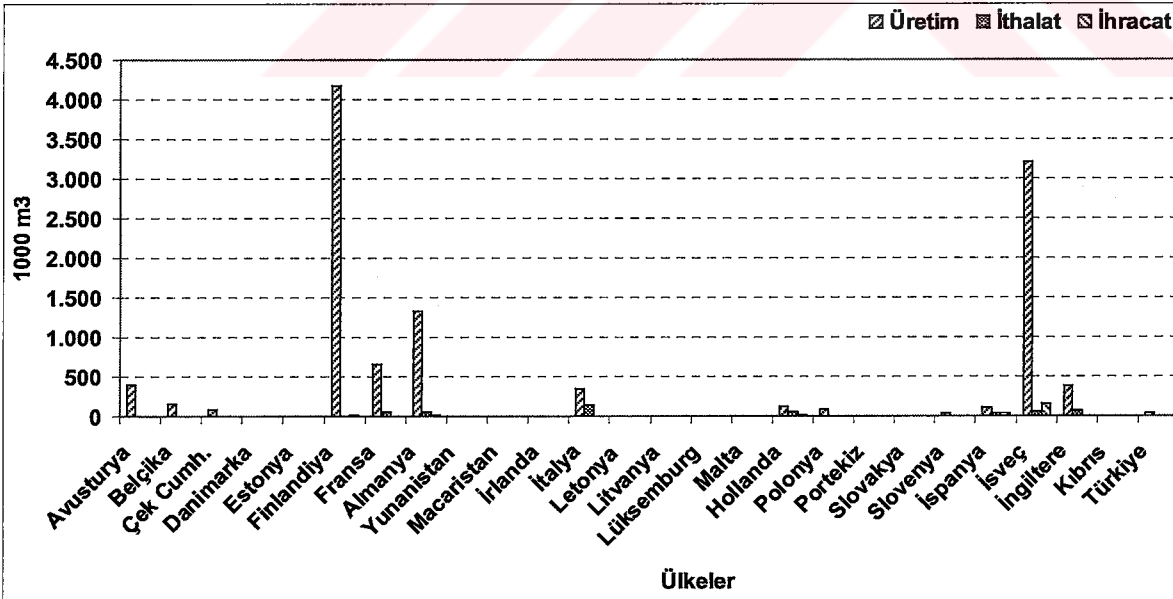
3.1.7. Mekanik Odun Hamuru Endüstrisi

AB ülkeleri ve Türkiye’nin mekanik odun hamuru endüstrisi üretim, ithalat ve ihracat miktarlarına ilişkin veriler Ek Tablo 29 ve Şekil 11’de ayrıntılı olarak gösterilmektedir. Üretim miktarları incelenecek olursa Finlandiya 4,2 milyon ton ile ilk sırada, İsveç 3,2 milyon ton ile ikinci, Almanya 1,3 milyon ton ile üçüncü, Fransa 648,7 bin ton ile dördüncü sırada yer

alırken, Türkiye 42 bin ton ile 14. sırada yer almaktadır. Finlandiya, İsveç ve Almanya AB mekanik odun hamuru üretiminin % 78,5'ini, tüm dünya üretiminin ise % 25'ini gerçekleştirmektedir.

Mekanik odun hamuru endüstrisi ithalat miktarlarına bakacak olursak, İtalya 140,2 bin ton ile birinci, İngiltere 68,8 bin ton ile ikinci, Fransa 51,3 bin ton ile üçüncü, Almanya 50,3 bin ton ile dördüncü, İsveç 50,2 bin ton ile beşinci, Hollanda 49,3 bin ton ile altıncı, İspanya 31,3 bin ton ile yedinci sırada yer alırken Türkiye 4 bin ton ile 13. sırada bulunmaktadır. Yukarıda saydığımız ilk yedi ülke AB mekanik odun hamuru endüstrisi ithalatının % 91'ini, tüm dünya üretiminin ise % 35,6'sını gerçekleştirmektedir.

Ek Tablo 29'da görüldüğü üzere AB ülkeleri arasında mekanik odun hamuru endüstrisi ihracatı yapan ülke sayısı 13 olup bunların da 4 tanesi yok denecek kadar az miktarda ihracat gerçekleştirmektedir. En büyük ihracatı gerçekleştiren ülke 151,8 bin ton ile İsveç'tir. İkinci 35,7 bin ton ile İspanya, üçüncü 23,2 bin ton ile Finlandiya, dördüncü 20 bin ton ile Almanya, beşinci 13,7 bin ton ile Hollanda'dır. Türkiye'nin bu alanda ihracatı bulunmamaktadır. İsveç tek başına AB ihracat miktarının % 57,5'ini, tüm dünya ihracat miktarının ise % 13'ünü karşılamaktadır.

Şekil 11. Mekanik odun hamuru endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları

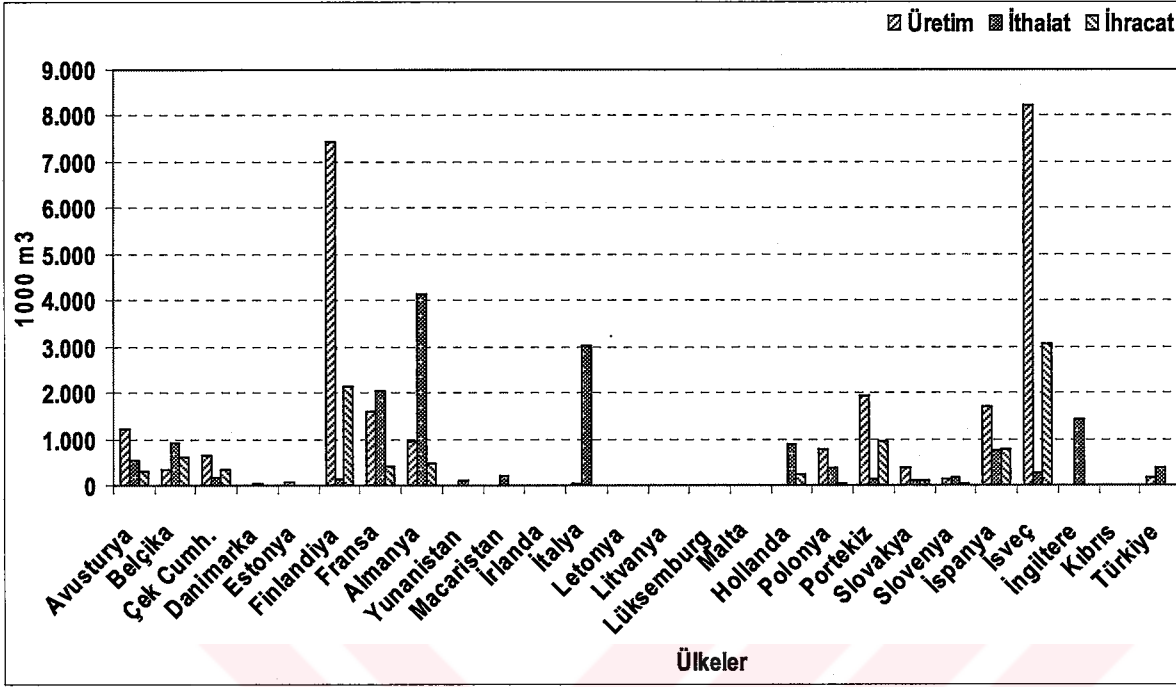
Ek Tablo 30'da mekanik odun hamuru endüstrisine ait ithalat ve ihracat değerleri ile dış ticaret dengesi verilmektedir. Tablodan görüleceği üzere dış ticaret fazlası olan ülke sayısı 2'dir. Bunlar 39,5 milyon \$ ile İsveç ve 7,8 milyon \$ ile Finlandiya'dır. Dış ticaret açığı olan ülkeler arasında ilk sırada İtalya 53,3 milyon \$ ile ilk sırada, İngiltere 38,6 milyon \$ ile ikinci, Fransa 21,4 milyon \$ ile üçüncü sırada yer alırken Türkiye 1,6 milyon \$ ile 11. sırada yer almaktadır.

3.1.8. Kimyasal Odun Hamuru Endüstrisi

Kimyasal odun hamuru endüstrisine ait üretim, ithalat ve ihracat miktarları Ek Tablo 31 ve Şekil 12'de ayrıntılı olarak verilmektedir. Tablodan da görüleceği üzere kimyasal odun hamuru endüstrisi üretiminde ilk sırada 8,2 milyon ton ile İsveç, ikinci sırada 7,4 milyon ton ile Finlandiya, üçüncü sırada 1,9 milyon ton ile Portekiz, dördüncü sırada 1,7 milyon ton ile İspanya, beşinci sırada 1,6 milyon ton ile Fransa, altıncı sırada 1,2 milyon ton ile Avusturya yer almaktadır. Türkiye ise 183 bin ton ile 12. sırada yer almaktadır. AB'de bulunan 11 ülkede ise kimyasal odun hamuru endüstrisi üretimi yapılmamaktadır. İlk 6 ülkede gerçekleştirilen üretim AB'nin % 86'sına tekâmül ederken tüm dünya üretiminin % 18'ine tekâmül etmektedir.

Ek Tablo 31 ve Şekil 12'de kimyasal odun hamuru endüstrisi ithalat miktarlarını inceleyecek olursak Almanya 4,1 milyon ton ile ilk sırada, İtalya 3 milyon ton ile ikinci sırada, Fransa 2,1 milyon ton ile üçüncü sırada, İngiltere 1,4 milyon ton ile dördüncü sırada yer alırken Türkiye 359 bin ton ile 10. sırada yer almaktadır. Kimyasal odun hamuru endüstrisi ithalatında ilk dört sırada yer alan ülkeler AB içinde % 66,6'lık bir paya sahiptirler.

Kimyasal odun hamuru endüstrisi ihracat miktarını inceleyecek olursak İsveç 3,1 milyon ton ile ilk sırada, Finlandiya 2,1 milyon ton ile ikinci sırada, Portekiz 952 bin ton ile üçüncü, İspanya 780 bin ton ile dördüncü, Belçika 600,5 bin ton ile beşinci sırada yer alırken Türkiye 1.102 ton ile 16. sırada yer almaktadır. İsveç 3,1 milyon ton ile AB kimyasal odun hamuru endüstrisi ihracatının % 32'sini tek başına gerçekleştirmiştir.

Şekil 12. Kimyasal odun hamuru endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları

Kimyasal odun hamuru endüstrisine ait ithalat ve ihracat değerleri ile dış ticaret dengesi Ek Tablo 32'de ayrıntılı olarak görülmektedir. Tablo incelendiğinde sadece 5 ülkenin dış ticaret fazlası olduğu görülmektedir. Bu ülkeler 1,4 milyon \$ ile İsveç, 917,9 bin \$ ile Finlandiya, 364,7 bin \$ ile Portekiz, 64,2 bin \$ ile Çek Cumhuriyeti ve 3,7 bin \$ ile İspanya'dır. Türkiye'nin dış ticaret açığı 163,1 bin \$ olup AB ülkeleri arasında 20. sırada yer almaktadır. Dış ticaret açığı en fazla olan iki ülke ise 1,8 milyon \$ ile Almanya ve - 1,6 milyon \$ ile İtalya'dır.

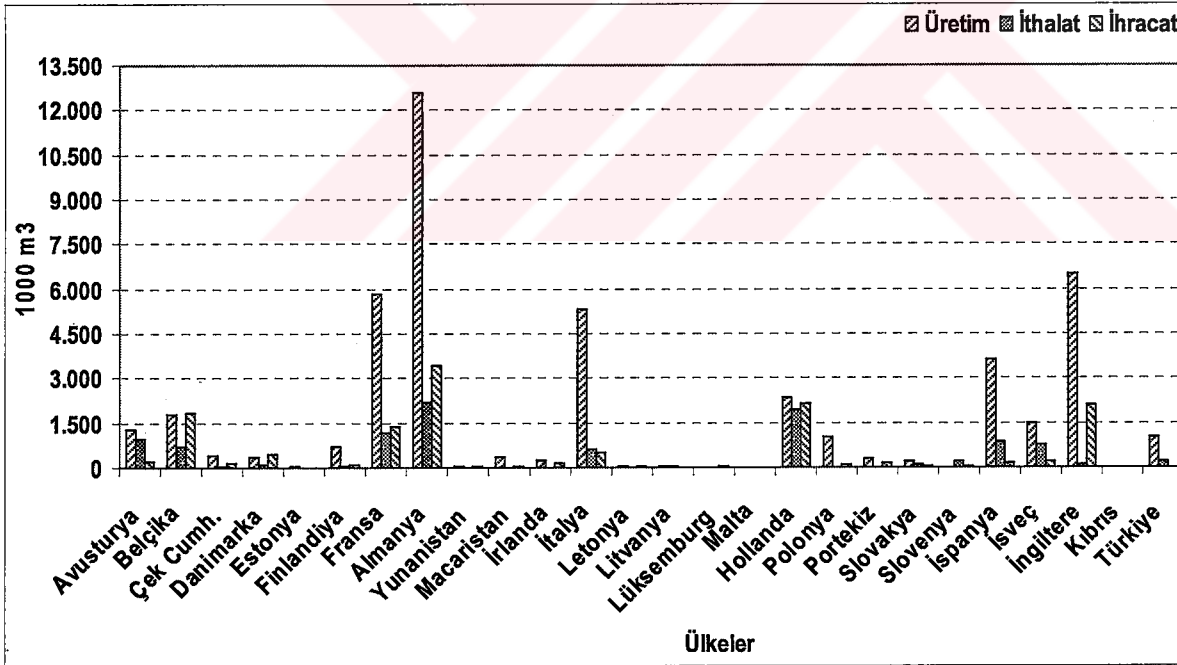
3.1.9. Geri Kazanılmış Kâğıtlar

Geri kazanılmış kâğıtlara ilişkin üretim, ithalat ve ihracat miktarları Ek Tablo 33 ve Şekil 13'de görülmektedir. Geri kazanılmış kâğıt üretiminde Almanya 12,6 milyon ton ile ilk sırada, İngiltere 6,5 milyon ton ile ikinci, Fransa 5,8 milyon ton ile üçüncü, İtalya 5,3 milyon ton ile dördüncü sırada yer alırken Türkiye 1 milyon ton ile 10. sırada yer almaktadır. Almanya tek başına AB'nin üretim miktarının % 27, 6'sını tek başına karşılarken tüm dünya

üretimini % 8,7'sini karşılamaktadır. Türkiye'nin AB içersinde geri kazanılmış kâğıtları kullanma oranı ise % 2,2 civarındadır.

Geri kazanılmış kâğıtların ithalat miktarlarını inceleyecek olursak Almanya 2,2 milyon ton ile tıpkı üretimde olduğu gibi ilk sırada, Hollanda 2 milyon ton ile ikinci sırada, Fransa 1,2 milyon ton ile üçüncü sırada yer alırken Türkiye 230 bin ton ile 9. sırada yer almaktadır. Almanya, Hollanda ve Fransa AB ülkelerinin yapmış olduğu toplam ithalat içinde % 53,5'lik bir paya sahipken tüm dünya içinde % 17'lik bir paya sahiptir.

Ek Tablo 33'de görünen ihracat verilerini inceleyecek olursak Almanya üretim ve ithalatta olduğu gibi 3,5 milyon ton ile ilk sırada, Hollanda 2,2 milyon ton ile ikinci, İngiltere 2,1 milyon ile üçüncü, Belçika 1,8 milyon ton ile dördüncü, Fransa 1,4 milyon ton ile beşinci sırada yer almaktadır. Türkiye ise 3 bin ton ile son sıralarda yer almaktadır. Geri kazanılmış kâğıtların ihracatında ilk 5 sırada yer alan ülkeler AB'nin % 81,5'ini, tüm dünya ihracatının ise % 36,3'ünü gerçekleştirmektedirler.

Şekil 13. Geri kazanılmış kâğıdın üretim, ithalat ve ihracat miktarları

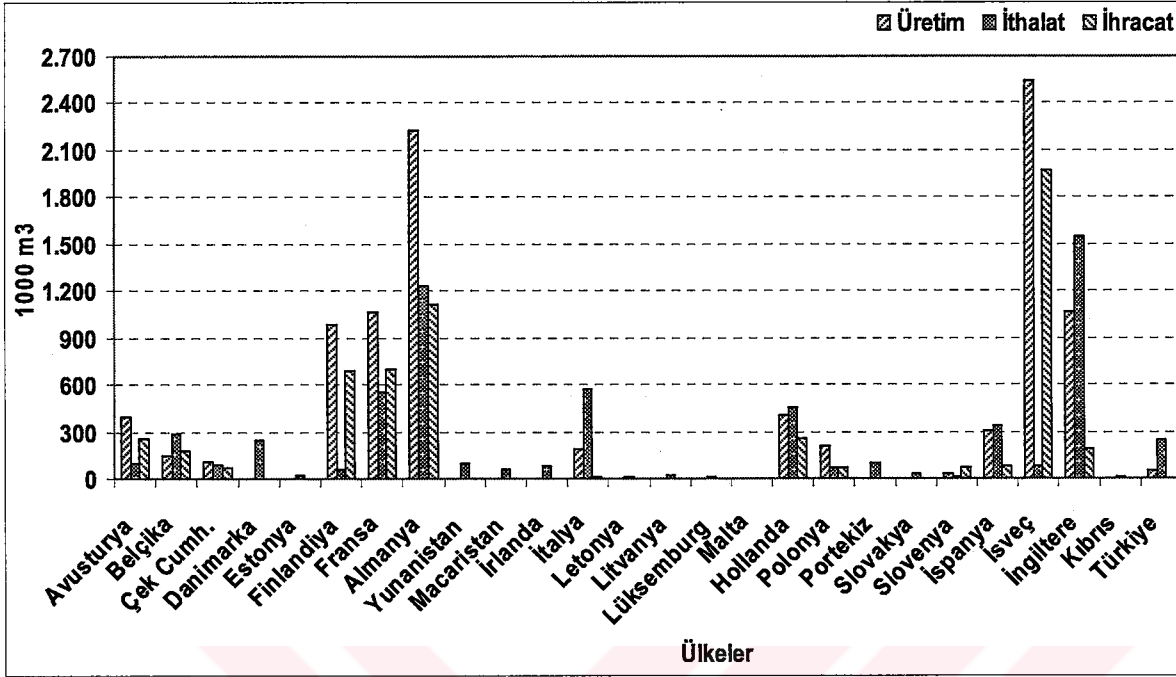
Ek Tablo 34’de geri kazanılmış kâğıtların ithalat ve ihracat değerleri ile dış ticaret dengesi verilmektedir. Bu tabloya göre 8 ülkenin dış ticaret açığı bulunmakta olup Türkiye 23,5 milyon \$ ile bu ülkeler arasında 3. sıradadır. En fazla açığı bulunan iki ülke ise 86,6 milyon \$ ile Avusturya ve 61,1 milyon \$ ile İspanya’dır. Dış ticaret fazlası olan ülkelere bakacak olursak ilk sırada 272,7 milyon \$ ile İngiltere, ikinci sırada 106, 3 milyon \$ ile Belçika yer almaktadır.

3.1.10. Gazete Kâğıdı

Gazete kâğıdının üretim, ithalat ve ihracat miktarları Ek Tablo 35 ve Şekil 14’de görülmektedir. Gazete kâğıdı üretiminde İsveç 2,5 milyon ton ile ilk sırada, Almanya 2,2 milyon ton ile ikinci sırada yer alırken bu ülkelerin ardından 1,1 milyon ton ile İngiltere ve Fransa gelmektedir. Beşinci sırada yer alan Finlandiya 985,5 bin ton üretim yaparken Türkiye 54 bin ton ile 13. sırada yer almaktadır. 12 ülkenin ise gazete kâğıdı üretimi bulunmamaktadır. Gazete kâğıdı üretiminde ilk 5 sırada yer alan ülkeler AB’nin % 81’ini, tüm dünyanın ise % 21’ini gerçekleştirmektedir.

Ek Tablo 35 ve Şekil 14’de bulunan gazete kâğıdı ithalatına bakacak olursak İngiltere 1,5 milyon ton ile ilk sırada, Almanya 1,2 milyon ton ile ikinci sırada bulunmaktadır. Türkiye ise 246 bin ton ile 8. sırada yer almaktadır. İngiltere ve Almanya gazete kâğıdı ithalatında AB’nin % 43’üne, dünyanın ise % 15,3’üne sahiptir.

Yine aynı tablo ve şekle bakacak olursak gazete kâğıdı ihracatında İsveç 2 milyon ton ile ilk sırada, Almanya 1,1 milyon ton ile ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye’nin gazete kâğıdı alanındaki ihracatı 201 ton gibi çok düşük bir miktardadır. İsveç ve Almanya AB’nin yapmış olduğu ihracatın % 55,4’üne, tüm dünyanın ise % 17’sine sahiptir.

Şekil 14. Gazete kâğıdının üretim, ithalat ve ihracat miktarları

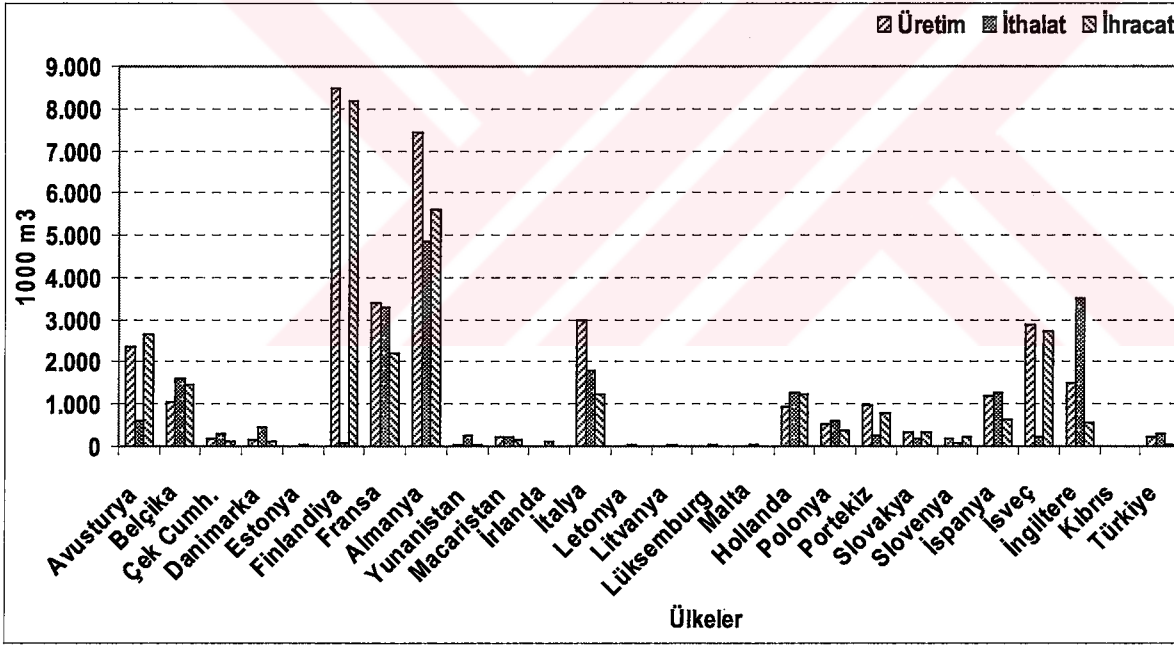
Ek Tablo 36'da gazete kâğıdının ithalat, ihracat ve dış ticaret verilerine ilişkin değerler görülmektedir. Bu tabloya göre dış ticaret fazlası olan ülke sayısı 5 olup ilk sırada 916,2 milyon \$ ile İsveç, ikinci olarak 303,6 milyon \$ ile Finlandiya gelmektedir. Dış ticaret açığı bulunan ülkelerin başında 749,7 milyon \$ ile İngiltere ve 324,4 milyon \$ ile İtalya gelmektedir. Türkiye'nin dış ticaret açığı ise 106,7 milyon \$ civarındadır.

3.1.11. Baskı ve Yazı Kâğıtları

Ek Tablo 37 ve Şekil 15'de baskı ve yazı kâğıdının üretim, ithalat ve ihracat miktarları ayrıntılı olarak görülmektedir. Üretim açısından inceleyecek olursak ilk sırada Finlandiya 8,5 milyon ton ile ikinci sırada Almanya 7,4 milyon ton ile üçüncü sırada Fransa 3,4 milyon ile dördüncü sırada İtalya 3 milyon ton ile beşinci sırada İsveç 2,9 milyon ton ile altıncı sırada Avusturya 2,4 milyon ton ile yer almaktadırlar. Türkiye ise bu sıralamada 217 bin ton ile 15. sırada yer almaktadır. Üretimde ilk 6 sırada yer alan ülkeler, AB'nin baskı ve yazı kâğıdı üretim hacminin % 79'unu, dünyanın ise % 29'unu karşılamaktadır.

Baskı ve yazı kâğıtları ithalat hacmi bakımından ilk sırada 4,9 milyon ton ile Almanya, ikinci sırada 3,5 milyon ton ile İngiltere, üçüncü sırada 3,3 milyon ton ile Fransa bulunmaktadır. Türkiye ise 284 bin ton ile 12. sırada yer almaktadır. Almanya, İngiltere ve Fransa AB'deki baskı ve yazı kâğıdı üretiminin % 55'ini, tüm dünya genelindeki üretimin ise % 29'unu gerçekleştirmektedir.

Aynı tablo ve şekilden baskı ve yazı kâğıdı ihracat miktarlarına bakacak olursak ilk sırada 8,2 milyon ton ile Finlandiya, ikinci sırada 5,6 milyon ton ile Almanya, üçüncü sırada 2,7 milyon ton ile İsveç, dördüncü sırada 2,6 milyon ton ile Avusturya, beşinci sırada 2,2 milyon ton ile Fransa yer alırken Türkiye 30,4 bin ton ile 18. sırada yer almaktadır. Baskı ve yazı kâğıdı ihracatında ilk beş sırada yer alan ülkeler AB'nin % 74,5'ini, dünya ihracatının % 51,2'sini gerçekleştirmektedirler.

Şekil 15. Baskı ve yazı kâğıtlarının üretim, ithalat ve ihracat miktarları

Ek Tablo 38'de baskı ve yazı kâğıdının ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesine ilişkin veriler görülmektedir. Toplam 7 ülkenin dış ticaret fazlası bulunmakta olup bunların başında 5,6 milyar \$ ile Finlandiya, 2 milyar \$ ile İsveç ve 1,6 milyar \$ ile Avusturya gelmektedir.

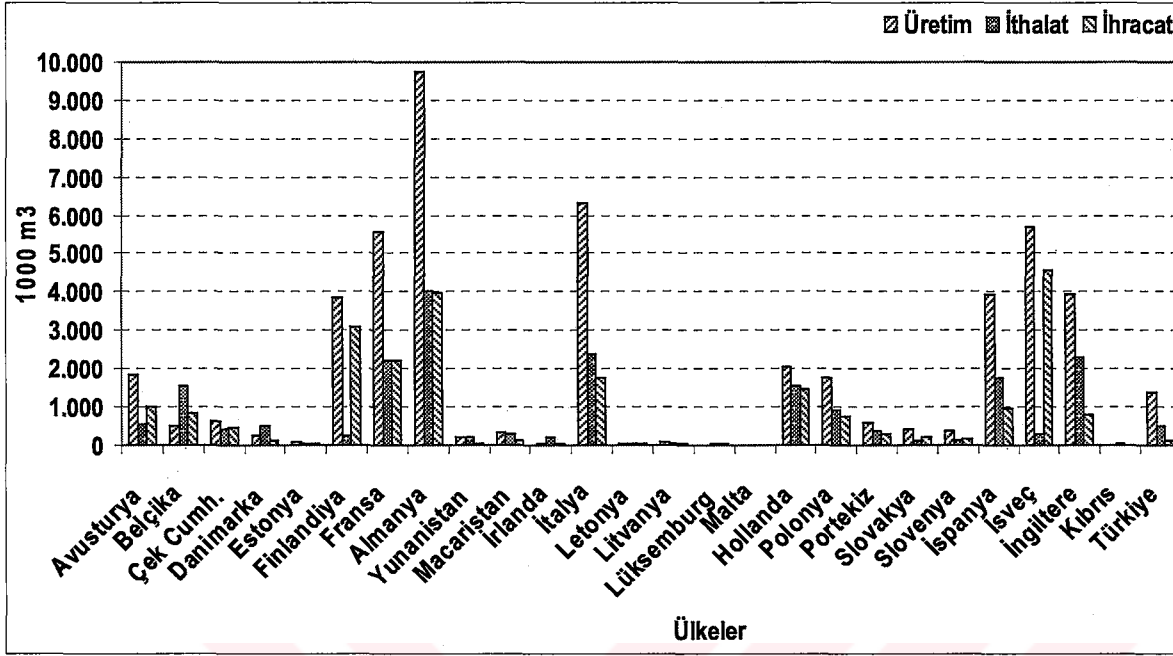
Türkiye ise 195,4 milyon \$ ile dış ticaret açığı bulunan ülkeler arasında 13. sırada yer almaktadır. Dış ticaret açığı en fazla olan ülkeler 2,2 milyar \$ ile İngiltere, 724,2 milyon \$ ile Fransa ve 529,8 milyon \$ ile İspanya'dır.

3.1.12. Diğer Kâğıt ve Kartonlar

Ek Tablo 39 ve Şekil 16'da diğer kâğıt ve kartonların üretim, ithalat ve ihracat hacimlerine ilişkin değerler görülmektedir. Üretimi ele alacak olursak ilk sırada 9,7 milyon ton ile Almanya, ikinci sırada 6,3 milyon ton ile İtalya, üçüncü sırada 5,7 milyon ton ile İsveç, dördüncü sırada 5,6 milyon ton ile Fransa yer alırken Türkiye 1,4 milyon ton ile 11. sırada yer almaktadır. Üretimde ilk 4 sırada yer alan ülkeler AB'nin % 55'ini, tüm dünyanın ise % 14'ünü karşılamaktadır. Lüksemburg, Malta ve Kıbrıs'ın bu alanda üretimleri bulunmamaktadır.

Diğer kâğıt ve kartonların ithalat durumlarını inceleyecek olursak Almanya 4 milyon ton ile ilk sırada, İtalya 2,4 milyon ton ile ikinci sırada, İngiltere 2,3 milyon ton ile üçüncü sırada, Fransa 2,2 milyon ton ile dördüncü sırada yer alırken ilk iki sıranın tıpkı üretimde olduğu gibi aynı kaldığını görmekteyiz. Türkiye ise 490 bin ton ile yine 11. sırada bulunmaktadır. İthalat hacmi bakımından ilk 4 sırada yer alan ülkeler toplam AB ithalatının % 52,4'ünü, dünya ithalatının ise % 24,5'ini gerçekleştirmektedirler.

Aynı tablo ve şekilde diğer kâğıt ve kartonların ihracat hacimlerine bakacak olursak İsveç 4,6 milyon ton ile ilk sırada, Almanya 4 milyon ton ile ikinci sırada, Finlandiya 3,1 milyon ton ile üçüncü sırada yer alırken Türkiye 144 bin ton ile 14. sırada yer almaktadır. İhracat hacmi bakımından ilk 3 sırada yer alan ülkeler AB toplam ihracat miktarının % 50'sini, dünya ihracat miktarının ise % 27'sini karşılamaktadır.

Şekil 16. Diğer kâğıt ve kartonların üretim, ithalat ve ihracat miktarları

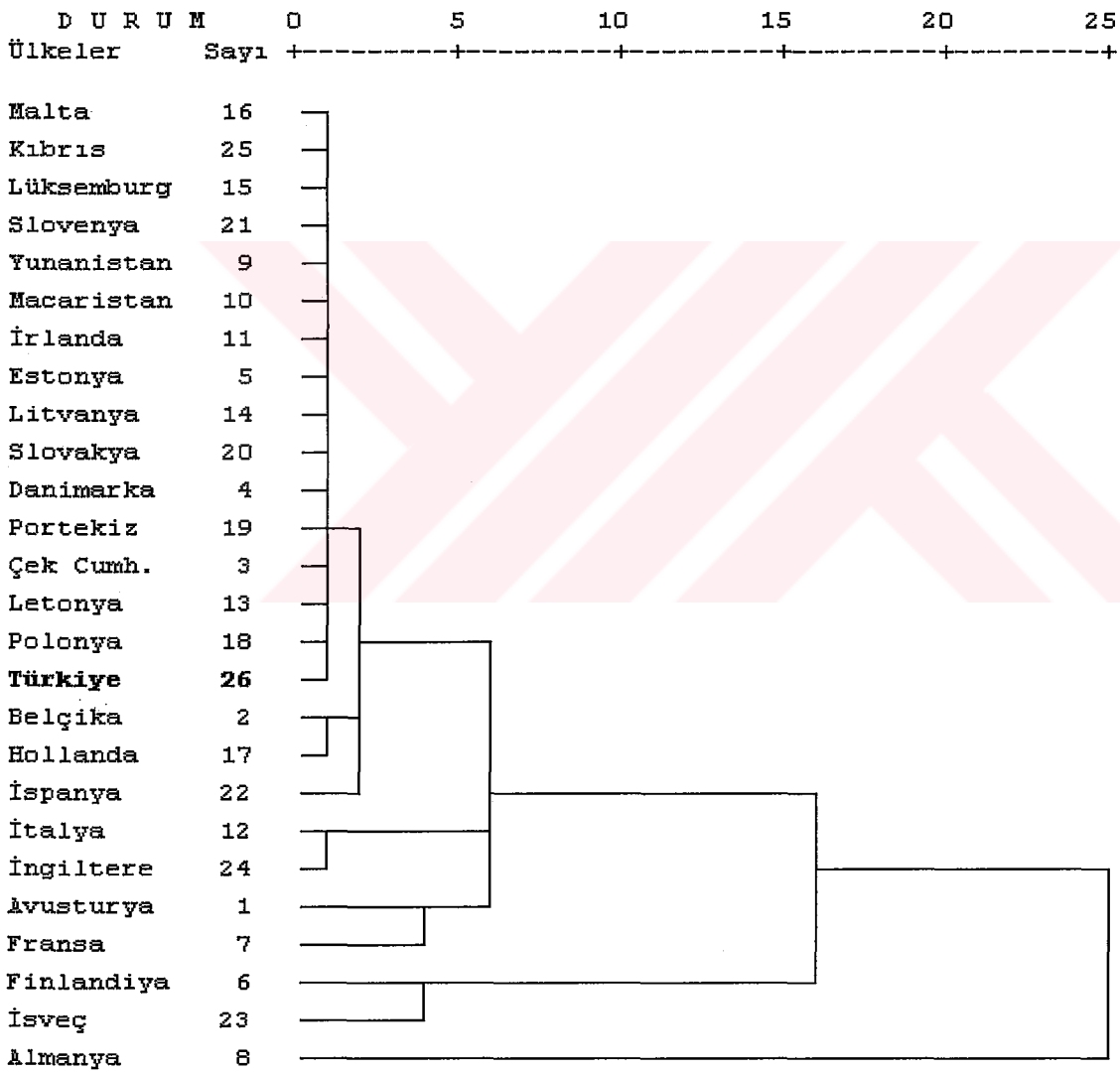
Ek Tablo 40'da diğer kâğıt ve kartonların ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi değerleri görülmektedir. Dış ticaret fazlası olan ülke sayısı on olup bunların ilki 3,3 milyar \$ ile İsveç, ikincisi ise 2,3 milyar \$ ile Finlandiya'dır. Türkiye'nin dış ticaret açığı 263,5 milyon \$ olup, dış ticaret açığı olan ülkeler arasında 12. sırada yer almaktadır. En fazla dış ticaret açığı bulunan ülke 1,1 milyar \$ ile İngiltere, ikinci 463 milyon \$ ile İspanya ve üçüncü 424,7 milyon \$ ile Belçika'dır.

3.2. AB Ülkeleri ile Türkiye'nin Orman Ürünleri Sanayi Sektörüne Göre Aşamalı Kümeleme Analizi Yöntemi ile Sınıflandırılması

AB ülkeleri ve Türkiye'nin orman ürünleri sanayi sektörüne ait 12 farklı ürün grubu ve bunlara ait toplam 60 değişken değerlendirilmiştir. Bu değişkenlere bağlı olarak 26 ülkeyi birbirleri ile değişik aşamalarda bir araya getirerek ardışık biçimde kümeler belirlemeye ve bu kümelere girecek ülkelerin hangi benzerlik (uzaklık ya da yakınlık) düzeyinde küme elemanı

olduğunu anlamak amacıyla istatistiksel bir yöntem olan Aşamalı kümeleme analizi kullanılmıştır.

Yapılan Aşamalı kümeleme analizi sonucunda ülkelerin sınıflandırılmasına ilişkin dendogram Şekil 17’de verilmektedir. Dendogram analiz edildiğinde 26 ülkenin 60 değişkene bağlı olarak 9, 7, 5, 3 ve 2 gruba ayrılabilceği görülmektedir. Burada yapılan işlem benzer değişkenlere sahip ülkelerin homojen bir grup içerisinde bulunmalarıdır.

Şekil 17. Aşamalı kümeleme analizi sonucunda elde edilen dendrogram

3.3. Aşamalı Kümeleme Analizi Yöntemi ile Elde Edilen Grupların Ayırma Analizi ile Test Edilmesi

Aşamalı kümeleme analizi sonucu belirlenen grup sayılarının hangisinin daha anlamlı olduğunu ve ne ölçüde başarılı olduğunu anlamak için istatistiksel bir yöntem olan ayırma analizi kullanılmıştır.

Aşamalı kümeleme analizi sonucu 9, 7, 5, 3 ve 2'li gruplar oluşmuştur. Oluşan 9'lu gruplandırmanın sonucu Tablo 41'de ve ayırma analiziyle test edilmesinden sonra hepsinin anlamlı olduğu ($p < 0,05$) Tablo 42'de verilmiştir. Tahmin edilen grupların gerçek gruplara ne derece uyduğu Tablo 43'de görülmektedir. Bizim için en uygun olanı mümkün olan en fazla gruba ayrılmış kümelemeyi dikkate almaktır. En fazla ayırım ise 9'lu grup olup ülkelerin hangi grupta yer aldığı Tablo 44'de ayrıntılı olarak görülmektedir.

Tablo 41. Ayırma analizinde 9'lu gruplandırma sonuçları

Fonksiyon	Özdeğer	Ayrılık %	Birikmiş %	Kabul edilmiş Korelasyon
1	8506,575 ^a	83,4	83,4	1,000
2	1145,477 ^a	11,2	94,7	1,000
3	330,169 ^a	3,2	97,9	,998
4	116,784 ^a	1,1	99,0	,996
5	42,128 ^a	,4	99,5	,988
6	24,009 ^a	,2	99,7	,980
7	21,471 ^a	,2	99,9	,977
8	10,177 ^a	,1	100,0	,954

a. Analizde ilk 8 kabul edilmiş ayırma fonksiyonu kullanılmıştır.

Tablo 42. Ayırma analizi sonucu grupların test edilmesi

Fonksiyonların Testi	Wilks' Lambda	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi	Önem Düzeyi
1 through 8	,000	489,677	128	,000
2 through 8	,000	376,568	105	,000
3 through 8	,000	288,512	84	,000
4 through 8	,000	215,979	65	,000
5 through 8	,000	156,369	48	,000
6 through 8	,000	109,317	33	,000
7 through 8	,004	69,076	20	,000
8	,089	30,173	9	,000

Tablo 43. Tahmin edilen grupların gerçek grup üyelikleri

önem düzeyi - aşamalı kümele	Tahmin Edilen Grup Üyeleri									Toplam
	1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	6,00	7,00	8,00	9,00	
Gerçek Grup 1,00	16	0	0	0	0	0	0	0	0	16
2,00	0	2	0	0	0	0	0	0	0	2
3,00	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
4,00	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2
5,00	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
6,00	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
7,00	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
8,00	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
9,00	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
% 1,00	100,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	100,0
2,00	,0	100,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	100,0
3,00	,0	,0	100,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	100,0
4,00	,0	,0	,0	100,0	,0	,0	,0	,0	,0	100,0
5,00	,0	,0	,0	,0	100,0	,0	,0	,0	,0	100,0
6,00	,0	,0	,0	,0	,0	100,0	,0	,0	,0	100,0
7,00	,0	,0	,0	,0	,0	,0	100,0	,0	,0	100,0
8,00	,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	100,0	,0	100,0
9,00	,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	100,0	100,0

Tablo 44. Aşamalı kümeleme analizi sonucuna göre oluşan gruplar ve grup üyesi ülkeler

Gruplar	1	2	3	4	5
Grup üyeleri	Almanya	İsveç	Finlandiya	Fransa	Avusturya
Gruplar	6	7	8	9	
Grup üyeleri	İngiltere İtalya	İspanya	Hollanda Belçika	Türkiye Polonya Letonya Çek Cumhuriyeti Danimarka Portekiz Slovakya Litvanya Estonya İrlanda Macaristan Yunanistan Slovenya Lüksemburg Kıbrıs Malta	

Tablo 44’de görünen Aşamalı kümeleme analizi sonucunda elde edilen 6 grupta bulunan Almanya, İsveç, Finlandiya, Fransa, Avusturya ve İspanya ayrı birer küme oluşturmaktadır. Bu ülkeler ele alınan 60 değişken bakımından diğer ülkelere ve birbirlerine göre heterojen bir durum sergilemektedir. İngiltere ile İtalya, Hollanda ile Belçika’da incelenen değişkenlere göre benzerlik göstermiş ve ikili homojen bir grup oluşturmuşlardır. Diğer taraftan Türkiye’nin de aralarında bulunduğu 16 ülke ise benzer bir yapı göstererek aynı grup içinde yer almaktadırlar. Bu grup içerisinde de Polonya, Letonya ve Çek Cumhuriyeti, orman ürünleri sanayi bakımından Türkiye’ye daha yakın özellik gösteren ülkelerdir.

Bu analizden görüleceği üzere orman ürünleri sanayinde Almanya, İsveç, Finlandiya ve Fransa gerek üretim gerekse dış ticaret hacmi bakımından diğer ülkelere göre çok önemli bir üstünlüğe sahiptirler. Bu ülkeler sadece AB’de değil tüm dünyada söz sahibi durumda bulunmaktadır. Bu nedenle bu sektörde bu ülkelerle rekabet etmek oldukça güç görünmektedir. Türkiye, imalat sanayi içerisinde işletme bakımından yaklaşık % 25 oranında bir yer teşkil eden orman ürünleri sanayinde hiçte küçümsenemeyecek bir durumda

bulunmaktadır. Türkiye, AB'ye en son üye olan 10 ülkeden ve AB'ye daha önceden üye olmuş olan Danimarka, Portekiz, İrlanda, Yunanistan ve Lüksemburg'dan daha güçlü bir yapıda bulunmaktadır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Avrupa Birliği sürecinde Türkiye'nin orman ürünleri sanayi alanında AB ülkeleri ile rekabet edebilirliğinin incelendiği bu çalışmada, ülkemizin sahip olduğu potansiyelin rekabet açısından yeterli olduğu söylenebilir.

Yapılan çalışma sonucunda elde edilen sonuçlar özetle şu şekilde verilebilir;

- Yonga levha endüstrisinde Almanya üretim, ithalat ve ihracat miktarları bakımından ilk sırada yer alırken aynı zamanda dış ticaret fazlası da en fazla olan ülkedir. Türkiye de dış ticaret fazlası olan ülkeler arasında olup 15. sıradadır. Ayrıca Türkiye üretimde 9. sırada, ithalatta 17., ihracatta ise 18. sıradadır. Dış ticaret açığı en fazla olan ülke ise açık arayla İngiltere'dir.

- MDF endüstrisinde de Almanya üretim, ithalat ve ihracat miktarları ile dış ticaret fazlası en fazla olan ülkeler arasında ilk sıradadır. Türkiye ise bu alanda dış ticaret açığı vermekte olup 18. sırada yer almaktadır. Dış ticaret açığı bulunan ülkeler arasında ise İngiltere yine ilk sıradadır. Türkiye MDF üretiminde 7. , ithalatta 9. ve ihracatta 11. sırada yer alarak iyi bir konuma sahip bulunmaktadır.

- Kontrplak endüstrisinde üretim ve ihracatta Finlandiya ilk sırada yer almakta aynı zamanda dış ticaret fazlası olan ülkeler arasında da birinci sırada bulunmaktadır. Kontrplak ithalatı ve dış ticaret açığı alanında İngiltere ilk sıradadır. Türkiye ise üretimde 11, ithalatta 20 ve ihracatta 19. sırada yer almaktadır. Dış ticaret açığı bulunan ülkeler arasında ise 11. sıradadır.

- Kereste endüstrisinde üretim miktarı bakımından Almanya, ithalatta ise İngiltere ilk sırada yer almaktadır. İhracat ve dış ticaret fazlası bulunan ülkeler arasında ilk sırada İsveç bulunmaktadır. Kereste endüstrisi alanında 16 ülkenin dış ticaret açığı bulunmakta olup Türkiye 2. sırada yer almaktadır. Ayrıca üretimde 6. sırada yer alırken, ithalat ve ihracatta 21. sırada yer almaktadır. Bu alanda dış ticaret açığı en fazla olan ülke İngiltere'dir.

- Ahşap kaplamalı levha sanayinde üretim ve ithalat yapan ülkeler arasında İtalya ilk sırada yer alırken aynı zamanda da dış ticaret açığı en fazla olan ülkedir. İhracat ve dış ticaret fazlası olan ülkeler arasında ise Almanya ilk sıradadır. Türkiye ahşap kaplamalı levha sanayi

alanında dış ticaret fazlası olan ülkeler arasında 6. sırada, üretimde 7, ithalatta 19 ve ihracatta 16. sırada yer almaktadır.

- İzolasyon levha üreten ülke sayısı 11 olup Polonya ilk sırada bulunurken Türkiye 9. sırada yer almaktadır. Polonya ayrıca ihracatta ve dış ticaret fazlası olan ülkeler arasında da ilk sırada bulunmaktadır. İzolasyon levha sanayi ithalatında ise Almanya ilk sıradadır. Türkiye ithalatta 5, ihracatta ise 10. sırada bulunurken dış ticaret açığı bulunan 18 ülke arasında 12. sırada yer almaktadır.

- Mekanik odun hamuru üretiminde Finlandiya, ihracatında ise İsveç ilk sırada yer almaktadır. Dış ticaret fazlası olan ülkeler arasında da İsveç ve Finlandiya ilk iki sırada yer almaktadır. İthalat ve dış ticaret açığı bulunan ülkeler arasında ilk sırada İtalya yer almaktadır. Türkiye'nin ise dış ticaret açığı olup genel sıralamada 11, üretimde 14 ve ithalatta 13. sırada yer almaktadır. Orman ürünleri sanayi alanında ele alınan 12 farklı ürün grubunda Türkiye'nin bir tek mekanik odun hamuru ihracatı bulunmamaktadır.

- Kimyasal odun hamuru üretim, ihracat ve dış ticaret fazlası olan 5 ülke arasında İsveç ilk sırada yer almaktadır. Kimyasal odun hamuru ithalatında ve dış ticaret açığı en fazla olan ülke ise Almanya'dır. Türkiye ise kimyasal odun hamuru üretiminde 12, ithalatta 10 ve ihracatta 16. sırada bulunurken dış ticaret açığı olan ülkeler arasında 15. sırada yer almaktadır.

- Geri kazanılmış kâğıtların üretim, ithalat ve ihracat miktarları bakımından Almanya ilk sırada yer almaktadır. Dış ticaret fazlası en fazla olan ülke ise İngiltere'dir. Türkiye geri kazanılmış kâğıtların üretiminde 10, ithalatında 9 ve ihracatında son sıralarda yer alırken dış ticaret açığı bulunan ülkeler arasında 3. sırada bulunmaktadır. Dış ticaret açığı en fazla olan ülke ise Avusturya'dır.

- Gazete kâğıdı üretim, ihracat miktarları ile dış ticaret fazlası olan 5 ülke arasında İsveç ilk sırada yer almaktadır. İthalatta ise İngiltere ilk sırada bulunmaktadır. Türkiye ise gazete kâğıdı üretiminde 13, ithalatta 8. sırada yer alırken ihracatta 20. sırada bulunmaktadır. Dış ticaret açığı bulunan ülkeler arasında İngiltere ilk sırada bulunurken Türkiye 7. sırada bulunmaktadır.

- Baskı ve yazı kâğıtları üretim ve ihracat miktarı ile dış ticaret fazlası olan ülkeler arasında ilk sırada yer alan ülke Finlandiya'dır. İthalatta ise Almanya ilk sırada yer almaktadır. Türkiye baskı ve yazı kâğıtları üretiminde 15, ithalatta 12 ve ihracatta 18. sırada yer

almaktadır. Dış ticaret açığı bulunan ülkeler arasında ise 13. sırada bulunurken en fazla dış ticaret açığı olan ülke İngiltere'dir.

- Diğer kâğıt ve kartonların üretim ve ithalat miktarları bakımından Almanya ilk sırada yer alırken ihracat ve dış ticaret fazlası olan ülkeler arasında İsveç ilk sırada bulunmaktadır. Türkiye ise bu alanda üretim ve ithalatta 11, ihracatta 14. sırada bulunurken dış ticaret açığı bulunan ülkeler arasında 12. sırada yer almaktadır. Dış ticaret açığı en fazla olan ülke ise İngiltere'dir.

Yapılan ayırma analizi sonucunda, ayırma işleminin % 100 başarı ile gerçekleştirildiğini söyleyebiliriz. Yine aynı analiz sonucunda grup ortalamalarının eşitlik testi tablosundan izolasyon levha üretim miktarları, izolasyon levha ihracat miktarları ve izolasyon levha ihracat değerleri değişkenlerinin F değerlerinin % 5 anlamlılık düzeyinde birbirinden farksız olduklarını ve gruplandırma yapmada etkili bir faktör olmadıklarını söyleyebiliriz. Geri kalan 57 değişken ise gruplandırma yapmada etkilidir.

Aşamalı kümeleme analizi sonucu oluşan grupları, şu şekilde izah etmek mümkündür;

Almanya'nın orman ürünleri sanayi alanında ilk grupta yer alması üretim miktarında, ihracat hacminde ve ithalat hacminde ilk sıralarda olmasından kaynaklanmaktadır.

İsveç ve Finlandiya'nın bu alanda iki ve üçüncü grupta yer almasında üretim miktarları ve ihracat hacimleri bakımından ilk sıralarda bulunmaları önemli bir etkidir. İsveç ve Finlandiya'nın ithalat kapasiteleri düşük olup dış ticaretleri oldukça iyi durumdadır.

Fransa'nın dördüncü sırada bulunmasına en büyük etken üretim ve ithalat hacmi bakımından ilk sıralarda ve ihracat hacmi bakımından da başlarda sayılabilecek bir konumda olmasındandır.

Avusturya'nın Fransa'dan ayrılıp beşinci grupta yer almasının, ithalat hacminin biraz daha düşük olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

İngiltere ve İtalya'nın altıncı grupta olmasının, üretim miktarları ve ihracat hacimlerinin iyi denebilecek bir seviyede olması ve ithalat hacimlerinin diğer ülkelere göre daha yüksek bulunmasından kaynaklandığı görülmektedir.

İspanya'nın Hollanda ve Belçika'dan ayrı bir grup oluşturmasının en büyük nedeni üretim miktarı bakımından onlardan daha iyi bir seviyede bulunmasındandır.

Orman ürünleri sanayi alanında ele alınan 60 değişkene bağlı olarak Almanya, İsveç, Finlandiya ve Fransa üretim ve dış ticaret hacmi bakımından diğer AB ülkelerine göre önemli bir farklılığa sahiptir. Bu farklılığın Finlandiya ve İsveç için orman ürünleri varlığının yüksek seviyede olmasından, Fransa için ekonomik gücünden ve Almanya için her iki durumdan dolayı kaynaklandığını söyleyebiliriz. Bu ülkeler orman ürünleri sanayi alanında sadece AB’de değil dünyada da söz sahibi durumdadırlar.

Türkiye, içerisinde bulunduğu grupta yer alan 16 ülkeden Polonya, Letonya ve Çek Cumhuriyeti ile benzerlik göstermektedir. Türkiye orman ürünleri sanayi alanında teknolojik yatırımlara ve AR-GE’ye önem verip çeşitli teşviklerle ancak 16 ülkenin bulunduğu gruptan çıkıp diğer gruptaki ülkelerle rekabet edebilir bir düzeye gelebilir.

Türkiye’nin orman ürünleri sanayi alanında daha ileri seviyelere gelebilmesi için yapılması gerekenleri şöyle sıralayabiliriz;

- Enflasyon oranlarının düşürülerek ekonomide istikrarlı bir seyrin yakalanması,
- Yüksek vergi oranlarının düşürülmesi,
- Maliyetlerin azaltılması için enerji girdisinin düşürülmesi ve böylece rekabet edebilirliğin artırılması,
- Teknolojik yeniliklere adapte olmak ve teknolojinin bu alanda daha da yenilenmesi,
- AR-GE çalışmalarına gerekli önemin verilmesi,
- Sanayi ve üniversite işbirliğinin geliştirilerek yeni projelerin üretilmesi,
- İşletmelerin düşük kapasite ve verimliliklerinin artırılması,
- Üretilen ürünlerin kalitelerinin artırılması,
- Pazarlamaya gerekli önemin verilmesi,
- Orman ürünleri sanayinin bel kemiğini oluşturan KOBİ’lere çeşitli teşvik ve desteklerin sağlanması,
- Orman ürünleri sanayinde mikro işletmeler diye kabul edilen 1–10 kişi çalıştıran işletmeler çok fazla sayıda bulunmaktadır. Bunların kayıt dışı istihdamlarının kayıt altına alınması,

➤ Doğal kaynaklarımızdan olan ormanları daha etkin ve verimli bir şekilde kullanabilmek. Bu bağlamda endüstriyel odun üretimi içersindeki tomruk kalitesi artırılmalı ve katma değeri yüksek olabilecek ürünlere yönelik yeni projeler üretilerek desteklenmeli,

➤ Orman ürünleri sanayi alanındaki dış ticaret açığını kapatabilmek. Bunun içinde mevcut üretim kapasitesini, ihracat miktarını artırmak ve yakacak odun tüketiminin azaltılarak endüstriyel odun tüketiminde beklenen artışların gerçekleştirilebilmesi,

➤ Türkiye'nin Avrupa, Bağımsız Devletler Topluluğu ve Orta Doğu ülkeleri pazarlarına coğrafi yakınlığının iyi değerlendirilmesi,

➤ Eğitilmiş iş gücümüzü artırarak rekabet avantajını artırmak,

➤ Özel sektör yatırımlarının ekonomideki payını artırabilmek için çeşitli cazibe merkezlerinin oluşturulması, girişimciliğin geliştirilmesi ve buna yönelik politikalar izlenmesi,

➤ Üretilen ürünlerin her yönüyle AB standartlarına uygun olarak imal edilmesi gerekmektedir. Özellikle kalite, insan sağlığı ve çevre konularında,

➤ Orman endüstri mühendisi gibi eğitilmiş ve konusuna hakim kişilerin sektörde gereken düzeyde istihdam edilmesi.

Bahsetmiş olduğumuz önerilerin birçoğu sadece orman ürünleri sanayi için değil tüm sanayi sektörü için gerekli olabilecek unsurlardır.

5. KAYNAKLAR

1. Aykaç, M. ve Parlak, Z., Tüm Yönleriyle Türkiye- AB İlişkileri, Elif Kitabevi, İstanbul, 2002.
2. URL 1. <http://www.deltur.cec.eu.int/ab-tarihce.html>, 6 Aralık 2004.
3. URL2.http://www.europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/index_en.htm, 5 Nisan 2005.
4. DİE, Türkiye İstatistik Yıllığı 2001, DİE Matbaası, 2690, Ankara, 2002.
5. Yıldırım, İ. ve Özşahin, Ş., Orman Ürünleri ve Kâğıt Sanayi Sektörlerinin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi, KTÜ V. Ulusal Orman Fakülteleri Öğrenci Kongresi, 29 Nisan-01 Mayıs 2004, Trabzon, Bildiriler Kitabı, 37-41.
6. URL3.<http://www.sanayi.gov.tr/webEdit/gozlem.aspx?menuSec=202&sayfaNo=1076&navigate=var>, 11 Mart 2005.
7. Karluk, S. R., Avrupa Birliği ve Türkiye, VII. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2003.
8. Morin, E., Avrupa'yı Düşünmek, (Çev.Şirin Tekeli), İstanbul, 1988, 44-61.
9. URL 4. http://www.netbul.com/superstar/ozeldosyalar/siyaset/avrupa_birligi, 6 Aralık 2004.
10. URL 5. <http://www.mess.org.tr/html/haberler/htm/dilekkurtis2004.pdf>, 6 Aralık 2004.
11. URL6.http://w3.sdu.edu.tr/download/tusam/06/genisletilmis_avrupa_birligi_ve_arap_ulkeleri.doc, 6 Aralık 2004.
12. Canbolat, S. İ., Uluslar Üstü Sistem Avrupa Birliği, II. Baskı, Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., 1998.
13. Hausberger, S., Politische Integration, Springer Verlag, 1974.
14. Fontaine, P., Europe in Ten Lessons, Luxembourg: EC Commission, 1992, 8-11.
15. Ege, A., "Ekonomik Yönden Bölgeselleşme: AB, NAFTA, APEC", İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi, 140, 1998.
16. Viner, J., The Customs Union Issue, Carnegie Endowment for International Peace, New York, 1950.

17. Kabaalioglu, H., Avrupa Birliği ve Kıbrıs Sorunu, Yeditepe Üniversitesi, 1997.
18. URL 7. <http://www.deik.org.tr/yayinlar.asp?publicationTypeId=21>, 27 Aralık 2004.
19. URL8. <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/DISTICIST/271004/Tablolar/Excel/HB06.xls>, 27 Aralık 2004.
20. URL 9. <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/uyelik/ilerle03.pdf>, 28 Aralık 2004.
21. URL 10. <http://www.mess.org.tr/html/refa/htm/rekabet.htm>, 23 Ocak 2006.
22. URL 11. <http://www.sanayi.gov.tr/webedit/gozlem.aspx?sayfaNo=1146>, 23 Ocak 2006.
23. URL 12. <http://www.kosgeb.gov.tr/BilgiBankasi/default.asp?Action=...&ID=134>, 23 Ocak 2006.
24. Günal, A., Esnaf ve Sanatkarların sorunları ve Çözümler, II. İktisat Kongresi, İzmir, 1981, 233-238.
25. Zadi, E., Küçük ve Orta Sanayi Teşebbüslerinin Örgütlenmesi ve Kooperatifleşme, Küçük ve Orta Sanayi Teşebbüslerinin Geliştirilmesi Semineri, MPM Yayınları, 120, 1973, 33-40.
26. Anonim, Küçük Sanayinin Yeri, Önemi ve Pazarlama Uygulamaları, MPM Yayınları, 328, Ankara, 1985.
27. DPT Türkiye II. İktisat Kongresi, III. Sosyal Gelişme ve İstihdam Komisyonu, Tebliğler, 1783, İzmir, 1981.
28. Müftüoğlu, M. T., Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Sorunlar-Öneriler, Yeniden Gözden Geçirilmiş Üçüncü Basım, Desen Ofset, Ankara, 1993.
29. Vatne, E., Local Resource Mobilisation and Internationalisation Strategies in Small and Medium Sized Enterprises, Environment and Planning A, 27 (1995), 63-80.
30. Milne, S. and Tufts, S., Industrial Restructring and The Future of The Small Firm: The Case of Canada Microbreweries, Environment and Planning A, 25 (1993), 847-861.
31. Vaassen, P. and Keeble, D., Growth-Oriented SME's in Unfavourable Regional Environments, Regional Studies, 29 (1995), 489-505.
32. Gürdal, S. ve Uslu, A., Küçük ve Orta Boy İşletmelerde Pazarlama Sorunları (Pilot Çalışma), Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Dergisi, 6,2 (1995), 87-90.
33. Öz-Alp, Ş., Küçük İşletme Kavramı ve Bu Kavrama İlişkin Ölçülerin Tespiti, Anadolu Üniversitesi İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi, 6,2 (1970), 1-20.

34. Uludağ, İ. ve Serin, V., Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler - Yapısal ve Finansal Sorunlar, Çözümler, İstanbul Ticaret Odası, 25, İstanbul, 1991.
35. Alpugan, O., Küçük İşletmeler Kavramı, Kuruluşu ve Yönetimi, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş II. Basım, Der Yayınları, Trabzon, 1994.
36. Üner, N., Türkiye’de Küçük (ve Orta Ölçekli) İşletmelerin Genel Sorunları ve Çözüm Yolları, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6,2 (1991), 1-27.
37. Budak, G., Küçük Sanayi İşletmelerinde Yönetim Birimleri Örgütsel Yapı Arasındaki İlişkilerin İrdelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6,2 (1991), 233-250.
38. Oktav, M., Önce, G., Kavas, M. ve Tanyeri, M., Orta ve Küçük İşletmelerde İhracata Yönelik Pazarlama Sorunları ve Çözüm Önerileri, TOBB Yayınları, 176, AR-GE: 79, Ankara, 1990.
39. Sover, E. Z., Küçük Sanayi Politikaları ve Kriterler, DPT Yayınları, 72, Ankara, 1968.
40. Bozkurt, R., Küresel Pazarlara Açılmak İsteyen Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Uygulayabilecekleri Stratejik İşbirliği Seçenekleri ve Ortak Girişimler, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İstanbul, 1999.
41. Şimşek, M., Ekonominin Lokomotifi KOBİ’lerin Olmazsa Olmazları, I. Baskı, Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., Alfa Yayınları: 1174, Dizi No: 36, İstanbul, 2002.
42. Melemen, M., KOBİ’lere Yönelik İhracat Teşvik Politikalarının Etkinliğini Artırıcı Bir Model Olarak Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin İncelenmesi, MÜ Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2000.
43. Ersoy, M., KOBİ’lerin Finansal Sorunları, MÜ Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1999.
44. Sarıaslan, H., Türkiye Ekonomisinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, İmalat Sanayi İşletmelerinde Sorunlar ve Yeni Stratejiler, TOBB Genel Yayın No: 309, BÖM: 35, Ankara, 1996.
45. KOSGEB, 1994 Yılı Çalışma Programı, Ankara, 1993.
46. Yalım, G., Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Teşebbüslerinin Ekonomimizdeki Yeri, Önemi ve Tanımlanması, Küçük ve Orta Boy Sanayi Teşebbüslerinin Sorunları, Çözüm yolları ve Geliştirilmesi Semineri, Ekim 1987, Ankara, Bildiriler Kitabı, 26-40.
47. KOSGEB, 1993 Yılı Çalışma Programı, Ankara, 1993.

48. Ege, A., Eğitim, S. ve Acar, V., Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği Muhtemel Etkiler ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, KOSGEB, 1995.
49. Akyüz, K. C., Doğu Karadeniz Bölgesinde Yer Alan Küçük ve Orta Ölçekli Orman Ürünleri Sanayi İşletmelerinin Yapısal Analizi, KTÜ Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trabzon, Nisan 2000.
50. Akgemci, T., KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler, KOSGEB, Ankara, 2001.
51. Çetin, C., Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi, Der Yayınları, İstanbul, 1996.
52. Blackburn, R. A., Job Quality in Small Business: Electricial and Electronic Engineering Firms in Dosert, Environment and Planning A, 22 (1988), 875-892.
53. Mac Pherson, A. D., The Impact of Industrial Process Innovation Among Small Manufacturing Firms: Emprical Evidence From Western New York, Environment and Planing A, 26 (1994), 453-470.
54. Thwortes, A. and Wynareczyk, P., The Economic Performans of Innovative Small Firms in The South East Region and Elsewhere in The UK, Regional Studies, 30 (1995), 135-149.
55. Doğan, A. A., KOBİ'lere Yönelik İhracat Rejimi ve Uygulaması, Yuvarlak Masa Toplantıları VII, TOSYÖV, Nisan 1995, Ankara, Cilt 7, 11-20.
56. Imrie, R. F., Work Decentralisation From Large to Small firms: A Preliminary Analysis of Subcontracting, Environment and Planning A, 18 (1986), 949-965.
57. Ofarell, P. N. and Hitchens, D. M. W. N., Alternative Theories of Small-Firm Growth: A Critical Review, Environment and Planning A, 20 (1988), 1365-1383.
58. Lyson, T. A. and Tolbert, C. M., Small Manufacturing and Nonmetropolitan Socioeconomic Well-Being, Environment and Planning A, 28 (1996), 1779-1794.
59. Dias, S., Organisation Structure and Puchasing Linkage Patterns of Manufacturing Firms in Developing Countries: Small and Medium Scale Firms in Metropolitan Colombo, Sri Lanka, Environment and Planning A, 18 (1986), 1595-1609.
60. Moore, B., Tyler, P. and Elliot, D., The Influence of Regional Development Incentives and Infrastructure on The Location of Small and Medium Sized Companies in Europe, Urban-Studies, 28 (1991), 1001-1026.
61. Keeble, D., Small Firm Creation and Growth, Regional Development and The North-South Divide in Britain, Environment and Planning A, 28 (1996), 909-934.

62. Cımtalay, Ü., The Establishments of The Quality Atmosphere and Culture in Small and Medium Foundations, Türk Standartları Enstitüsü, Uluslar arası Kalite Konferansı ve Fuarı, Kasım 1996, Ankara, Bildiriler Kitabı, 68-72.
63. Ofarel, P. N. and Hitchens, D. M. W. N., The Competitiveness and Performance of Small Manufacturing Firms: An Analysis of Metohedpairs in Scotland and England, Environment and Planning A, 21 (1989), 1241-1263.
64. Mac Pherson, A. D., Product Design Strategies Amongst Small and Medium Sized Manufacturing Firms, Implications for Export Planning and Regional Economic Development, Entrepreneurship and Regional Development, 7 (1995), 329-348.
65. Alptemoçin, A. D., KOBİ'lerin Finansman Sorunları, Yuvarlak Masa Toplantıları VI, TOSYÖV, Şubat 1995, Ankara, Cilt 6, 26-30.
66. Sevinç, F., KOBİ'lerin Finansman Sorunları, Yuvarlak Masa Toplantıları VI, TOSYÖV, Şubat 1995, Ankara, Cilt 6, 11-26.
67. Ulusoy, A. Ş., Türkiye'de Esnaf ve Sanatkarlar ve Küçük Sanayicilerin Sorunları ve Çözüm İçim Öneriler, II. İktisat Kongresi, Kasım 1981, İzmir, Bildiriler Kitabı, 241-250.
68. Erol, K., Kamu İhaleleri ve Küçük ve Orta Boy İşletmeler, TES-AR Yayınları, Yayın No: 19, Ankara, 1996.
69. Roman, Z., Entrepreneurship and Small Business; The Hungarian Trajectory, Journal of Business Venturing, 6 (1991), 447-465.
70. Akyüz, K. C., Trabzon İlindeki Küçük ve Orta Ölçekli Orman Ürünleri Sanayi İşletmelerinin Sosyo-Ekonomik Tahlili, Yüksek Lisans Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Tranzon, 1995.
71. KOSGEB, 2002 Yılı Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı, İmalat Sanayi Değerlendirmesi, Ankara, 2005.
72. Özcan, B., Orman Ürünleri Sanayisinin Önemi ve Ülke Ekonomisine Katkısı, Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Dergisi, 61 (1991), 16-40.
73. Anonim, Orman Ürünleri Sanayi Genel Müdürlüğü 1980-1990 Faaliyetleri, Gelişim Matbaası, Ankara, 1991.
74. Eroğlu, H. ve Usta, M., Kâğıt ve Karton Üretim Teknolojisi, I. Cilt, Esen Ofset Matbaacılık, Trabzon, 2004.
75. Konukçu, M., Statistical Profile of Turkish Forestry, T.R. Prime Ministry, State Planning Organization, p. 43, 1998.

76. Eraslan, İ., Orman Ürünleri Endüstrisinin Tanımı, Önemi, Türkiye'deki Gelişimi, Sınıflandırılması ve entegrasyonu, Sermet Matbaası, Ankara, 1992.
77. DİE, 1992 Yılı Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı, Birinci Aşama Sonuçları, Türkiye ve İller, ISSN 1300-7173, ISBN 975-19-1154-0, Yayın No: 1827, Ankara, 1995.
78. DİE, 1985 Yılı Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı, Birinci Aşama Sonuçları, Türkiye Toplamı, Yayın No: 1703, Ankara, 1994.
79. URL 13. http://www.die.gov.tr/konular/iy_sanayi.htm, 24 Haziran 2005.
80. DİE, 1985 Yılı Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı, İkinci Aşama Sonuçları, I. Büyük İmalat Sanayi, Yayın No: 1288, Ankara, 1988.
81. Özdamar, K., Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi (Çok Değişkenli Analizler), II. Cilt, Kaan Kitabevi, Eskişehir, 2002.
82. Manly, B.F.J., Multivariate Statistical Methods, A Primer, IV. Edition, J.W. Arrowsmith Ltd. Bristol, 1990.
83. Gümüş, C., Orman Köyleri Kalkınma Planlarında Çok boyutlu Yöntemlerden Yararlanma Olanakları (Gümüşhane İli Orman Köyleri Örneği), Exspres Ofset, Trabzon, 1996.
84. URL 14. <http://faostat.fao.org/faostat/collections?subset=forestry>, 21 Ağustos 2005.

6. EKLER

Ek Tablo 17. Yonga levha endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları

Yonga levha	Üretim (m ³)			İthalat (m ³)			İhracat (m ³)			Ortalama	Ortalama
	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004		
Avusturya	2.380.000	2.400.000	2.400.000	2.393.333	222.000	279.000	1.720.000	1.757.000	1.804.000	1.760.333	1.760.333
Belçika	2.480.000	2.265.000	2.265.000	2.336.667	268.776	281.033	1.983.490	1.789.737	1.789.737	1.854.321	1.854.321
Çek Cümh.	874.000	1.113.000	1.128.000	1.038.333	256.000	214.000	502.000	520.000	557.000	526.333	526.333
Danimarka	334.000	384.000	360.000	359.333	637.611	650.471	14.720	21.244	35.599	23.854	23.854
Estonya	241.000	245.000	220.000	235.333	26.074	27.005	152.419	146.219	158.336	152.325	152.325
Finlandiya	413.000	399.000	448.000	420.000	61.151	64.177	219.096	198.677	241.674	59.514	219.816
Fransa	3.825.000	3.900.000	4.250.000	3.991.667	642.412	673.906	1.374.291	1.432.232	1.610.919	660.125	1.472.481
Almanya	8.729.000	9.312.000	9.800.000	9.280.333	1.538.000	1.470.000	2.520.000	2.613.000	3.189.000	1.498.667	2.774.000
Yunanistan	757.094	757.094	757.094	757.094	39.647	144.459	56.478	103.934	103.934	109.522	88.115
Macaristan	485.000	489.000	520.800	498.267	348.000	229.000	244.000	267.000	267.000	268.667	259.333
İrlanda	333.000	428.000	419.100	393.367	51.861	55.629	229.334	298.488	298.488	54.373	275.437
İtalya	3.300.000	3.350.000	3.655.000	3.435.000	675.965	559.981	485.074	341.193	425.921	633.071	417.396
Letonya	105.000	150.800	168.200	141.333	36.786	50.186	80.019	129.468	141.342	47.088	116.943
Litvanya	189.400	248.000	270.000	235.800	100.000	166.000	111.000	106.000	82.900	164.000	99.967
Lüksemburg	165.000	165.000	150.000	160.000	22.860	17.990	92.934	91.649	175.823	20.746	120.135
Malta	0	0	0	0	19.353	10.402	0	1	1	12.883	1
Hollanda	0	0	0	0	623.600	627.900	66.100	79.600	79.600	626.467	75.100
Polonya	3.111.000	3.748.000	4.080.000	3.646.333	553.900	604.800	728.600	935.100	935.100	587.833	866.267
Portekiz	736.000	742.000	742.000	740.000	77.000	73.000	320.000	387.000	538.000	74.333	415.000
Slovakya	250.000	245.000	300.000	265.000	122.000	115.000	163.000	197.000	275.000	154.000	211.667
Slovenya	458.158	240.000	214.000	304.053	99.072	151.158	97.883	70.058	86.068	133.352	84.670
İspanya	3.450.000	3.180.000	3.100.000	3.243.333	609.000	615.000	421.000	336.000	435.000	660.667	397.333
İsveç	564.000	466.000	437.000	489.000	342.000	363.000	115.000	70.000	79.000	409.333	88.000
İngiltere	2.446.000	2.526.000	2.653.000	2.541.667	1.445.075	1.219.206	227.587	255.091	237.961	1.306.392	240.213
Kıbrıs	0	0	0	0	53.602	53.602	0	0	0	53.601	0
Türkiye	1.999.000	2.300.000	2.300.000	2.199.667	77.000	156.000	99.000	111.800	111.800	129.667	107.533
Toplam	37.624.652	39.052.894	40.637.194	39.104.913	8.948.745	8.871.903	12.023.025	12.257.491	13.659.203	9.189.434	12.646.573
Dünya	85.316.992	91.702.804	94.672.254	90.564.017	24.100.218	24.828.476	24.372.365	25.352.480	27.993.075	25.097.905	25.905.973

Ek Tablo 18. Yonga levha endüstrisinde ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi

Yonga levha	İthalat Değeri (1000\$)				İhracat Değeri (1000\$)				Dış Ticaret Dengesi (1000\$)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
Avusturya	49.110	65.374	90.486	68.323	342.477	413.546	484.688	413.570	293.367	348.172	394.202	345.247
Belçika	59.353	73.060	73.057	68.490	333.201	332.916	332.904	333.007	273.848	259.856	259.847	264.517
Çek Cumh.	43.648	53.139	71.145	55.977	62.189	79.531	108.862	83.527	18.541	26.392	37.717	27.550
Danimarka	92.462	105.727	146.482	114.890	9.105	10.581	16.275	11.987	-83.357	-95.146	-130.207	-102.903
Estonya	6.539	7.628	8.216	7.461	18.052	21.167	28.792	22.670	11.513	13.539	20.576	15.209
Finlandiya	15.020	21.870	19.604	18.831	37.380	39.511	49.516	42.136	22.360	17.641	29.912	23.304
Fransa	145.375	165.706	190.475	167.185	231.450	280.825	389.084	300.453	86.075	115.119	198.609	133.268
Almanya	271.960	342.359	386.311	333.543	537.746	645.699	855.292	679.579	265.786	303.340	468.981	346.036
Yunanistan	9.673	25.346	25.345	20.121	12.176	23.692	23.691	19.853	2.503	-1.654	-1.654	-268
Macaristan	56.234	68.063	67.780	64.026	47.691	51.997	51.781	50.490	-8.543	-16.066	-15.999	-13.536
İrlanda	18.396	24.057	24.056	22.170	32.208	53.603	53.602	46.471	13.812	29.546	29.546	24.301
İtalya	95.754	97.725	143.980	112.486	115.842	113.933	140.336	123.370	20.088	16.208	-3.644	10.884
Letonya	8.429	12.520	16.757	12.569	8.562	15.792	21.489	15.281	133	3.272	4.732	2.712
Litvanya	17.025	28.465	44.465	29.985	12.640	13.997	15.914	14.184	-4.385	-14.468	-28.551	-15.801
Lüksemburg	5.577	3.831	5.055	4.821	20.036	19.405	42.648	27.363	14.459	15.574	37.593	22.542
Malta	3.522	3.728	3.428	3.559	0	12	15	9	-3.522	-3.716	-3.413	-3.550
Hollanda	132.182	154.013	154.007	146.734	17.005	26.097	26.096	23.066	-115.177	-127.916	-127.911	-123.668
Polonya	65.800	84.515	84.500	78.272	123.900	162.128	162.100	149.376	58.100	77.613	77.600	71.104
Portekiz	11.907	11.606	13.544	12.352	44.619	58.638	89.842	64.366	32.712	47.032	76.298	52.014
Slovakya	21.906	35.280	45.951	34.379	24.718	35.217	68.046	42.660	2.812	-63	22.095	8.281
Slovenya	19.111	31.754	36.066	28.977	13.549	12.958	17.176	14.561	-5.562	-18.796	-18.890	-14.416
İspanya	99.795	120.578	161.594	127.322	76.268	70.102	89.463	78.611	-23.527	-50.476	-72.131	-48.711
İsveç	68.024	93.107	141.372	100.834	15.586	11.158	13.088	13.277	-52.438	-81.949	-128.284	-87.557
İngiltere	269.873	261.132	320.626	283.877	47.813	60.130	66.630	58.191	-222.060	-201.002	-253.996	-225.686
Kıbrıs	8.713	8.774	8.713	8.733	0	0	0	0	-8.713	-8.774	-8.713	-8.733
Türkiye	12.180	24.360	24.360	20.300	16.337	23.873	23.873	21.361	4.157	-487	-487	1.061
Toplam	1.607.568	1.923.717	2.307.375	1.946.220	2.200.550	2.576.508	3.171.203	2.649.420	592.982	652.791	863.828	703.200
Dünya	3.996.433	5.334.126	6.732.004	5.354.188	4.158.545	5.429.381	7.050.636	5.546.187	162.112	95.255	318.632	192.000

Ek Tablo 19. MDF endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları

MDF	Üretim (m ³)				İthalat (m ³)				İhracat (m ³)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
Avusturya	480.000	550.000	550.000	526.667	57.000	46.000	56.000	53.000	245.000	232.000	205.000	227.333
Belçika	260.000	260.000	260.000	260.000	397.004	561.096	561.096	506.399	170.138	160.224	160.224	163.529
Çek Cumh.	82.000	88.000	90.000	86.667	49.000	42.000	33.000	41.333	51.000	48.000	49.000	49.333
Danimarka	0	0	0	0	100.234	111.107	122.780	111.374	6.063	6.183	6.389	6.212
Estonya	0	0	0	0	6.158	8.577	8.999	7.911	269	501	1.461	744
Finlandiya	0	0	0	0	49.038	46.402	52.765	49.402	4.786	4.225	2.709	3.907
Fransa	850.000	990.000	1.100.000	980.000	261.394	268.449	273.039	267.627	865.674	998.761	906.044	923.493
Almanya	3.350.000	3.481.000	3.633.000	3.488.000	639.000	491.000	489.000	539.667	2.664.620	2.784.180	3.009.580	2.819.460
Yunanistan	0	0	0	0	139.930	148.653	148.653	145.745	6.800	7.703	7.703	7.402
Macaristan	0	0	0	0	17.000	58.000	58.000	44.333	8.293	8.000	8.000	8.098
İrlanda	292.000	354.000	371.455	339.152	34.650	34.650	34.650	34.650	264.901	264.901	264.901	264.901
İtalya	1.000.000	950.000	1.000.000	983.333	222.579	288.301	326.143	279.008	569.186	343.971	406.194	439.784
Letonya	0	0	0	0	5.818	7.338	4.507	5.888	155	31	306	164
Litvanya	0	0	0	0	12.470	20.000	28.800	20.423	570	1.000	2.600	1.390
Lüksemburg	0	0	250.000	83.333	2.904	2.484	3.714	3.034	222	810	1.417	816
Malta	0	0	0	0	2.700	1.505	1.813	2.006	0	0	0	0
Hollanda	0	0	0	0	230.000	214.900	214.900	219.933	70.400	78.000	78.000	75.467
Polonya	900.000	1.082.000	1.120.000	1.034.000	151.500	203.600	203.600	186.233	250.800	284.200	284.200	273.067
Portekiz	370.000	350.000	350.000	356.667	52.000	46.000	47.000	48.333	263.000	292.000	312.000	289.000
Slovakya	22.000	22.000	24.000	22.667	22.000	17.000	30.000	23.000	2.000	1.000	1.000	1.333
Slovenya	0	0	0	0	43.972	45.270	43.862	44.368	29.985	23.326	41.868	31.726
İspanya	1.080.000	1.120.000	1.160.000	1.120.000	488.000	457.000	356.000	433.667	748.000	669.000	690.000	702.333
İsveç	75.600	87.000	75.000	79.200	40.121	45.572	57.553	47.749	12.810	6.930	6.510	8.750
İngiltere	771.000	835.000	880.000	828.667	497.031	417.252	445.000	453.094	115.317	161.512	138.102	138.310
Kıbrıs	0	0	0	0	12.988	12.990	12.988	12.989	0	0	0	0
Türkiye	570.000	777.000	777.000	708.000	173.000	176.540	176.540	175.360	53.000	122.606	122.606	99.404
Toplam	10.102.600	10.946.000	11.640.455	10.896.352	3.707.491	3.771.686	3.790.402	3.756.526	6.402.989	6.499.064	6.705.814	6.535.956
Dünya	26.740.390	31.215.220	32.827.975	30.261.195	9.401.679	10.274.611	10.819.812	10.165.367	11.000.524	11.042.943	11.570.889	11.204.785

Ek Tablo 20. MDF endüstrisinde ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi

MDF	İthalat Değeri (1000\$)				İhracat Değeri (1000\$)				Dış Ticaret Dengesi (1000\$)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
Avusturya	16.073	16.029	21.456	17.853	55.821	62.278	72.534	63.544	39.748	46.249	51.078	45.692
Belçika	109.319	142.275	142.270	131.288	41.853	45.390	45.388	44.210	-67.466	-96.885	-96.882	-87.078
Çek Cumh.	8.675	11.367	9.790	9.944	8.583	10.479	12.833	10.632	-92	-888	3.043	688
Danimarka	15.441	17.863	21.046	18.117	1.323	1.501	1.751	1.525	-14.118	-16.362	-19.295	-16.592
Estonya	2.473	3.183	3.200	2.952	100	372	670	381	-2.373	-2.811	-2.530	-2.571
Finlandiya	12.020	13.547	16.283	13.950	1.555	1.886	1.553	1.665	-10.465	-11.661	-14.730	-12.285
Fransa	50.300	58.570	70.254	59.708	142.452	193.335	200.915	178.901	92.152	134.765	130.661	119.193
Almanya	76.593	83.055	95.321	84.990	1.059.957	1.253.664	1.499.009	1.270.877	983.364	1.170.609	1.403.688	1.185.887
Yunanistan	20.928	24.403	24.403	23.245	1.325	1.514	1.513	1.451	-19.603	-22.889	-22.890	-21.794
Macaristan	13.479	18.867	18.788	17.045	2.334	2.261	2.252	2.282	-11.145	-16.606	-16.536	-14.762
İrlanda	9.125	10.916	10.916	10.319	53.465	63.960	63.957	60.461	44.340	53.044	53.041	50.142
İtalya	32.223	70.913	91.840	64.992	73.893	79.135	101.239	84.756	41.670	8.222	9.399	19.764
Letonya	2.217	3.232	2.143	2.531	105	12	367	161	-2.112	-3.220	-1.776	-2.369
Litvanya	2.930	4.450	6.923	4.768	283	292	467	347	-2.647	-4.158	-6.456	-4.420
Lüksemburg	599	665	869	711	52	273	492	272	-547	-392	-377	-439
Malta	1.243	660	848	917	0	0	0	0	-1.243	-660	-848	-917
Hollanda	39.651	46.195	46.193	44.013	10.927	12.985	12.985	12.299	-28.724	-33.210	-33.208	-31.714
Polonya	41.600	55.410	55.400	50.803	54.200	68.912	68.900	64.004	12.600	13.502	13.500	13.201
Portekiz	10.353	11.843	12.328	11.508	70.615	83.436	106.469	86.840	60.262	71.593	94.141	75.332
Slovakya	7.052	7.929	6.621	7.201	682	749	1.778	1.070	-6.370	-7.180	-4.843	-6.131
Slovenya	9.452	11.417	11.182	10.684	5.449	5.802	8.216	6.489	-4.003	-5.615	-2.966	-4.195
İspanya	75.070	75.519	83.259	77.949	101.387	105.173	151.208	119.256	26.317	29.654	67.949	41.307
İsviç	11.473	13.349	18.915	14.579	1.994	1.302	1.174	1.490	-9.479	-12.047	-17.741	-13.089
İngiltere	124.956	107.747	148.516	127.073	20.508	24.372	25.311	23.397	-104.448	-83.375	-123.205	-103.676
Kıbrıs	2.136	2.151	2.136	2.141	0	0	0	0	-2.136	-2.151	-2.136	-2.141
Türkiye	28.489	27.511	27.511	27.837	8.104	21.099	21.099	16.767	-20.385	-6.412	-6.412	-11.070
Toplam	723.870	839.066	948.411	837.116	1.716.967	2.040.182	2.402.080	2.053.076	993.097	1.201.116	1.453.669	1.215.961
Dünya	1.886.644	2.173.175	2.453.573	2.171.131	2.697.811	3.016.639	3.508.924	3.074.458	811.167	843.464	1.055.351	903.327

Ek Tablo 21. Kontrplak endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları

Kontrplak	Üretim (m ³)				İthalat (m ³)				İhracat (m ³)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
Avusturya	186.000	186.000	186.000	186.000	156.000	180.000	143.000	159.667	240.000	262.000	262.000	254.667
Belçika	20.000	20.000	20.000	20.000	504.902	573.416	613.000	563.773	370.663	438.120	468.000	425.594
Çek Cumh.	139.000	127.000	153.000	139.667	71.000	52.000	55.000	59.333	111.000	82.000	92.000	95.000
Danimarka	15.000	17.000	13.000	15.000	253.677	393.957	460.716	369.450	69.709	109.938	107.279	95.642
Estonya	38.500	32.900	40.500	37.300	71.497	77.704	105.630	84.944	59.572	66.439	80.965	68.992
Finlandiya	1.240.000	1.300.000	1.355.000	1.298.333	70.870	67.434	75.767	71.357	1.116.958	1.172.010	1.234.380	1.174.449
Fransa	459.000	415.000	435.000	436.333	220.000	218.000	220.000	219.333	189.823	186.994	190.250	189.022
Almanya	285.000	245.000	283.000	271.000	905.000	1.103.000	1.156.000	1.054.667	167.000	200.000	232.000	199.667
Yunanistan	10.576	10.576	10.576	10.576	17.164	50.834	50.834	39.611	685	7.845	7.845	5.458
Macaristan	20.000	18.000	23.700	20.567	32.000	35.000	35.000	34.000	16.000	12.000	12.000	13.333
İrlanda	0	0	0	0	138.601	167.406	167.406	157.804	682	723	723	709
İtalya	450.000	441.000	415.000	435.333	558.222	558.470	581.155	565.949	203.888	208.473	200.977	204.446
Letonya	189.000	179.000	197.400	188.467	6.311	6.871	10.523	7.902	144.262	147.188	163.493	151.648
Litvanya	60.000	42.000	36.000	46.000	11.800	23.000	28.500	21.100	33.900	43.000	30.000	35.633
Lüksemburg	0	0	0	0	7.862	10.337	11.796	9.998	316	311	158	262
Malta	0	0	0	0	3.500	3.841	2.211	3.184	0	61	61	41
Hollanda	2.000	0	0	667	540.700	527.000	527.000	531.567	42.800	32.100	32.100	35.667
Polonya	261.000	289.000	295.000	281.667	75.400	78.000	78.000	77.133	137.500	149.000	149.000	145.167
Portekiz	32.000	25.000	25.000	27.333	26.000	30.000	23.000	26.333	11.000	10.000	5.000	8.667
Slovakya	40.000	33.000	38.000	37.000	29.000	34.000	35.000	32.667	20.000	26.000	34.000	26.667
Slovenya	15.000	24.000	25.000	21.333	18.351	22.870	25.078	22.100	17.091	16.610	22.261	18.654
İspanya	360.000	370.000	375.000	368.333	121.000	118.000	120.000	119.667	82.000	84.000	114.000	93.333
İsveç	87.000	75.000	75.000	79.000	152.000	161.000	164.000	159.000	48.000	39.000	28.000	38.333
İngiltere	0	0	0	0	1.297.000	1.253.000	1.474.000	1.341.333	59.186	66.849	89.270	71.768
Kıbrıs	2.600	2.340	1.900	2.280	55.546	55.550	55.550	55.549	59	60	60	60
Türkiye	55.000	57.000	57.000	56.333	21.000	36.071	36.071	31.047	26.000	20.757	20.757	22.505
Toplam	3.966.676	3.908.816	4.060.076	3.978.523	5.364.403	5.836.761	6.254.237	5.818.467	3.168.094	3.381.478	3.576.579	3.375.384
Dünya	59.254.028	68.189.366	68.873.381	65.438.925	20.640.139	21.648.846	24.157.057	22.148.681	20.274.963	21.250.346	21.860.713	21.128.674

Ek Tablo 22. Kontrol plak endüstrisinde ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi

Kontrol plak	İthalat Değeri (1000\$)				İhracat Değeri (1000\$)				Dış Ticaret Dengesi (1000\$)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
Avusturya	75.129	96.052	95.086	88.756	133.571	166.157	187.912	162.547	58.442	70.105	92.826	73.791
Belçika	169.025	207.855	207.855	194.912	153.163	190.984	190.984	178.377	-15.862	-16.871	-16.871	-16.535
Çek Cumh.	21.503	25.326	32.296	26.375	34.576	40.281	50.355	41.737	13.073	14.955	18.059	15.362
Danimarka	76.396	98.870	126.612	100.626	26.571	37.647	48.033	37.417	-49.825	-61.223	-78.579	-63.209
Estonya	17.612	21.233	33.071	23.972	22.270	32.242	37.664	30.725	4.658	11.009	4.593	6.753
Finlandiya	25.828	28.334	35.435	29.866	527.247	629.658	729.556	628.820	501.419	601.324	694.121	598.955
Fransa	181.077	216.388	258.780	218.748	136.920	152.144	176.369	155.144	-44.157	-64.244	-82.411	-63.604
Almanya	413.482	530.044	599.912	514.479	113.496	157.807	187.579	152.961	-299.986	-372.237	-412.333	-361.519
Yunanistan	7.531	25.939	25.939	19.803	308	9.280	9.280	6.289	-7.223	-16.659	-16.659	-13.514
Macaristan	18.574	25.472	25.472	23.173	6.991	8.631	8.631	8.084	-11.583	-16.841	-16.841	-15.088
İrlanda	41.223	48.557	48.557	46.112	219	215	215	216	-41.004	-48.342	-48.342	-45.896
İtalya	221.502	249.998	294.298	255.266	123.774	144.100	159.576	142.483	-97.728	-105.898	-134.722	-112.783
Letonya	1.492	1.998	3.603	2.364	68.824	83.254	103.926	85.335	67.332	81.256	100.323	82.970
Litvanya	3.387	5.626	11.825	6.946	11.645	12.067	11.588	11.767	8.258	6.441	-237	4.821
Lüksemburg	3.450	5.169	5.766	4.795	142	161	101	135	-3.308	-5.008	-5.665	-4.660
Malta	2.198	2.092	1.303	1.864	0	12	14	9	-2.198	-2.080	-1.289	-1.856
Hollanda	224.416	266.218	266.218	252.284	28.171	20.420	20.420	23.004	-196.245	-245.798	-245.798	-229.280
Polonya	34.900	39.207	39.207	37.771	77.100	93.416	93.416	87.977	42.200	54.209	54.209	50.206
Portekiz	12.995	16.131	14.790	14.639	4.660	5.058	1.887	3.868	-8.335	-11.073	-12.903	-10.770
Slovakya	12.994	16.157	18.508	15.886	11.701	16.358	20.640	16.233	-1.293	201	2.132	347
Slovenya	13.566	19.423	23.612	18.867	10.953	13.655	19.505	14.704	-2.613	-5.768	-4.107	-4.163
İspanya	66.707	80.733	88.775	78.738	59.375	73.855	112.369	81.866	-7.332	-6.878	23.594	3.128
İsviç	66.131	81.825	106.881	84.946	22.502	21.944	19.904	21.450	-43.629	-59.881	-86.977	-63.496
İngiltere	454.304	447.436	624.749	508.830	28.801	32.940	47.946	36.562	-425.503	-414.496	-576.803	-472.267
Kıbrıs	4.636	4.668	4.668	4.657	33	33	33	33	-4.603	-4.635	-4.635	-4.624
Türkiye	12.205	17.381	17.381	15.656	9.092	14.055	14.055	12.401	-3.113	-3.326	-3.326	-3.255
Toplam	2.182.263	2.578.132	3.010.599	2.590.331	1.612.105	1.956.374	2.251.958	1.940.146	-570.158	-621.758	-758.641	-650.186
Dünya	7.334.897	7.971.022	9.287.386	8.197.768	6.689.830	7.430.704	7.991.128	7.370.554	-645.067	-540.318	-1.296.258	-827.214

Ek Tablo 23. Kereste endüstrisinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları

Kereste	Üretim (m ³)				İthalat (m ³)				İhracat (m ³)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
Avusturya	10.415.000	10.473.000	11.133.000	10.673.667	1.351.000	1.443.000	1.485.000	1.426.333	6.422.000	6.772.000	7.457.000	6.883.667
Belçika	1.175.000	1.215.000	1.215.000	1.201.667	2.063.834	2.082.567	2.047.567	2.064.656	1.064.689	1.103.021	1.103.021	1.090.244
Çek Cumh.	3.800.000	3.805.000	3.940.000	3.848.333	381.000	369.000	406.000	385.333	1.448.000	1.454.000	1.616.000	1.506.000
Danimarka	244.000	248.000	196.000	229.333	2.679.269	2.301.681	2.251.380	2.410.777	280.532	127.285	134.349	180.722
Estonya	1.824.900	1.953.600	2.000.000	1.926.167	236.090	363.445	499.030	366.188	1.247.509	1.209.328	1.029.509	1.162.115
Fінlandiya	13.390.000	13.744.795	13.544.060	13.559.618	257.427	338.208	404.093	333.243	8.186.950	8.168.512	8.226.324	8.193.929
Fransa	9.815.000	9.539.000	9.860.000	9.738.000	3.301.920	3.525.530	3.779.968	3.535.806	1.414.417	1.385.956	1.366.718	1.389.030
Almanya	17.119.441	17.595.908	19.051.000	17.922.116	5.211.000	4.931.000	4.652.000	4.931.333	4.848.000	4.706.000	5.598.000	5.050.667
Yunanistan	195.802	195.802	195.802	195.802	838.229	1.000.333	1.000.333	946.298	12.361	10.882	10.882	11.375
Macaristan	293.000	299.000	204.800	265.600	1.227.000	1.121.000	1.121.000	1.156.333	286.000	277.000	277.000	280.000
İrlanda	817.580	1.005.296	938.959	920.612	885.362	928.438	928.438	914.079	331.335	344.077	344.077	339.830
İtalya	1.605.000	1.590.000	1.580.000	1.591.667	7.935.707	7.424.095	7.660.755	7.673.519	195.553	150.937	156.884	167.791
Letonya	3.947.200	3.950.900	3.920.000	3.939.367	157.923	385.071	687.818	410.271	2.857.195	3.233.945	2.920.623	3.003.921
Litvanya	1.300.000	1.400.000	1.450.000	1.383.333	306.600	342.000	510.500	386.367	918.400	1.015.000	917.900	950.433
Lüksemburg	133.400	133.400	133.400	133.400	50.783	53.714	64.215	56.237	34.699	44.888	50.943	43.510
Malta	0	0	0	0	18.500	22.198	21.284	20.661	0	0	0	0
Hollanda	258.000	269.000	273.000	266.667	3.021.800	3.163.400	3.163.400	3.116.200	355.600	400.300	400.300	385.400
Polonya	3.180.000	3.360.000	3.850.000	3.463.333	495.800	423.900	423.900	447.867	788.600	944.700	944.700	892.667
Portekiz	1.298.000	1.383.000	1.383.000	1.354.667	262.000	263.000	280.000	268.333	286.000	298.000	319.000	301.000
Slovakya	1.265.000	1.651.000	1.837.000	1.584.333	48.000	51.000	41.000	46.667	865.000	855.000	417.000	712.333
Slovenya	506.000	511.000	461.000	492.667	186.747	204.254	223.170	204.724	368.480	373.293	407.775	383.183
İspanya	3.524.000	3.630.000	3.730.000	3.628.000	3.174.000	3.464.000	3.326.000	3.321.333	131.000	131.000	80.000	114.000
İsveç	16.172.000	16.800.000	16.900.000	16.624.000	375.702	381.000	336.251	364.318	11.286.699	11.011.475	11.258.808	11.185.661
İngiltere	2.671.000	2.759.142	2.762.788	2.730.977	8.266.463	8.714.007	8.647.042	8.542.504	299.883	355.626	370.132	341.880
Kıbrıs	7.463	5.645	4.953	6.020	84.478	84.480	84.478	84.479	245	240	245	243
Türkiye	5.579.000	5.615.000	5.615.000	5.603.000	196.000	236.363	236.363	222.909	158.562	99.714	99.714	119.330
Toplam	100.535.786	103.132.488	106.178.762	103.282.345	43.012.634	43.616.684	44.280.985	43.636.768	44.087.709	44.472.179	45.506.904	44.688.931
Dünya	393.829.123	399.271.393	409.385.123	400.828.546	116.808.880	119.073.923	125.908.432	120.597.078	117.245.145	121.055.199	127.511.359	121.937.234

Ek Tablo 24. Kereste endüstrisinde ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi

Kereste	İthalat Değeri (1000\$)			İhracat Değeri (1000\$)			Dış Ticaret Dengesi (1000\$)			Ortalama	
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	2002	2003		2004
Avusturya	251.705	305.992	363.012	306.903	1.047.653	1.286.536	1.532.345	795.948	980.544	1.169.333	981.942
Belçika	463.337	573.532	573.512	536.794	274.810	325.213	325.202	-188.527	-248.319	-248.310	-228.385
Çek Cumh.	56.783	77.045	95.562	76.463	178.105	244.349	315.978	121.322	167.304	220.416	169.681
Danimarka	459.697	563.437	613.407	545.514	63.302	51.743	52.092	-396.395	-511.694	-561.315	-489.801
Estonya	28.168	50.616	78.428	52.404	178.918	221.798	221.927	150.750	171.182	143.499	155.144
Finlandiya	61.909	86.271	102.703	83.628	1.362.733	1.652.654	1.766.296	1.300.824	1.566.383	1.663.593	1.510.267
Fransa	734.203	912.380	1.073.638	906.740	281.482	325.636	371.207	-452.721	-586.744	-702.431	-580.632
Almanya	1.264.871	1.135.719	1.163.599	1.188.063	984.136	1.101.693	1.371.127	-280.735	-34.026	207.528	-35.744
Yunanistan	228.229	211.071	211.063	216.788	4.304	5.016	5.016	-223.925	-206.055	-206.047	-212.009
Macaristan	139.375	169.377	168.673	159.142	69.104	74.463	74.153	-70.271	-94.914	-94.520	-86.568
İrlanda	160.079	231.610	231.602	207.764	57.770	69.784	69.781	-102.309	-161.826	-161.821	-141.985
İtalya	1.564.452	1.791.664	1.980.261	1.778.792	111.998	102.639	122.004	-1.452.454	-1.689.025	-1.858.257	-1.666.579
Letonya	18.702	51.507	101.413	57.207	374.053	509.207	550.409	355.351	457.700	448.996	420.682
Litvanya	45.349	60.997	91.775	66.040	139.218	176.964	183.627	93.869	115.967	91.852	100.563
Lüksemburg	10.863	13.522	18.400	14.262	6.331	11.435	12.451	-4.532	-2.087	-5.949	-4.189
Malta	7.608	9.744	10.120	9.157	0	0	31	-7.608	-9.744	-10.089	-9.147
Hollanda	676.841	799.601	799.573	758.672	110.762	130.327	130.322	-566.079	-669.274	-669.251	-634.868
Polonya	84.600	90.615	90.600	88.605	138.000	183.132	183.100	53.400	92.517	92.500	79.472
Portekiz	107.442	119.936	155.658	127.679	42.631	55.295	67.740	-64.811	-64.641	-87.918	-72.457
Slovakya	11.122	13.666	14.606	13.131	125.325	151.428	127.862	114.203	137.762	113.256	121.740
Slovenya	46.788	60.281	70.501	59.190	61.442	68.140	80.052	14.654	7.859	9.551	10.688
İspanya	728.019	927.613	989.468	881.700	60.114	52.219	45.687	-667.905	-875.394	-943.781	-829.027
İsveç	112.915	141.087	166.410	140.137	2.114.284	2.506.303	2.762.237	2.001.369	2.365.216	2.595.827	2.320.804
İngiltere	1.678.450	2.003.058	2.176.679	1.952.729	60.713	76.551	91.125	-1.617.737	-1.926.507	-2.085.554	-1.876.599
Kıbrıs	21.346	21.497	21.346	21.396	45	46	45	-21.301	-21.451	-21.301	-21.351
Türkiye	25.839	27.097	27.097	26.678	26.792	13.039	13.039	953	-14.058	-14.058	-9.054
Toplam	8.988.692	10.448.935	11.389.106	10.275.578	7.874.025	9.395.610	10.474.855	-1.114.667	-1.053.325	-914.251	-1.027.414
Dünya	23.919.215	25.516.102	29.389.789	26.275.035	22.662.971	24.387.987	28.659.640	-1.256.244	-1.128.115	-730.149	-1.038.169

Ek Tablo 25. Ahşap kaplamalı levha sanayinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları

Ahşap kaplamalı levha	Üretim (m ³)				İthalat (m ³)				İhracat (m ³)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
	Avusturya	23.420	23.420	23.420	23.420	31.000	37.000	50.000	39.333	29.000	30.000	35.000
Belçika	54.000	48.000	48.000	50.000	39.020	36.199	36.199	37.139	27.368	19.284	19.284	21.979
Çek Cumh.	14.000	17.000	19.000	16.667	24.000	21.000	21.000	22.000	18.000	18.000	23.000	19.667
Danimarka	1.000	0	0	333	70.791	77.596	80.199	76.195	7.947	5.048	5.631	6.209
Estonya	52.800	31.800	33.000	39.200	1.034	1.942	2.018	1.665	13.813	17.502	18.100	16.472
Finlandiya	70.000	84.000	79.000	77.667	21.617	10.610	9.671	13.966	75.386	78.342	77.008	76.912
Fransa	126.000	84.000	61.000	90.333	131.798	137.661	151.183	140.214	71.916	56.029	37.917	55.287
Almanya	392.000	392.000	392.000	392.000	155.000	167.000	162.000	161.333	120.000	120.000	123.000	121.000
Yunanistan	0	0	0	0	22.062	15.990	15.990	18.014	8.858	662	662	3.394
Macaristan	49.000	46.000	41.000	45.333	11.000	10.000	10.000	10.333	25.000	28.000	28.000	27.000
İrlanda	0	0	0	0	11.530	4.771	4.771	7.024	1.052	183	183	473
İtalya	470.000	460.000	470.000	466.667	184.142	191.390	186.984	187.505	27.911	27.800	28.555	28.089
Letonya	23.700	28.500	28.600	26.933	1.113	1.129	1.187	1.143	12.204	14.191	14.671	13.689
Litvanya	0	0	0	0	6.000	8.000	32.700	15.567	400	1.000	4.100	1.833
Lüksemburg	0	0	0	0	577	547	603	576	7	6	4	6
Malta	0	0	0	0	123	240	284	216	0	51	51	34
Hollanda	11.000	0	0	3.667	24.900	37.000	37.000	32.967	11.500	8.000	8.000	9.167
Polonya	72.000	90.000	95.000	85.667	21.600	23.900	23.900	23.133	16.200	18.800	18.800	17.933
Portekiz	42.000	28.000	28.000	32.667	40.000	35.000	46.000	40.333	44.000	35.000	34.000	37.667
Slovakya	17.000	16.000	18.000	17.000	12.384	24.000	9.000	15.128	7.000	8.000	5.000	6.667
Slovenya	130.000	52.000	48.000	76.667	6.586	6.436	12.547	8.523	23.269	24.288	22.275	23.277
İspanya	60.000	55.000	56.000	57.000	121.000	136.000	139.000	132.000	47.000	43.000	41.000	43.667
İsveç	15.000	15.000	15.000	15.000	28.413	28.932	28.469	28.605	17.953	21.590	44.799	28.114
İngiltere	0	0	0	0	34.396	27.825	29.425	30.549	6.023	5.078	4.608	5.236
Kıbrıs	0	0	0	0	2.200	2.200	2.200	2.200	51	50	50	50
Türkiye	60.000	65.000	65.000	63.333	8.000	11.187	11.187	10.125	14.400	12.954	12.954	13.436
Toplam	1.682.920	1.535.720	1.520.020	1.579.553	1.010.286	1.053.555	1.103.517	1.055.786	626.258	592.858	606.652	608.589
Dünya	9.026.820	11.378.520	11.378.820	10.594.720	4.209.594	4.081.805	4.589.510	4.293.636	4.214.840	4.560.385	4.956.756	4.577.327

Ek Tablo 26. Ahşap kaplamalı levha sanayinde ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi

Ahşap kaplamalı levha	İthalat Değeri (1000\$)				İhracat Değeri (1000\$)				Dış Ticaret Dengesi (1000\$)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
	Avusturya	48.706	66.078	86.207	66.997	59.020	71.346	93.763	74.710	10.314	5.268	7.556
Belçika	50.549	54.695	54.695	53.313	48.400	45.742	45.742	46.628	-2.149	-8.953	-8.953	-6.685
Çek Cumh.	25.108	27.600	31.867	28.192	19.457	33.887	47.352	33.565	-5.651	6.287	15.485	5.374
Danimarka	44.561	42.902	48.940	45.468	9.769	8.756	11.679	10.068	-34.792	-34.146	-37.261	-35.400
Estonya	1.775	2.754	3.098	2.542	15.393	22.061	22.998	20.151	13.618	19.307	19.900	17.608
Finlandiya	10.475	12.123	14.201	12.266	36.307	46.966	53.401	45.558	25.832	34.843	39.200	33.292
Fransa	109.715	133.864	153.793	132.457	98.611	103.230	97.773	99.871	-11.104	-30.634	-56.020	-32.586
Almanya	218.257	251.833	245.448	238.513	258.305	279.411	318.014	285.243	40.048	27.578	72.566	46.731
Yunanistan	24.246	35.535	35.535	31.772	2.543	656	656	1.285	-21.703	-34.879	-34.879	-30.487
Macaristan	17.271	18.876	18.876	18.341	22.657	27.604	27.604	25.955	5.386	8.728	8.728	7.614
İrlanda	8.396	9.033	9.033	8.821	1.253	1.242	1.242	1.246	-7.143	-7.791	-7.791	-7.575
İtalya	236.034	279.051	300.385	271.823	98.023	116.092	140.955	118.357	-138.011	-162.959	-159.430	-153.467
Letonya	1.836	1.509	1.760	1.702	12.636	17.067	17.102	15.602	10.800	15.558	15.342	13.900
Litvanya	8.571	13.984	15.002	12.519	630	2.197	4.686	2.504	-7.941	-11.787	-10.316	-10.015
Lüksemburg	642	748	869	753	9	9	6	8	-633	-739	-863	-745
Malta	332	129	139	200	0	39	57	32	-332	-90	-82	-168
Hollanda	19.946	24.001	24.001	22.649	14.175	13.149	13.149	13.491	-5.771	-10.852	-10.852	-9.158
Polonya	33.900	43.608	43.608	40.372	30.100	38.507	38.507	35.705	-3.800	-5.101	-5.101	-4.667
Portekiz	36.454	42.791	51.415	43.553	18.346	21.600	24.726	21.557	-18.108	-21.191	-26.689	-21.996
Slovakya	15.239	18.423	20.751	18.138	9.195	11.313	9.521	10.010	-6.044	-7.110	-11.230	-8.128
Slovenya	16.622	19.589	24.447	20.219	33.213	40.311	41.273	38.266	16.591	20.722	16.826	18.046
İspanya	161.590	205.449	231.400	199.480	67.192	75.930	85.957	76.360	-94.398	-129.519	-145.443	-123.120
İsveç	42.339	47.955	55.486	48.593	19.378	25.583	42.558	29.173	-22.961	-22.372	-12.928	-19.420
İngiltere	57.800	62.686	65.733	62.073	18.700	14.969	14.876	16.182	-39.100	-47.717	-50.857	-45.891
Kıbrıs	3.306	3.329	3.329	3.321	22	23	23	23	-3.284	-3.306	-3.306	-3.299
Türkiye	5.190	7.590	7.590	6.790	13.302	18.031	18.031	16.455	8.112	10.441	10.441	9.665
Toplam	1.198.860	1.426.135	1.547.608	1.390.868	906.636	1.035.721	1.171.651	1.038.003	-292.224	-390.414	-375.957	-352.865
Dünya	2.592.835	2.885.086	3.150.541	2.876.154	2.476.235	2.778.454	3.120.122	2.791.604	-116.600	-106.632	-30.419	-84.550

Ek Tablo 27. İzolasyon levha sanayinin üretim, ithalat ve ihracat miktarları

İzolasyon levha	Üretim (m ³)				İthalat (m ³)				İhracat (m ³)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
	Avusturya	130.000	130.000	130.000	130.000	20.000	29.000	32.000	27.000	69.000	66.000	70.000
Belçika	100.000	105.000	105.000	103.333	49.028	42.533	42.533	44.698	125.031	101.489	101.489	109.336
Çek Cumh.	0	0	0	0	30.000	32.000	22.000	28.000	28.000	27.000	14.000	23.000
Danimarka	0	0	0	0	40.836	32.289	33.287	35.471	8.290	7.320	9.533	8.381
Estonya	37.970	41.263	46.325	41.853	4.183	2.806	3.172	3.387	113.845	25.500	24.552	54.632
Finlandiya	48.000	57.000	57.500	54.167	35.394	38.649	47.102	40.382	11.930	10.026	7.249	9.735
Fransa	80.000	80.000	80.000	80.000	38.202	33.510	64.760	45.491	85.582	80.714	49.088	71.795
Almanya	0	0	0	0	273.000	333.000	222.000	276.000	263.000	238.000	101.000	200.667
Yunanistan	0	0	0	0	36.564	41.578	41.578	39.907	3.202	6.173	6.173	5.183
Macaristan	0	0	0	0	4.395	3.000	3.000	3.465	1.259	0	1.898	1.052
İrlanda	0	0	0	0	11.100	11.100	11.100	11.100	7.057	7.057	7.057	7.057
İtalya	0	0	0	0	281.270	197.370	173.373	217.338	65.649	35.890	29.217	43.585
Letonya	0	0	0	0	1.065	275	1.474	938	26	0	112	46
Litvanya	21.000	29.000	31.000	27.000	12.620	13.000	10.400	12.007	21.950	36.000	36.600	31.517
Lüksemburg	0	0	0	0	9.000	4.825	8.354	7.393	0	0	189.919	63.306
Malta	0	0	0	0	10.900	3.607	3.672	6.060	0	0	0	0
Hollanda	10.000	10.000	8.000	9.333	113.800	126.000	126.000	121.933	38.600	26.400	26.400	30.467
Polonya	307.000	384.000	474.000	388.333	30.500	11.400	11.400	17.767	236.900	300.300	300.300	279.167
Portekiz	0	0	0	0	27.000	28.000	19.000	24.667	3.000	2.000	1.000	2.000
Slovakya	75.000	76.000	80.000	77.000	4.000	19.000	18.000	13.667	52.000	53.000	53.000	52.667
Slovenya	0	0	0	0	5.554	5.487	4.624	5.222	1.870	2.171	1.564	1.868
İspanya	0	0	0	0	40.000	39.000	22.000	33.667	42.000	11.000	12.000	21.667
İsveç	37.800	30.800	30.800	33.133	45.612	36.576	64.700	48.963	25.010	13.530	12.710	17.083
İngiltere	0	0	0	0	249.155	166.662	159.847	191.888	6.190	10.700	28.150	15.013
Kıbrıs	0	0	0	0	7.381	7.380	7.381	7.381	6	10	6	7
Türkiye	30.000	33.000	33.000	32.000	7.000	78.560	78.560	54.707	24.000	49.744	49.744	41.163
Toplam	876.770	976.063	1.075.625	976.153	1.387.559	1.336.607	1.231.317	1.318.494	1.233.397	1.110.024	1.132.761	1.158.727
Dünya	6.323.260	6.354.453	6.698.015	6.458.576	3.105.520	3.156.769	3.105.121	3.122.470	2.272.922	2.258.606	2.257.072	2.262.867

Ek Tablo 28. İzolasyon levha sanayinde ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi

İzolasyon levha	İthalat Değeri (1000\$)			İhracat Değeri (1000\$)			Dış Ticaret Dengesi (1000\$)			Ortalama		
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002		2003	2004
Avusturya	4.601	6.535	9.909	7.015	14.755	15.564	19.387	16.569	10.154	9.029	9.478	9.554
Belçika	6.994	7.362	7.361	7.239	13.178	13.022	13.022	13.074	6.184	5.660	5.661	5.835
Çek Cumh.	2.841	4.227	3.354	3.474	4.490	3.268	4.681	4.146	1.649	-959	1.327	672
Danimarka	4.611	5.260	5.955	5.275	2.540	2.786	3.864	3.063	-2.071	-2.474	-2.091	-2.212
Estonya	565	438	545	516	7.260	1.965	2.672	3.966	6.695	1.527	2.127	3.450
Finlandiya	4.385	5.246	7.426	5.686	986	1.062	1.112	1.053	-3.399	-4.184	-6.314	-4.632
Fransa	7.003	7.577	16.932	10.504	8.861	9.607	8.299	8.922	1.858	2.030	-8.633	-1.582
Almanya	28.984	45.395	49.489	41.289	19.460	21.882	14.836	18.726	-9.524	-23.513	-34.653	-22.563
Yunanistan	4.372	9.277	9.277	7.642	8.644	1.836	1.836	4.105	4.272	-7.441	-7.441	-3.537
Macaristan	2.121	1.454	1.448	1.674	147	223	222	197	-1.974	-1.231	-1.226	-1.477
İrlanda	2.313	2.768	2.767	2.616	1.166	1.395	1.395	1.319	-1.147	-1.373	-1.372	-1.297
İtalya	25.698	23.878	25.758	25.111	13.149	12.069	15.210	13.476	-12.549	-11.809	-10.548	-11.635
Letonya	298	168	729	398	30	0	38	23	-268	-168	-691	-376
Litvanya	1.271	1.333	2.158	1.587	2.018	4.048	5.160	3.742	747	2.715	3.002	2.155
Lüksemburg	1.336	745	1.372	1.151	0	0	31.420	10.473	-1.336	-745	30.048	9.322
Malta	846	1.187	1.258	1.097	0	3	10	4	-846	-1.184	-1.248	-1.093
Hollanda	10.369	14.157	14.156	12.894	4.358	4.461	4.461	4.427	-6.011	-9.696	-9.695	-8.467
Polonya	5.600	2.200	2.200	3.333	24.200	34.906	34.900	31.335	18.600	32.706	32.700	28.002
Portekiz	2.981	3.519	3.517	3.339	669	348	224	414	-2.312	-3.171	-3.293	-2.925
Slovakya	1.557	1.762	2.351	1.890	4.264	5.591	7.151	5.669	2.707	3.829	4.800	3.779
Slovenya	881	1.265	1.147	1.098	376	511	492	460	-505	-754	-655	-638
İspanya	5.034	5.931	9.404	6.790	4.980	3.078	4.350	4.136	-54	-2.853	-5.054	-2.654
İsveç	4.673	5.796	13.660	8.043	3.893	2.542	2.292	2.909	-780	-3.254	-11.368	-5.134
İngiltere	32.489	31.071	31.747	31.769	1.935	3.116	3.600	2.884	-30.554	-27.955	-28.147	-28.885
Kıbrıs	1.292	1.301	1.292	1.295	4	4	4	4	-1.288	-1.297	-1.288	-1.291
Türkiye	941	13.023	13.023	8.996	2.088	6.612	6.612	5.104	1.147	-6.411	-6.411	-3.892
Toplam	164.056	202.875	238.235	201.722	143.451	149.899	187.250	160.200	-20.605	-52.976	-50.985	-41.522
Dünya	396.632	449.990	521.647	456.090	358.397	397.233	432.527	396.052	-38.235	-52.757	-89.120	-60.037

Ek Tablo 29. Mekanik odun hamurunun üretim, ithalat ve ihracat miktarları

Mekanik odun hamuru	Üretim (ton)				İthalat (ton)				İhracat (ton)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
Avusturya	373.000	417.000	425.056	405.019	8.000	6.000	4.000	6.000	0	0	0	0
Belçika	164.000	158.000	158.000	160.000	19.093	2.701	2.701	8.165	15.743	6	6	5.252
Çek Cumh.	82.000	84.000	84.000	83.333	0	0	6.000	2.000	0	0	0	0
Danimarka	0	0	0	0	8.646	8.046	8.317	8.336	24	0	0	8
Estonya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Finlandiya	4.087.000	4.098.000	4.336.000	4.173.667	1.103	1.937	2.866	1.969	26.056	19.746	23.771	23.191
Fransa	616.000	631.000	699.000	648.667	67.176	47.293	39.321	51.263	8.299	3.194	770	4.088
Almanya	1.252.000	1.344.000	1.396.000	1.330.667	56.000	52.000	43.000	50.333	23.000	18.000	19.000	20.000
Yunanistan	0	0	0	0	53	40	40	44	0	0	0	0
Macaristan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
İrlanda	0	0	0	0	321	55	55	144	250	250	250	250
İtalya	309.159	341.000	365.000	338.386	140.467	143.487	136.399	140.118	5.581	8.037	6.203	6.607
Letonya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Litvanya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lüksemburg	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Malta	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Hollanda	118.000	124.000	119.000	120.333	46.800	50.500	50.500	49.267	10.300	15.400	15.400	13.700
Polonya	102.000	68.000	65.000	78.333	900	600	600	700	0	0	0	0
Portekiz	0	0	0	0	6.000	4.000	2.000	4.000	0	0	0	0
Slovakya	2.000	0	0	667	1.000	2.000	1.000	1.333	0	0	0	0
Slovenya	32.000	32.000	32.000	32.000	6.494	10.627	3.838	6.986	1	25	0	9
İspanya	122.000	91.000	95.000	102.667	28.000	36.000	30.000	31.333	37.000	37.000	33.000	35.667
İsveç	3.021.000	3.222.600	3.397.000	3.213.533	47.948	43.336	59.387	50.224	161.839	153.897	139.791	151.842
İngiltere	444.000	413.000	258.000	371.667	65.190	69.387	71.707	68.761	7.576	2.174	1.637	3.796
Kıbrıs	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Türkiye	42.000	42.000	42.000	42.000	4.000	4.000	4.000	4.000	0	0	0	0
Toplam	10.766.159	11.065.600	11.471.056	11.100.938	507.191	482.009	465.731	484.977	295.669	257.730	239.829	264.409
Dünya	34.811.109	35.150.187	36.126.343	35.362.546	1.381.113	1.192.646	1.141.990	1.238.583	1.269.013	1.130.811	1.068.458	1.156.094

Ek Tablo 30. Mekanik odun hamurunda ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi

Mekanik odun hamuru	İthalat Değeri (1000\$)				İhracat Değeri (1000\$)				Dış Ticaret Dengesi (1000\$)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
Avusturya	2.298	1.888	1.433	1.873	0	78	15	31	-2.298	-1.810	-1.418	-1.842
Belçika	8.152	1.155	1.155	3.487	6.414	3	3	2.140	-1.738	-1.152	-1.152	-1.347
Çek Cumh.	183	213	5.578	1.991	0	0	39	13	-183	-213	-5.539	-1.978
Danimarka	2.940	3.130	3.196	3.089	14	0	0	5	-2.926	-3.130	-3.196	-3.084
Estonya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Finlandiya	394	782	1.254	810	7.368	7.888	10.456	8.571	6.974	7.106	9.202	7.761
Fransa	27.340	21.523	18.823	22.562	1.704	1.473	422	1.200	-25.636	-20.050	-18.401	-21.362
Almanya	17.804	20.972	16.994	18.590	8.394	8.452	8.367	8.404	-9.410	-12.520	-8.627	-10.186
Yunanistan	29	28	28	28	0	0	0	0	-29	-28	-28	-28
Macaristan	0	156	155	104	0	0	0	0	0	-156	-155	-104
İrlanda	282	42	42	122	73	85	85	81	-209	43	43	-41
İtalya	50.431	58.905	58.659	55.998	2.384	3.041	2.564	2.663	-48.047	-55.864	-56.095	-53.335
Letonya	0	7	0	2	0	0	0	0	0	-7	0	-2
Litvanya	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	-1	0
Lüksemburg	0	2	1	1	0	0	0	0	0	-2	-1	-1
Malta	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hollanda	15.428	18.639	18.638	17.568	3.456	5.964	5.963	5.128	-11.972	-12.675	-12.675	-12.441
Polonya	400	300	300	333	0	0	0	0	-400	-300	-300	-333
Portekiz	1.801	1.388	473	1.221	0	0	0	0	-1.801	-1.388	-473	-1.221
Slovakya	921	1.329	1.029	1.093	0	0	0	0	-921	-1.329	-1.029	-1.093
Slovenya	1.922	3.775	1.252	2.316	1	3	0	1	-1.921	-3.772	-1.252	-2.315
İspanya	11.933	18.183	15.811	15.309	9.739	12.052	10.979	10.923	-2.194	-6.131	-4.832	-4.386
İsveç	15.563	18.211	25.617	19.797	55.721	59.565	62.582	59.289	40.158	41.354	36.965	39.492
İngiltere	35.595	41.556	43.136	40.096	2.984	818	629	1.477	-32.611	-40.738	-42.507	-38.619
Kıbrıs	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Türkiye	1.557	1.557	1.557	1.557	0	0	0	0	-1.557	-1.557	-1.557	-1.557
Toplam	194.973	213.741	215.132	207.949	98.252	99.422	102.104	99.926	-96.721	-114.319	-113.028	-108.023
Dünya	466.096	459.215	452.713	459.341	354.506	355.848	348.502	352.952	-111.590	-103.367	-104.211	-106.389

Ek Tablo 31. Kimyasal odun hamurunun üretim, ithalat ve ihracat miktarları

Kimyasal odun hamuru	Üretim (ton)			İthalat (ton)			İhracat (ton)					
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
Avusturya	1.185.000	1.208.000	1.273.378	1.222.126	548.000	517.000	610.000	558.333	321.000	294.000	256.000	290.333
Belçika	302.000	333.000	333.000	322.667	965.282	918.078	918.078	933.813	618.644	591.502	591.502	600.549
Çek Cumh.	620.000	634.000	650.000	634.667	147.000	162.000	151.000	153.333	330.000	335.000	340.000	335.000
Danimarka	0	0	0	0	51.907	49.909	47.282	49.699	1.428	640	682	917
Estonya	65.300	67.100	70.000	67.467	2	294	1	99	0	0	0	0
Finlandiya	7.142.000	7.350.000	7.783.000	7.425.000	91.926	129.630	153.468	125.008	1.958.179	2.234.960	2.244.828	2.145.989
Fransa	1.678.000	1.512.000	1.551.000	1.580.333	2.073.165	2.030.512	2.057.109	2.053.595	411.902	389.114	441.575	414.197
Almanya	896.000	1.106.000	848.000	950.000	4.042.000	4.106.000	4.259.000	4.135.667	491.000	438.000	483.000	470.667
Yunanistan	0	0	0	0	101.494	105.515	105.515	104.175	1.405	4.456	4.456	3.439
Macaristan	0	0	0	0	172.000	205.000	205.000	194.000	0	1.000	1.000	667
İrlanda	0	0	0	0	10.970	12.116	12.116	11.734	7	0	0	2
İtalya	43.000	43.000	38.000	41.333	3.038.830	3.038.830	3.038.830	3.038.830	9.842	9.842	9.842	9.842
Letonya	0	0	0	0	43	43	29	38	0	780	62	281
Litvanya	0	0	0	0	4.360	2.000	2.100	2.820	1.970	0	0	657
Lüksemburg	0	0	0	0	5	57	21	28	0	0	3	1
Malta	0	0	0	0	350	26	0	125	0	0	0	0
Hollanda	0	0	0	0	826.500	935.300	935.300	899.033	124.300	291.200	291.200	235.567
Polonya	784.000	811.000	791.000	795.333	359.400	390.400	390.400	380.067	28.500	34.200	34.200	32.300
Portekiz	1.929.000	1.935.000	1.935.000	1.933.000	134.000	124.000	108.000	122.000	962.000	961.000	933.000	952.000
Slovakya	356.000	365.000	402.000	374.333	79.000	102.000	101.000	94.000	101.000	119.000	109.000	109.667
Slovenya	121.000	121.000	121.000	121.000	150.405	167.905	193.134	170.481	26.563	37.926	31.015	31.835
İspanya	1.575.000	1.776.000	1.780.000	1.710.333	749.000	708.500	779.000	745.500	664.000	767.000	909.000	780.000
İsveç	8.052.000	8.236.000	8.417.000	8.235.000	272.385	275.516	292.270	280.057	3.023.903	3.020.204	3.115.667	3.053.258
İngiltere	0	0	0	0	1.473.298	1.378.994	1.466.096	1.439.463	639	446	946	677
Kıbrıs	0	0	0	0	4.133	4.130	4.130	4.131	15	10	10	12
Türkiye	183.000	183.000	183.000	183.000	359.000	359.000	359.000	359.000	1.102	1.102	1.102	1.102
Toplam	24.931.300	25.680.100	26.175.378	25.595.593	15.654.455	15.722.755	16.187.879	15.855.030	9.077.399	9.531.382	9.798.090	9.468.957
Dünya	121.810.986	124.495.112	126.145.718	124.150.605	35.711.156	36.015.531	36.484.671	36.070.453	34.983.944	34.828.636	35.196.368	35.002.983

Ek Tablo 32. Kimyasal odun hamurunda ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi

Kıyasal odun hamuru	İthalat Değeri (1000\$)				İhracat Değeri (1000\$)				Dış Ticaret Dengesi (1000\$)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
Avusturya	265.553	284.514	351.979	300.682	147.094	153.095	150.873	150.354	-118.459	-131.419	-201.106	-150.328
Belçika	432.307	450.079	450.079	444.155	265.469	274.170	274.170	271.270	-166.838	-175.909	-175.909	-172.885
Çek Cumh.	67.840	79.958	78.634	75.477	120.285	137.679	161.090	139.685	52.445	57.721	82.456	64.207
Danimarka	31.644	31.112	30.903	31.220	832	429	426	562	-30.812	-30.683	-30.477	-30.657
Estonya	4	105	5	38	0	0	0	0	-4	-105	-5	-38
Finlandiya	38.299	60.210	74.905	57.805	793.771	1.011.712	1.121.556	975.680	755.472	951.502	1.046.651	917.875
Fransa	921.534	995.992	1.088.798	1.002.108	177.492	188.827	217.266	194.528	-744.042	-807.165	-871.532	-807.580
Almanya	1.800.589	2.002.056	2.260.529	2.021.058	257.248	253.356	297.430	269.345	-1.543.341	-1.748.700	-1.963.099	-1.751.713
Yunanistan	44.535	49.025	49.025	47.528	689	2.212	2.212	1.704	-43.846	-46.813	-46.813	-45.824
Macaristan	75.525	101.822	101.399	92.915	101	392	392	295	-75.424	-101.430	-101.007	-92.620
İrlanda	6.497	8.823	8.823	8.048	6	0	0	2	-6.491	-8.823	-8.823	-8.046
İtalya	1.351.634	1.616.929	1.735.385	1.567.983	6.222	7.443	9.618	7.761	-1.345.412	-1.609.486	-1.725.767	-1.560.222
Letonya	18	22	33	24	0	3	23	9	-18	-19	-10	-16
Litvanya	969	310	359	546	638	2	1	214	-331	-308	-358	-332
Lüksemburg	6	52	46	35	0	0	2	1	-6	-52	-44	-34
Malta	236	25	11	91	0	0	18	6	-236	-25	7	-85
Hollanda	382.294	470.472	470.472	441.079	64.042	162.279	162.279	129.533	-318.252	-308.193	-308.193	-311.546
Polonya	160.000	185.532	185.532	177.021	11.000	15.803	15.803	14.202	-149.000	-169.729	-169.729	-162.819
Portekiz	55.805	57.991	58.900	57.565	390.103	434.074	442.583	422.253	334.298	376.083	383.683	364.688
Slovakya	32.942	49.757	56.509	46.403	34.399	47.179	45.848	42.475	1.457	-2.578	-10.661	-3.927
Slovenya	65.573	83.336	102.567	83.825	10.647	16.633	15.627	14.302	-54.926	-66.703	-86.940	-69.523
İspanya	327.552	342.239	404.871	358.221	272.357	350.505	462.814	361.892	-55.195	8.266	57.943	3.671
İsveç	128.699	139.335	158.223	142.086	1.319.759	1.481.001	1.762.813	1.521.191	1.191.060	1.341.666	1.604.590	1.379.105
İngiltere	630.315	687.090	753.469	690.291	487	282	634	468	-629.828	-686.808	-752.835	-689.824
Kıbrıs	1.732	1.744	1.744	1.740	13	13	13	13	-1.719	-1.731	-1.731	-1.727
Türkiye	163.374	163.374	163.374	163.374	229	229	229	229	-163.145	-163.145	-163.145	-163.145
Toplam	6.985.476	7.861.904	8.586.574	7.811.318	3.872.883	4.537.318	5.143.720	4.517.974	-3.112.593	-3.324.586	-3.442.854	-3.293.344
Dünya	15.089.138	16.808.587	17.848.496	16.582.074	13.844.602	15.026.356	16.480.388	15.117.115	-1.244.536	-1.782.231	-1.368.108	-1.464.958

Ek Tablo 33. Geri kazanılmış kağıdın üretim, ithalat ve ihracat miktarları

Geri kazanılmış kağıt	Üretim (ton)				İthalat (ton)				İhracat (ton)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
Ayusturya	1.209.000	1.278.000	1.344.663	1.277.221	902.000	915.000	1.022.000	946.333	227.000	201.000	223.000	217.000
Belçika	1.641.000	1.846.000	1.846.000	1.777.667	696.928	707.371	707.371	703.890	1.745.096	1.873.159	1.873.159	1.830.471
Çek Cumb.	379.000	386.000	448.000	404.333	41.000	36.000	39.000	38.667	132.000	140.000	174.000	148.667
Danimarka	327.000	346.000	430.000	367.667	102.481	98.566	90.528	97.192	429.126	444.927	520.096	464.716
Estonya	19.000	34.900	35.000	29.633	1.767	1.697	1.545	1.670	18.368	25.753	32.099	25.407
Finlandiya	703.000	688.000	740.000	710.333	35.585	35.667	48.460	39.904	127.924	104.625	105.256	112.602
Fransa	5.705.000	5.783.000	5.942.000	5.810.000	1.181.093	1.256.672	1.121.217	1.186.327	1.129.078	1.353.424	1.607.850	1.363.451
Almanya	12.038.000	12.449.000	13.219.000	12.568.667	1.771.000	2.186.000	2.566.000	2.174.333	3.430.000	3.307.000	3.616.000	3.451.000
Yunanistan	51.940	51.940	51.940	51.940	7.740	5.366	5.366	6.157	46.770	68.000	68.000	60.923
Macaristan	355.000	370.000	378.000	367.667	28.000	20.000	20.000	22.667	37.000	45.000	45.000	42.333
İrlanda	189.000	189.000	349.000	242.333	1.747	2.088	2.088	1.974	121.981	155.189	155.189	144.120
İtalya	5.257.214	5.288.000	5.474.000	5.339.738	680.813	589.070	497.902	589.262	418.704	528.392	601.791	516.296
Letonya	45.000	50.000	60.000	51.667	2.001	2.215	8.107	4.108	31.438	35.402	39.144	35.328
Litvanya	50.000	66.000	65.000	60.333	42.000	50.000	56.100	49.367	3.360	3.000	6.800	4.387
Lüksemburg	0	0	61.000	20.333	134	144	117	132	52.628	74.568	60.472	62.556
Malta	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hollanda	2.372.000	2.376.000	2.380.000	2.376.000	1.656.900	2.097.600	2.097.600	1.950.700	1.960.100	2.271.300	2.271.300	2.167.567
Polonya	874.000	1.026.000	1.100.000	1.000.000	28.700	4.600	4.600	12.633	59.400	112.500	112.500	94.800
Portekiz	341.000	324.000	324.000	329.667	15.000	15.000	8.000	12.667	171.000	186.000	149.000	168.667
Slovakya	189.000	201.000	204.000	198.000	137.000	107.000	55.000	99.667	32.000	53.000	58.000	47.667
Slovenya	65.000	0	0	21.667	201.021	179.779	245.858	208.886	34.396	52.740	61.598	49.578
İspanya	3.617.000	3.643.000	3.650.000	3.636.667	864.000	912.000	822.000	866.000	107.000	107.000	275.000	163.000
İsveç	1.468.000	1.490.000	1.500.000	1.486.000	750.979	761.125	808.970	773.691	205.574	189.524	204.061	199.720
İngiltere	5.365.000	6.405.000	7.642.000	6.470.667	75.895	100.114	86.517	87.509	1.233.603	2.005.227	3.103.508	2.114.113
Kıbrıs	11.000	11.000	11.000	11.000	0	0	0	0	11.371	11.370	11.371	11.371
Türkiye	1.016.000	1.016.000	1.016.000	1.016.000	230.000	230.000	230.000	230.000	3.000	3.000	3.000	3.000
Toplam	43.287.154	45.317.840	48.270.603	45.625.199	9.453.784	10.313.074	10.544.346	10.103.735	11.767.917	13.351.100	15.377.194	13.498.737
Dünya	140.817.217	146.156.388	149.306.153	145.426.586	29.438.453	33.016.424	33.268.265	31.907.714	26.367.907	30.831.437	33.616.260	30.271.868

Ek Tablo 34. Geri kazanılmış kağıtta ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi

Geri kazanılmış kağıt	İthalat Değeri (1000\$)				İhracat Değeri (1000\$)				Dış Ticaret Dengesi (1000\$)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
Avusturya	95.290	108.344	131.437	111.690	22.631	25.825	26.869	25.108	-72.659	-82.519	-104.568	-86.582
Belçika	56.748	63.464	63.461	61.224	146.528	177.991	177.984	167.501	89.780	114.527	114.523	106.277
Çek Cumh.	5.284	4.618	4.720	4.874	11.210	13.462	18.683	14.452	5.926	8.844	13.963	9.578
Danimarka	10.512	11.031	9.940	10.494	39.810	48.628	57.177	48.538	29.298	37.597	47.237	38.044
Estonya	395	540	623	519	1.502	2.264	3.040	2.269	1.107	1.724	2.417	1.749
Finlandiya	4.853	6.828	8.660	6.780	24.854	19.385	22.125	22.121	20.001	12.557	13.465	15.341
Fransa	104.720	129.852	117.353	117.308	110.416	136.415	173.844	140.225	5.696	6.563	56.491	22.917
Almanya	227.686	319.369	374.785	307.280	281.293	323.703	369.393	324.796	53.607	4.334	-5.392	17.516
Yunanistan	1.209	2.024	2.024	1.752	5.948	8.630	8.630	7.736	4.739	6.606	6.606	5.984
Macaristan	2.296	2.110	2.101	2.169	4.421	5.330	5.308	5.020	2.125	3.220	3.207	2.851
İrlanda	1.335	2.426	2.426	2.062	12.746	17.860	17.859	16.155	11.411	15.434	15.433	14.093
İtalya	118.098	114.689	111.710	114.832	43.152	65.211	71.779	60.047	-74.946	-49.478	-39.931	-54.785
Letonya	386	321	642	450	2.078	2.701	3.037	2.605	1.692	2.380	2.395	2.156
Litvanya	3.271	4.445	4.744	4.153	712	608	946	755	-2.559	-3.837	-3.798	-3.398
Lüksemburg	121	92	176	130	3.624	4.245	4.616	4.162	3.503	4.153	4.440	4.032
Malta	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hollanda	130.465	189.349	189.343	169.719	189.510	268.119	268.110	241.913	59.045	78.770	78.767	72.194
Polonya	2.900	600	600	1.367	6.800	14.503	14.500	11.934	3.900	13.903	13.900	10.568
Portekiz	2.491	2.710	2.309	2.503	14.652	17.392	19.149	17.064	12.161	14.682	16.840	14.561
Slovakya	15.094	14.824	8.188	12.702	2.581	3.741	3.621	3.314	-12.513	-11.083	-4.567	-9.388
Slovenya	30.396	31.733	39.323	33.817	2.248	3.925	4.495	3.556	-28.148	-27.808	-34.828	-30.261
İspanya	83.111	98.539	86.658	89.436	20.800	20.970	43.163	28.311	-62.311	-77.569	-43.495	-61.125
İsveç	60.550	70.867	77.537	69.651	30.857	30.389	35.049	32.098	-29.693	-40.478	-42.488	-37.553
İngiltere	13.648	16.120	12.269	14.012	147.504	283.541	429.014	286.686	133.856	267.421	416.745	272.674
Kıbrıs	0	0	0	0	1.189	1.198	1.189	1.192	1.189	1.198	1.189	1.192
Türkiye	23.815	23.815	23.815	23.815	325	325	325	325	-23.490	-23.490	-23.490	-23.490
Toplam	994.674	1.218.710	1.274.844	1.162.743	1.127.391	1.496.361	1.779.905	1.467.886	132.717	277.651	505.061	305.143
Dünya	3.271.581	4.189.921	4.297.156	3.919.553	2.616.407	3.375.682	3.856.341	3.282.810	-655.174	-814.239	-440.815	-636.743

Ek Tablo 35. Gazete kağıdının üretim, ithalat ve ihracat miktarları

Gazete kağıdı	Üretim (ton)				İthalat (ton)				İhracat (ton)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
Avusturya	365.000	392.000	421.697	392.899	107.000	98.000	93.000	99.333	220.000	250.000	287.000	252.333
Belçika	103.000	173.000	173.000	149.667	298.424	280.163	280.163	286.250	148.492	190.507	190.507	176.502
Çek Cumh.	106.000	101.000	108.000	105.000	77.000	83.000	97.000	85.667	65.000	68.000	72.000	68.333
Danimarka	0	0	0	0	244.756	231.577	249.274	241.869	266	193	211	223
Estonya	0	0	0	0	18.456	15.491	14.982	16.310	5.292	2.925	4.294	4.170
Finlandiya	1.008.000	946.000	1.002.400	985.467	59.945	61.293	62.629	61.289	748.695	743.726	572.673	688.365
Fransa	994.000	1.069.000	1.118.000	1.060.333	560.119	531.920	572.940	554.993	629.058	703.191	767.610	699.953
Almanya	2.026.000	2.251.000	2.403.000	2.226.667	1.251.000	1.219.000	1.215.000	1.228.333	1.097.000	1.052.000	1.177.000	1.108.667
Yunanistan	0	0	0	0	91.400	105.000	105.000	100.467	98	4.900	4.900	3.299
Macaristan	0	0	0	0	49.000	57.000	57.000	54.333	1.000	0	0	333
İrlanda	0	0	0	0	77.378	84.137	84.137	81.884	201	3	3	69
İtalya	175.100	182.000	193.000	183.367	552.663	572.652	602.603	575.973	8.653	4.221	13.032	8.635
Letonya	0	0	0	0	14.131	13.899	13.376	13.802	220	287	904	470
Litvanya	0	0	0	0	19.350	18.000	19.700	19.017	1.290	0	200	497
Lüksemburg	0	0	0	0	14.184	10.037	11.977	12.066	26	0	25	17
Malta	0	0	0	0	3.731	3.674	4.077	3.827	0	0	0	0
Hollanda	357.000	427.000	422.000	402.000	527.100	419.700	419.700	455.500	233.600	264.100	264.100	253.933
Polonya	217.000	191.000	217.000	208.333	63.800	72.600	72.600	69.667	95.000	51.900	51.900	66.267
Portekiz	0	0	0	0	84.000	99.000	104.000	95.667	0	0	0	0
Slovakya	0	0	0	0	27.000	28.000	38.000	31.000	0	0	0	0
Slovenya	28.194	27.300	31.100	28.865	6.406	10.819	14.450	10.558	65.033	58.204	82.954	68.730
İspanya	303.000	306.000	310.000	306.333	302.000	322.000	388.000	337.333	64.000	67.000	92.000	74.333
İsveç	2.423.000	2.548.000	2.649.000	2.540.000	68.344	73.116	90.553	77.338	1.895.343	1.994.231	2.029.000	1.972.858
İngiltere	1.048.000	1.038.000	1.117.000	1.067.667	1.692.165	1.486.431	1.449.773	1.542.790	200.609	168.669	182.174	183.817
Kıbrıs	0	0	0	0	7.313	7.310	7.313	7.312	0	0	0	0
Türkiye	54.000	54.000	54.000	54.000	246.000	246.000	246.000	246.000	201	201	201	201
Toplam	9.207.294	9.705.300	10.219.197	9.710.597	6.462.665	6.149.819	6.313.247	6.308.577	5.479.077	5.624.258	5.792.688	5.632.008
Dünya	37.373.802	37.783.546	38.219.734	37.792.361	17.669.342	17.686.317	17.442.902	17.599.520	18.097.422	18.375.172	18.109.401	18.193.998

Ek Tablo 36. Gazete kağıdında ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi

Gazete kağıdı	İthalat Değeri (1000\$)				İhracat Değeri (1000\$)				Dış Ticaret Dengesi (1000\$)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
Avusturya	57.329	58.477	55.254	57.020	113.614	133.699	158.424	135.246	56.285	75.222	103.170	78.226
Belçika	149.602	151.177	151.171	150.650	64.991	88.458	88.455	80.635	-84.611	-62.719	-62.716	-70.015
Çek Cumh.	41.144	45.929	54.958	47.344	30.086	32.786	36.430	33.101	-11.058	-13.143	-18.528	-14.243
Danimarka	119.739	123.271	138.488	127.166	378	181	118	226	-119.361	-123.090	-138.370	-126.940
Estonya	3.756	3.692	4.948	4.132	2.344	1.501	2.089	1.978	-1.412	-2.191	-2.859	-2.154
Finlandiya	23.178	26.660	30.017	26.618	348.235	352.728	289.790	330.251	325.057	326.068	259.773	303.633
Fransa	303.830	316.705	344.283	321.606	305.423	351.721	396.672	351.272	1.593	35.016	52.389	29.666
Almanya	676.612	704.801	721.849	701.087	550.583	574.375	655.260	593.406	-126.029	-130.426	-66.589	-107.681
Yunanistan	47.425	58.740	58.738	54.968	56	2.494	2.494	1.681	47.369	-56.246	-56.244	-53.286
Macaristan	31.494	41.083	40.912	37.830	535	76	76	229	-30.959	-41.007	-40.836	-37.601
İrlanda	54.779	63.206	63.204	60.396	571	16	16	201	-54.208	-63.190	-63.188	-60.195
İtalya	295.909	330.213	362.466	329.529	5.766	2.819	6.929	5.171	-290.143	-327.394	-355.537	-324.358
Letonya	6.554	6.213	6.634	6.467	89	118	469	225	-6.465	-6.095	-6.165	-6.242
Litvanya	9.393	8.991	10.314	9.566	608	64	115	262	-8.785	-8.927	-10.199	-9.304
Lüksemburg	7.929	6.111	8.426	7.489	28	0	28	19	-7.901	-6.111	-8.398	-7.470
Malta	2.521	1.977	2.472	2.323	0	0	0	0	-2.521	-1.977	-2.472	-2.323
Hollanda	280.242	234.180	234.172	249.531	112.329	149.372	149.366	137.022	-167.913	-84.808	-84.806	-112.509
Polonya	33.400	40.407	40.400	38.069	35.200	18.303	18.300	23.934	1.800	-22.104	-22.100	-14.135
Portekiz	45.668	56.775	62.977	55.140	282	163	190	212	-45.386	-56.612	-62.787	-54.928
Slovakya	13.567	15.981	21.418	16.989	0	0	0	0	-13.567	-15.981	-21.418	-16.989
Slovenya	3.595	6.518	8.929	6.347	31.239	30.109	43.310	34.886	27.644	23.591	34.381	28.539
İspanya	159.551	186.047	234.966	193.521	35.127	38.203	54.271	42.534	-124.424	-147.844	-180.695	-150.988
İsveç	33.332	41.523	55.399	43.418	875.051	957.864	1.045.951	959.622	841.719	916.341	990.552	916.204
İngiltere	895.497	796.071	860.462	850.677	99.968	93.246	109.634	100.949	-795.529	-702.825	-750.828	-749.727
Kıbrıs	3.836	3.863	3.836	3.845	0	0	0	0	-3.836	-3.863	-3.836	-3.845
Türkiye	106.773	106.773	106.773	106.773	110	110	110	110	-106.663	-106.663	-106.663	-106.663
Toplam	3.406.655	3.435.384	3.683.466	3.508.502	2.612.613	2.828.406	3.058.497	2.833.172	-794.042	-606.978	-624.969	-675.330
Dünya	9.088.040	9.095.895	9.374.451	9.186.129	8.520.350	8.817.396	9.228.903	8.855.550	-567.690	-278.499	-145.548	-330.579

Ek Tablo 37. Baskı ve yazı kağıtlarının üretim, ithalat ve ihracat miktarları

Baskı ve yazı kağıdı	Üretim (ton)				İthalat (ton)				İhracat (ton)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
	Avusturya	2.253.000	2.342.000	2.506.196	2.367.065	526.000	642.000	613.000	593.667	2.461.000	2.651.000	2.792.000
Belçika	1.067.000	1.062.000	1.062.000	1.063.667	1.497.799	1.639.386	1.639.386	1.592.190	1.413.031	1.451.656	1.451.656	1.438.781
Çek Cumh.	180.000	178.000	175.000	177.667	272.000	282.000	357.000	303.667	111.000	114.000	124.000	116.333
Danimarka	132.917	135.577	140.299	136.264	403.790	455.836	501.936	453.854	120.036	120.567	125.726	122.110
Estonya	28	44	44	39	24.144	28.343	39.924	30.804	3.068	6.534	7.373	5.658
Finlandiya	8.084.000	8.318.000	9.021.600	8.474.533	88.844	84.859	97.989	90.564	7.640.530	7.995.311	8.896.231	8.177.357
Fransa	3.334.000	3.340.000	3.475.000	3.383.000	3.137.083	3.289.238	3.442.974	3.289.765	2.115.519	2.208.928	2.326.527	2.216.991
Almanya	7.043.000	7.387.000	7.880.000	7.436.667	4.586.000	4.709.000	5.297.000	4.864.000	5.205.000	5.589.000	5.992.000	5.595.333
Yunanistan	43.000	43.000	43.000	43.000	197.060	317.000	317.000	277.020	18.892	26.167	26.167	23.742
Macaristan	208.000	227.000	248.000	227.667	117.000	269.000	269.000	218.333	135.000	173.000	173.000	160.333
İrlanda	0	0	0	0	125.301	130.241	130.241	128.594	7.053	9.057	9.057	8.389
İtalya	2.884.608	3.007.000	3.110.000	3.000.536	1.735.753	1.737.743	1.907.990	1.793.829	1.158.326	1.194.921	1.380.992	1.244.746
Letonya	1.000	0	1.000	667	35.948	36.995	56.039	42.994	1.894	2.884	21.649	8.809
Litvanya	0	0	0	0	29.940	45.000	52.200	42.380	7.990	4.000	3.500	5.163
Lüksemburg	0	0	0	0	55.713	74.423	23.316	51.151	3.392	1.692	1.841	2.308
Malta	0	0	0	0	38.939	12.926	16.135	22.667	0	189	600	263
Hollanda	890.000	910.000	962.000	920.667	1.210.800	1.275.400	1.275.400	1.253.867	1.165.600	1.270.800	1.270.800	1.235.733
Polonya	516.000	528.000	532.998	525.666	575.200	625.000	625.000	608.400	317.000	382.300	382.300	360.533
Portekiz	954.000	972.000	972.000	966.000	213.000	236.000	306.000	251.667	671.000	895.000	750.000	772.000
Slovakya	321.000	280.000	371.000	324.000	156.000	177.000	180.000	171.000	286.000	271.000	409.000	322.000
Slovenya	185.807	179.800	204.900	190.169	61.791	65.306	74.425	67.174	229.773	234.659	262.635	242.356
İspanya	1.171.000	1.184.000	1.205.000	1.186.667	1.365.000	1.470.000	948.000	1.261.000	765.000	707.000	448.000	640.000
İsveç	2.807.000	2.817.000	3.033.000	2.885.667	231.938	247.965	247.635	242.513	2.188.776	2.520.602	3.417.152	2.708.843
İngiltere	1.478.000	1.494.000	1.515.000	1.495.667	2.582.748	3.956.948	3.949.947	3.496.548	426.186	663.603	580.308	556.699
Kıbrıs	0	0	0	0	18.290	18.280	18.290	18.287	2	2	2	2
Türkiye	217.000	217.000	217.000	217.000	284.000	284.000	284.000	284.000	30.426	30.426	30.426	30.426
Toplam	33.770.360	34.621.421	36.675.037	35.022.273	19.570.081	22.109.889	22.669.827	21.449.932	26.481.494	28.524.298	30.882.942	28.629.578
Dünya	96.589.875	97.443.204	100.582.665	98.205.248	36.420.719	41.264.570	43.198.966	40.294.752	38.354.970	41.130.714	44.345.823	41.277.169

Ek Tablo 38. Baskı ve yazı kağıtlarında ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi

Baskı ve yazı kağıdı	İthalat Değeri (1000\$)				İhracat Değeri (1000\$)				Dış Ticaret Dengesi (1000\$)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
Avusturya	431.809	588.796	589.325	536.643	1.874.281	2.224.896	2.452.585	2.183.921	1.442.472	1.636.100	1.863.260	1.647.277
Belçika	1.184.160	1.437.249	1.437.199	1.352.869	1.063.550	1.215.824	1.215.781	1.165.052	-120.610	-221.425	-221.418	-187.818
Çek Cumh.	224.808	256.497	334.465	271.923	88.029	98.251	116.195	100.825	-136.779	-158.246	-218.270	-171.098
Danimarka	332.658	423.317	476.863	410.946	99.245	124.058	133.958	119.087	-233.413	-299.259	-342.905	-291.859
Estonya	18.397	24.404	36.827	26.543	1.886	3.578	5.782	3.749	-16.511	-20.826	-31.045	-22.794
Finlandiya	94.197	99.409	112.325	101.977	4.993.795	5.643.705	6.517.977	5.718.492	4.899.598	5.544.296	6.405.652	5.616.515
Fransa	2.491.640	2.888.187	3.172.178	2.850.668	1.879.865	2.149.370	2.350.191	2.126.475	-611.775	-738.817	-821.987	-724.193
Almanya	3.627.574	4.204.819	4.963.744	4.265.379	4.425.505	5.105.638	5.752.016	5.094.386	797.931	900.819	788.272	829.007
Yunanistan	160.335	279.524	279.515	239.791	9.278	21.961	21.960	17.733	-151.057	-257.563	-257.555	-222.058
Macaristan	99.044	223.381	222.453	181.626	118.533	165.501	164.813	149.616	19.489	-57.880	-57.640	-32.010
İrlanda	128.514	150.412	150.407	143.111	14.166	26.389	26.389	22.315	-114.348	-124.023	-124.018	-120.796
İtalya	1.330.025	1.490.745	1.695.774	1.505.515	986.895	1.123.584	1.341.321	1.150.600	-343.130	-367.161	-354.453	-354.915
Letonya	30.155	35.014	53.411	39.527	1.656	3.427	24.649	9.911	-28.499	-31.587	-28.762	-29.616
Litvanya	23.610	44.398	54.370	40.793	5.327	4.033	4.169	4.510	-18.283	-40.365	-50.201	-36.283
Lüksemburg	73.118	89.429	29.875	64.141	3.193	3.151	3.223	3.189	-69.925	-86.278	-26.652	-60.952
Malta	32.112	41.005	49.231	40.783	0	804	701	502	-32.112	-40.201	-48.530	-40.281
Hollanda	1.026.378	1.209.477	1.209.434	1.148.430	989.695	1.205.815	1.205.773	1.133.761	-36.683	-3.662	-3.661	-14.669
Polonya	439.200	523.791	523.700	495.564	265.100	332.157	332.100	309.786	-174.100	-191.634	-191.600	-185.778
Portekiz	176.234	221.709	260.852	219.598	543.511	771.379	663.780	659.557	367.277	549.670	402.928	439.958
Slovakya	122.756	159.718	164.225	148.900	227.005	241.964	353.666	274.212	104.249	82.246	189.441	125.312
Slovenya	53.457	64.059	74.771	64.096	177.812	205.999	247.317	210.376	124.355	141.940	172.546	146.280
İspanya	1.050.768	1.274.734	899.327	1.074.943	605.216	624.365	405.952	545.178	-445.552	-650.369	-493.375	-529.765
İsveç	200.804	239.279	259.919	233.334	1.656.138	2.052.101	2.895.605	2.201.281	1.455.334	1.812.822	2.635.686	1.967.947
İngiltere	2.024.494	3.228.191	3.603.259	2.951.981	547.077	777.078	830.649	718.268	-1.477.417	-2.451.113	-2.772.610	-2.233.713
Kıbrıs	15.724	15.835	15.724	15.761	10	10	10	10	-15.714	-15.825	-15.714	-15.751
Türkiye	219.421	219.421	219.421	219.421	24.051	24.051	24.051	24.051	-195.370	-195.370	-195.370	-195.370
Toplam	15.611.392	19.432.800	20.888.594	18.644.262	20.600.819	24.149.089	27.090.613	23.946.840	4.989.427	4.716.289	6.202.019	5.302.578
Dünya	28.780.724	34.238.178	36.435.482	33.151.461	29.526.800	33.581.045	37.628.026	33.578.624	746.076	-657.133	1.192.544	427.162

Ek Tablo 39. Diğer kağıt ve kartonların üretim, ithalat ve ihracat miktarları

Diğer kağıt ve kartonlar	Üretim (ton)				İthalat (ton)				İhracat (ton)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
Avusturya	1.801.000	1.831.000	1.924.069	1.852.023	543.000	486.000	566.000	531.667	1.013.000	970.000	1.046.000	1.009.667
Belçika	534.000	511.000	511.000	518.667	1.411.822	1.641.850	1.641.850	1.565.174	704.238	915.876	915.876	845.330
Çek Cumh.	584.000	641.000	650.000	625.000	321.000	458.000	522.000	433.667	396.000	499.000	525.000	473.333
Danimarka	250.811	252.754	261.744	255.103	489.728	478.507	516.386	494.874	118.709	109.571	152.577	126.952
Estonya	75.000	63.960	65.700	68.220	42.848	41.926	40.959	41.911	59.946	58.410	69.237	62.531
Finlandiya	3.697.000	3.794.000	4.012.000	3.834.333	227.300	234.055	259.428	240.261	3.062.343	2.995.062	3.238.881	3.098.762
Fransa	5.481.000	5.530.000	5.656.000	5.555.667	2.230.603	2.223.367	2.260.440	2.238.137	2.011.567	2.166.690	2.417.444	2.198.567
Almanya	9.457.000	9.672.000	10.109.000	9.746.000	3.814.000	4.162.000	4.062.000	4.012.667	3.663.000	3.934.000	4.356.000	3.984.333
Yunanistan	221.360	221.360	221.360	221.360	208.344	233.908	233.908	225.387	38.233	43.980	43.980	42.064
Macaristan	309.000	319.000	331.000	319.667	263.000	292.000	292.000	282.333	182.000	48.000	194.000	141.333
İrlanda	44.000	45.000	45.000	44.667	199.352	204.371	204.371	202.698	45.949	40.757	40.757	42.488
İtalya	6.257.553	6.302.000	6.364.000	6.307.851	2.375.320	2.366.902	2.382.782	2.375.001	1.674.625	1.717.008	1.829.588	1.740.407
Letonya	32.000	38.000	37.000	35.667	50.192	55.560	58.691	54.814	21.907	21.735	23.404	22.349
Litvanya	78.000	92.000	99.000	89.667	34.450	38.000	54.600	42.350	20.710	59.000	68.100	49.270
Lüksemburg	0	0	0	0	17.259	52.161	81.952	50.457	21.798	26.172	24.522	24.164
Malta	0	0	0	0	3.650	22.998	12.271	12.973	0	0	11	4
Hollanda	2.099.000	2.002.000	2.075.000	2.058.667	1.568.400	1.568.600	1.568.600	1.568.533	1.419.700	1.509.100	1.509.100	1.479.300
Polonya	1.608.990	1.737.000	1.890.000	1.745.330	836.000	962.800	962.800	920.533	712.800	787.100	787.100	762.333
Portekiz	583.000	564.000	564.000	570.333	371.000	361.000	373.000	368.333	309.000	277.000	295.000	293.667
Slovakya	389.000	394.000	427.000	403.333	81.000	81.000	163.000	108.333	201.000	216.000	240.000	219.000
Slovenya	490.000	303.400	321.600	371.667	132.081	130.829	132.798	131.903	180.627	163.894	209.547	184.689
İspanya	3.891.000	3.947.000	3.975.000	3.937.667	1.751.000	1.804.000	1.739.000	1.764.667	970.000	1.036.000	927.000	977.667
İsveç	5.494.000	5.696.600	5.907.000	5.699.200	296.068	317.217	289.771	301.019	4.395.370	4.565.647	4.764.973	4.575.330
İngiltere	3.955.000	3.957.000	3.871.000	3.927.667	2.816.688	2.046.326	2.042.454	2.301.823	732.666	864.854	784.915	794.145
Kıbrıs	0	0	0	0	32.112	32.120	32.112	32.115	348	340	348	345
Türkiye	1.372.000	1.372.000	1.372.000	1.372.000	490.000	490.000	490.000	490.000	144.000	144.000	144.000	144.000
Toplam	48.703.714	49.286.074	50.689.473	49.559.754	20.606.217	20.785.497	20.983.173	20.791.629	22.099.536	23.169.196	24.607.360	23.292.031
Dünya	190.706.552	192.999.016	197.962.677	193.889.415	43.559.295	44.332.697	45.487.339	44.459.777	41.498.949	43.237.761	45.332.893	43.356.534

Ek Tablo 40. Diğer kağıt ve kartonlarda ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi

Diğer kağıt ve kartonlar	İthalat Değeri (1000\$)				İhracat Değeri (1000\$)				Dış Ticaret Dengesi (1000\$)			
	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama	2002	2003	2004	Ortalama
	Avusturya	408.117	439.214	532.676	460.002	515.156	574.766	652.891	580.938	107.039	135.552	120.215
Belçika	970.436	1.210.400	1.210.358	1.130.398	557.543	779.767	779.739	705.683	-412.893	-430.633	-430.619	-424.715
Çek Cümh.	247.349	334.749	389.267	323.788	235.895	308.889	356.933	300.572	-11.454	-25.860	-32.334	-23.216
Danimarka	344.378	396.301	450.130	396.936	69.802	78.693	101.597	83.364	-274.576	-317.608	-348.533	-313.572
Estonya	29.555	33.420	34.981	32.652	31.621	38.849	43.546	38.005	2.066	5.429	8.565	5.353
Finlandiya	160.861	205.163	230.242	198.755	2.242.055	2.530.977	2.833.005	2.535.346	2.081.194	2.325.814	2.602.763	2.336.590
Fransa	1.493.613	1.760.143	1.888.943	1.714.233	1.550.233	1.953.364	2.290.828	1.931.475	56.620	193.221	401.885	217.242
Almanya	2.574.912	3.428.923	3.724.559	3.242.798	2.495.793	3.328.553	4.082.200	3.302.182	-79.119	-100.370	357.641	59.384
Yunanistan	164.921	147.204	147.199	153.108	28.159	33.465	33.464	31.696	-136.762	-113.739	-113.735	-121.412
Macaristan	196.643	240.856	239.855	225.785	102.343	66.943	144.949	104.745	-94.300	-173.913	-94.906	-121.040
İrlanda	173.753	215.348	215.339	201.480	44.705	84.855	84.852	71.471	-129.048	-130.493	-130.487	-130.009
İtalya	1.491.034	1.757.873	1.866.082	1.704.996	1.630.581	1.957.939	2.156.371	1.914.964	139.547	200.066	290.289	209.967
Letonya	37.117	48.354	51.781	45.751	15.400	16.624	16.689	16.238	-21.717	-31.730	-35.092	-29.513
Litvanya	27.475	27.622	49.275	34.791	7.651	22.155	27.278	19.028	-19.824	-5.467	-21.997	-15.763
Lüksemburg	28.441	65.866	106.126	66.811	62.464	68.283	83.298	71.348	34.023	2.417	-22.828	4.537
Malta	15.112	10.847	14.826	13.595	0	56	52	36	-15.112	-10.791	-14.774	-13.559
Hollanda	1.071.847	1.311.467	1.311.421	1.231.578	940.011	1.175.518	1.175.476	1.097.002	-131.836	-135.949	-135.945	-134.577
Polonya	572.400	726.627	726.500	675.176	388.600	507.788	507.700	468.029	-183.800	-218.839	-218.800	-207.146
Portekiz	285.768	330.048	334.623	316.813	150.787	154.216	170.047	158.350	-134.981	-175.832	-164.576	-158.463
Slovakya	45.613	55.696	140.935	80.748	94.703	120.138	152.252	122.364	49.090	64.442	11.317	41.616
Slovenya	71.912	81.606	84.604	79.374	81.434	83.094	105.562	90.030	9.522	1.488	20.958	10.656
İspanya	1.124.123	1.332.638	1.281.133	1.245.965	692.707	841.585	814.788	783.027	-431.416	-491.053	-466.345	-462.938
İsveç	212.302	277.503	283.337	257.714	2.930.971	3.628.369	3.963.867	3.507.736	2.718.669	3.350.866	3.680.530	3.250.022
İngiltere	2.049.992	1.712.520	1.905.226	1.889.246	757.945	768.325	867.590	797.953	-1.292.047	-944.195	-1.037.636	-1.091.293
Kıbrıs	28.759	28.963	28.759	28.827	97	97	97	97	-28.662	-28.866	-28.662	-28.730
Türkiye	339.113	339.113	339.113	339.113	75.595	75.595	75.595	75.595	-263.518	-263.518	-263.518	-263.518
Toplam	14.165.546	16.518.464	17.587.290	16.090.433	15.702.251	19.198.903	21.520.666	18.807.273	1.536.705	2.680.439	3.933.376	2.716.840
Dünya	29.723.698	33.395.180	35.490.694	32.869.857	27.513.098	31.802.002	34.875.362	31.396.821	-2.210.600	-1.593.178	-615.332	-1.473.037

ÖZGEÇMİŞ

İbrahim YILDIRIM, 01.10.1980 tarihinde Samsun'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Samsun'da tamamladı. 1998 yılında girdiği üniversite sınavını kazanarak Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Endüstri Mühendisliği Bölümüne kayıt yaptırdı. Orada bir yıl okuduktan sonra ikinci sınıfta Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Endüstri Mühendisliği Bölümüne yatay geçiş yaptı. 2002 yılında lisans eğitimini bölüm birincisi ve fakülte ikincisi olarak tamamlayarak Orman Endüstri Mühendisi olarak mezun oldu. Aynı yıl KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Endüstri Mühendisliği Ana Bilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. 2003 yılı Aralık ayında Fen Bilimleri Enstitüsüne Araştırma Görevlisi olarak atandı ve halen aynı enstitüde görevine devam etmektedir. Evli ve İngilizce bilmektedir.